

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Л. М. Побоченко
« ____ » _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС»

Тема: «Проблеми міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в контексті COVID-19»

Виконавець: Параца Олександр Олександрович, група
МБ-402

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Прокоп'єва Аліна Анатоліївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Соколова Зоя Сергіївна

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу
спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Побоченко Л.М.
«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Параці Олександра Олександровича

1. Тема роботи «Проблеми міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в контексті COVID-19» затверджена наказом ректора від «05» квітня 2022 р. №557/ст.
2. Термін виконання роботи: з 09 травня 2022 року по 19 червня 2022 року.
3. Вихідні дані до роботи: : законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні, статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України, Державної служби статистики України, матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: Ernst&Young, KPMG, World Investment Report, BCG, щорічні звіти міжнародних організацій: Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світової організації торгівлі (СОТ), Світового банку (СБ).
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні основи іноземного інвестування та його роль в економічному розвитку країни, оцінка ринку іноземного інвестування в Україні, проблеми та пріоритетні напрямки залучення іноземних інвестицій в економіку України
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 5 таблиць, 20 рисунків та 2 додатки.

6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді.
Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 20 слайдів.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	29.03.2022	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	29.04.2022	Виконано
3.	Розкрити теоретичні основи іноземного інвестування та його роль в економічному розвитку країни (1 розділ)	03.05.2022 – 10.05.2022	Виконано
4.	(Оцінити ринок іноземного інвестування в Україні 2 розділ)	11.05.2022 – 17.05.2022	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблеми та пріоритетні напрямки залучення іноземних інвестицій в економіку України (3 розділ)	18.05.2022 – 24.05.2022	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	25.05.2022 – 27.05.2022	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	28.05.2022	Виконано
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	07.06.2022	Виконано
9.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	04.06.2022	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	07.06.2022	Виконано

8. Дата видачі завдання: « 20 » квітня 2022 р.

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис керівника)

Прокоп'єва А.А.

(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання

(підпис випускника)

Параца О.О.

(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Проблеми міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в контексті COVID-19»: 101 сторінок , 14 таблиць, 22 рисунок, 54 літературних джерела і 2 додатків на 3-х сторінках

Перелік ключових слів (словосполучень): ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ, ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ (ПІІ), ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ (ТНК), COVID-19, ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ГЛОБАЛЬНІ ПОТОКИ ПІІ.

Об'єкт дослідження: глобальні трансформації міжнародної інвестиційної діяльності ТНК.

Предмет дослідження: мови, фактори та тенденції проявів інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19.

Мета дипломної роботи: визначення сутності глобальних трансформацій міжнародної інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19.

Методи дослідження: методи теоретичного узагальнення, аналізу й синтезу, історико-логічний та метод абстрагування, методи статистичного, економічного, ретроспективного та порівняльного аналізу, методи системно-структурного аналізу, методи індукції та дедукції.

Отримані результати та їх новизна: новизна одержаних результатів полягає у дослідженні та розкритті особливостей інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19 та інших факторів невизначеності.

Значущість виконаної роботи та висновки: вирішення проблемних аспектів та розробка рекомендацій щодо залучення інвестицій ТНК в економіку України, зокрема, створення привабливого інвестиційного клімату завдяки впровадженню та вдосконаленню правових законодавчих актів, політичних та економічних умов, особливо під впливом пандемії COVID-19 та інших факторів невизначеності.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для застосування при дослідженні та написанні звітів щодо залучення інвестицій ТНК під впливом пандемії COVID-19 в економіку України.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК У МІЖНАРОДЖНОМУ БІЗНЕСІ.....	9
1.1. Зміст, сутність, класифікація інвестування та чинники міжнародної інвестиційної діяльності ТНК	9
1.2. Теорії і моделі міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки ТНК	18
1.3. Зарубіжний досвід державного регулювання інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій	28
РОЗДІЛ 2	
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ЩОДО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ COVID-19.....	35
2.1. Інвестиційна поведінка глобальних корпорацій в умовах глобальної кризи та невизначеності	35
2.2. Аналіз регіональної структури прямих іноземних інвестицій у світі.....	47
2.3. Вплив пандемії COVID-19 та інших факторів невизначеності на інвестиційну діяльність ТНК	56
РОЗДІЛ 3	
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ЩОДО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ COVID-19.....	67
3.1. Сучасний стан та тенденції інвестування ТНК в Україні.....	67
3.2. Вплив інвестиційної діяльності ТНК на конкурентоспроможність економіки України.....	75
3.3. Проблемні аспекти та напрями їх вирішення щодо залучення інвестицій ТНК в економіку України.....	81
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	93
ДОДАТКИ.....	100

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації інвестиційна діяльність є надзвичайно важливим аспектом розвитку будь-якої країни, адже вирішення багатьох економічних та соціальних питань неможливе без залучення інвестицій. Вони виступають як засіб забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макрорівнях.

Аналіз світового досвіду підтверджує, що іноземні інвестиції допомагають вирішенню проблеми недостатності власних грошей як джерела фінансування. При їх ефективному використанні країна може не тільки компенсувати нестачу внутрішніх інвестиційних ресурсів, а ще й підвищити ефективність виробництва та конкурентоспроможності вітчизняної продукції завдяки введенню новітніх технологій та аналізу прогресивного досвіду управління інших країн світу. До того ж, саме залучення іноземних інвестицій виводить країну на світові ринки.

При цьому, особливого значення набуває дослідження українського ринку іноземного інвестування, який потребує кардинальних змін та нових шляхів і рішень щодо його покращення. Вже зараз потрібно здійснювати практичну роботу із залучення стратегічних інвесторів до України. Не лише закликаючи їх залишити російський ринок, але й пропонуючи розміщувати виробництво на території України та брати безпосередню участь у проектуванні та розбудові необхідної для їх роботи фізичної інфраструктури. На це мають бути спрямовані зусилля економічної дипломатії.

Україна має стати основним осередком глобальних корпорацій у Східній Європі, запропонувавши їм довгострокову перспективу розвитку бізнесу. Це дозволить не лише відбудувати втрачене, але й забезпечити ефективність нової структури економіки. Позитивним бонусом їх фізичної присутності в Україні стане вищий рівень безпеки самої України та її глибша інтеграція у глобальні ланцюжки створення доданої вартості, що прискорить набуття Україною доступу до єдиного ринку Європейського Союзу.

Отож, можна сказати, що дана тема завжди є актуальною, оскільки за допомогою прямих іноземних інвестицій можна не лише отримати додаткові гроші, але й покращити економічно-соціальний рівень населення будь-якої країни світу.

Дослідження проблем міжнародної інвестиційної діяльності ТНК та особливої ролі ТНК в системі міжнародних економічних відносин привертало увагу великої кількості вітчизняних та зарубіжних економістів, серед яких: В. Белошапка, О. Білорус, Д. Лук'яненко, З. Луцишин, Н. Мешко, О. Мозговий, Ю. Макогон, , Т. Орехова, І. Набок, Є. Панченко, М. Портер, О. Плотнікова, О. Побоченко, А. Поручник, А. Прокоп'єва, В. Рокоча, А. Ругман, Л. Руденко-Сударева, Д. Стопфорд, Я. М. Столярчук, А. Страут, М. Тейлор, А. Філіпенко тощо. Незважаючи на велику кількість опрацьованих теоретичних та прикладних питань, питання інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій в процесах глобалізації світової економіки, виявлення позитивних сторін та існуючих загроз транснаціональних корпорацій, а також шляхи їх запобігання та мінімізації, особливо під час кризових явищ – пандемія, війна тощо залишаються недостатньо дослідженими.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження процесів здійснення прямих іноземних інвестицій транснаціональними корпораціями в умовах пандемії та при інших фактах невизначенності.

Досягнення означеної мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити поняття, сутність та розглянути класифікацію міжнародної інвестиційної діяльності ТНК;
- описати теорії іноземного інвестування міжнародних корпорацій;
- розглянути динаміку руху та регіональну структуру прямих іноземних інвестицій ТНК у світі;
- дослідити сучасний стан та тенденції інвестування ТНК в Україні;
- оцінити вплив пандемії COVID-19 на інвестиційну діяльність ТНК;
- виділити проблеми та визначити шляхи їх вирішення щодо залучення інвестицій ТНК в економіку України.

Предметом дослідження є процес здійснення інвестиційної діяльності транснаціональними корпораціями.

Об'єктом дослідження є умови, фактори та тенденції проявів інвестиційної діяльності ТНК в країнах світу і Україні під впливом пандемії COVID-19.

Методологія дослідження. У кваліфікаційній роботі використано наступні методи: порівняльного аналізу, систематизації та узагальнення – для уточнення понятійно-категорійного апарату, методи статистичного аналізу – для відстеження тенденцій ПП, SWOT-аналіз – для оцінки інвестиційної привабливості України, графічні методи – для наочного відображення результатів дослідження, методи дедукції та індукції, а також структурно-функціональний метод – для визначення та обґрунтування удосконалення інвестиційної політики України під впливом пандемії COVID-19 та інших факторів невизначеності.

Теоретичною основою дослідження є економічні та теоретичні дослідження та праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, закони, нормативно-правові акти та статистичні дані країн світу, офіційні публікації та щорічні звіти міжнародних організацій (ЮНКТАД, КРМГ, СРІ, СОТ, ОЕСР, МВФ), та щорічні звіти Національного банку України та служби Державної статистики.

Апробація результатів дослідження. Основні тези, положення та висновки дипломного дослідження висвітлено у науковій публікації, яку опубліковано у збірнику тез міжнародної науково-практичної конференції «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі»:

Параца О.О. Вплив російської агресії на інвестиційну діяльність ТНК//Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: XII міжнародна науково-практична конференція, 26 травня 2022 року: тези доп. – К., 2022. – С.153-155.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК У МІЖНАРОДЖНОМУ БІЗНЕСІ

1.1. Зміст, сутність, класифікація інвестування та чинники міжнародної інвестиційної діяльності ТНК

У сучасних умовах глобалізації іноземні інвестиції стали невід'ємною частиною розвитку будь-якого національного господарства. Майже всі країни світу спрямовують свої зусилля на підвищення власної інвестиційної привабливості та збільшення обсягів іноземних інвестицій у національній економіці. Відтак, дуже важливо спочатку розібратися власне що таке інвестиції, у чому полягає їхня сутність та якими вони бувають.

Термін «іноземні інвестиції» як економічне явище, яке здавна привертало і привертає увагу вчених-економістів, неоднозначно та різнобічно тлумачиться у літературних джерелах.

За визначенням В.Г. Федоренка та В.Б. Захожая, іноземні інвестиції являють собою всі види цінностей, які вкладаються в об'єкти інвестиційної діяльності на території тієї чи іншої країни [15].

На думку Л.Н. Павлової, іноземні інвестиції являють собою всі види майнових і інтелектуальних цінностей, які вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку [20]. Вважати, що інвестування може здійснюватися тільки з метою отримання прибутку, це не зовсім правильно, оскільки вкладення коштів у об'єкти невиробничої сфери можна розглядати як засіб забезпечення нормального функціонування економіки

Найприйнятнішим визначенням терміну «іноземні інвестиції» є визначення, яке дано в Законі України «Про режим іноземного інвестування» (ст.1): «Іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [6].

Проте, на думку професора В.М. Косака, не зовсім вдалим є визначення категорії «іноземні інвестиції» через категорію «цінності», оскільки остання є ширшою і об'єднує також об'єкти, які не пов'язані з інвестуванням. Тому категорію «цінності» необхідно замінити конкретнішими об'єктами: гроші, цінні папери, майнові права тощо [17].

Також існують декілька концепцій трактування сутності «іноземних інвестицій» (витратна, вкладення капіталу, обмінна, ресурсна, експортна, розміщення капіталу).

У витратній концепції [18] йдеться про іноземні інвестиції як про витрати для створення нових потужностей з виробництва техніки, фінансування житлового, промислового чи сільськогосподарського секторів; видатки на створення та розширення основного капіталу, на поліпшення освіти, здоров'я працівників чи підвищення мобільності робочої сили, тобто це витрати ресурсів, що здійснюються для одержання користі чи прибутку.

Концепція вкладення капіталу (цінностей) пояснює термін «іноземні інвестиції» як всі види цінностей, які іноземні інвестори вкладають в об'єкти інвестиційної діяльності на території певної країни для подальшого отримання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту.

Обмінна концепція показує, що інвестування є можливістю обміну капіталу на задоволення в майбутньому інвестиційними благами.

Науковці у ресурсній концепції (концепції економічних ресурсів) іноземні інвестиції бачать як – економічні ресурси, що слугують засобом для збільшення капіталу у суспільстві; в експортній – це інвестиції, які переходять з однієї країни в іншу; у концепції розміщення – це таке розміщення капіталу, при якому буде відбуватися його зростання.

Підсумовуючи результати досліджень літературних джерел, визначення іноземних інвестицій можна сформулювати так: іноземні інвестиції – це грошові кошти, цінні папери, майно та майнові права, результати інтелектуальної діяльності, інші цінності, передбачені чинним законодавством, що вкладаються іноземними

інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності, які не заборонені законом, з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Огляд та узагальнення літературних джерел дозволяють певним способом класифікувати іноземні інвестиції. Згідно з Законом України «Про режим іноземного інвестування» (ст.2) іноземні інвестиції можна здійснювати у вигляді [6]:

- іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;

- валюти України – при реінвестиціях в об'єкт первинного інвестування чи в будь-які інші об'єкти інвестування відповідно до законодавства України за умови сплати податку на прибуток (доходи);

- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;

- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;

- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій валюті, підтверджену згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;

- будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена експертною оцінкою в Україні, а також легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;

- прав на здійснення господарської діяльності, а також права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;

- інших цінностей відповідно до законодавства України [6].

Згідно з чинним законодавством іноземні інвестори можуть здійснювати інвестиції в економіку України в таких формах [6]:

- часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;
- створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;
- придбання, не заборонене законами України, нерухомого чи рухомого майна, а також будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;
- придбання самостійно або за участю українських юридичних чи фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;
- придбання інших майнових прав;
- господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції;
- в інших формах, які не заборонені законами України, зокрема без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України.

Залежно від ступеня контролю над підприємством іноземні інвестиції поділяють на прямі та портфельні. Теоретичний аналіз прямих іноземних інвестицій почався ще в 60-х роках. На думку експертів Міжнародного валютного фонду (МВФ) та організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), інвестиції вважаються прямими, якщо здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни. Їх характерними ознаками є те, що інвесторові належить управлінський контроль над підприємствами, і вони виступають у формі акціонерного капіталу і коротко- та довгострокових міжфірмових позик [40]. Згідно з цим визначенням, метою здійснення прямих інвестицій є виробництво товарів та їх

переміщення між країнами. Тобто, тут основним критерієм є той факт, що прямі іноземні інвестиції (ПІІ) передбачають здійснення підприємницької діяльності.

Однак, інвестору з метою здійснення підприємницької діяльності необхідний контроль над підприємством. Прикладом підходу, який стосується прямих іноземних інвестицій, основним критерієм яких є наявність контролю інвестора над підприємством, є такі визначення:

1) прямі іноземні інвестиції – це, як правило, довгострокове капіталовкладення за кордон, яке здійснюється інвестором з метою отримання безпосереднього впливу на господарську діяльність підприємства, яке існує чи лише буде створене [24].

2) прямі іноземні інвестиції – це капіталовкладення за кордоном, які передбачають тією чи іншою мірою контроль інвестора за підприємством, у яке вони вкладені [40].

3) прямі іноземні інвестиції – це інвестиції у підприємства, розташовані в одній країні, але ефективно контрольовані резидентами іншої країни [22].

У літературі [12] прямі іноземні інвестиції сформульовані як основна форма експорту приватного капіталу, що забезпечує встановлення ефективного контролю і надає право безпосереднього розпорядження закордонною компанією.

У «Фінансовому словнику» [13] термін прямі іноземні інвестиції розглядається як вкладення капіталу, що забезпечують контроль інвестора над закордонними підприємствами чи компаніями.

Згідно з законодавством України прямими вважаються інвестиції, якщо іноземна інвестиція в статутному фонді підприємства (організації) становить не менше 10 відсотків [6].

Проаналізувавши літературні джерела та підсумовуючи результати досліджень, економічну суть поняття «прямі іноземні інвестиції» можна сформулювати так: прямі іноземні інвестиції – це вкладення іноземних інвесторів у передбачених законом формах, в підприємства (організації) будь-якої організаційно-правової форми, іноземна інвестиція в статутному фонді яких, за його наявності, становить не менше 10 відсотків, з метою отримання прибутку або досягнення корисного результату економічної діяльності.

Далі важливо розглянути схематично особливості прямих і портфельних інвестицій за трактуванням С.К. Реверчук, Н.Й. Реверчук та І.Г. Скоморовича (табл. 1.1), [21]:

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз прямих і портфельних іноземних інвестицій

Прямі іноземні інвестиції	Портфельні іноземні інвестиції
Передбачають отримання контролю над підприємством, здійснення підприємницької діяльності	Відбувається лише перелив фінансових ресурсів з метою міжнародної диверсифікації, використання різниці процентних ставок чи відмінностей в оподаткуванні
Інвестиції в майно, основні й оборотні засоби, ноу-хау, цінні папери тощо	Інвестиції лише в цінні папери
Носять довготривалий характер і є менш ліквідними	Як правило мають недовготривалий характер і є більш ліквідними
Разом з капіталом відбувається трансфер технологій менеджменту, технічних та економічних знань	За кордон відпливає лише капітал
Мета: отримання прибутку на капітал, підприємницького прибутку, прямих і непрямих вигод від контролю над фірмою	Мета: отримання прибутку на капітал
Передбачають, як правило, вищу рентабельність і ведуть до більш помітного відтоку прибутків з країни-реципієнта	Передбачають нижчу рентабельність

Джерело: Реверчук С.К., Реверчук Н.Й., Скоморович І.Г. та ін. Інвестологія: наука про інвестування: Навч. посібник – Атіка, 2010. – С. 184.

Іноземні інвестиції можна класифікувати і за іншими ознаками [14].

За формою власності іноземні інвестиції поділяються на державні, приватні, міжнародних організацій, недержавних організацій, змішані.

За величиною іноземні інвестиції поділяють на малі (до 10 тис. дол. США), середні (до 100 тис. дол. США), великі (від 100 тис. дол. США).

За джерелом вкладення іноземні інвестиції поділяються на:

– первинні, які вкладаються іноземним інвестором в об'єкти інвестування приймаючої країни вперше;

– реінвестиції (активи, отримані іноземним інвестором у результаті господарчої діяльності на території приймаючої країни у вигляді доходів і спрямовані на розширення виробництва.

За метою інвестування доцільний такий поділ:

1) досягнення фінансової мети: отримання процентів за користування кредитом та іншими формами позикового капіталу;

2) приховані інвестиції – оформлені у вигляді інвестицій перетоку капіталу, наприклад, потоки капіталу між філіалами ТНК, наявний вивіз капіталу через цінні папери;

3) чорні інвестиції – кошти, отримані незаконно, походження яких не прослідковується.

За геополітичною спрямованістю: у розвинені країни; країни, що розвиваються; інтернаціональні.

Детальніше можна розглянути класифікацію іноземних інвестицій згідно з законодавством України у додатку А (див. Табл. А.1) [6].

Таким чином, було надзвичайно важливо зрозуміти в чому полягає сутність явища «іноземних інвестицій», його складових та як саме воно відіграє ключову роль у створенні сприятливих умов для розвитку національної економіки. Наведена класифікація іноземних інвестицій за визначеними ознаками дозволяє провести детальний аналіз їх сутності. Варто зазначити, що єдиної класифікації іноземних інвестицій не існує через велику кількість трактування даного поняття та постійних глобальних трансформацій.

Зокрема, залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати ряд вигод, основними з яких є поліпшення платіжного балансу, трансфер новітніх технологій та ноу-хау, комплексне використання ресурсів, розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту та в особливості це – досягнення соціально-економічного ефекту.

Іноземні інвестиції мають на увазі рух капіталу з однієї країни в іншу, надаючи

іноземним інвесторам великі частки власності у вітчизняних компаніях та активах. Іноземні інвестиції означають, що іноземні корпорації відіграють активну роль в управлінні як частину своїх інвестицій або мають чималий пакет акцій, щоб іноземний інвестор міг впливати на стратегію бізнесу. Сучасна тенденція схиляється до глобалізації, коли багатонаціональні фірми мають інвестиції у різних країнах. Компанії, що розглядають можливість прямих іноземних інвестицій, зазвичай розглядають лише компанії у країнах з відкритою економікою, які пропонують кваліфіковану робочу силу та перспективи зростання вище середнього для інвестора. Легке державне регулювання також, як правило, цінується іноземними інвесторами. Прямі іноземні інвестиції часто виходять за межі капіталовкладень. Вони можуть включати також надання управління, технологій і обладнання.

Ключовою особливістю прямих іноземних інвестицій є встановлення ефективного контролю за іноземним підприємством чи, якнайменше, суттєвого впливу на прийняття рішень.

Прямі іноземні інвестиції мають місце, коли фізична особа або фірма в одній країні володіють або контролюють ділову частку, розташовану в іншій країні. Зазвичай передбачається, що інвестиційні потоки перетікають із регіонів із загальною низькою очікуваною прибутковістю до високого очікуваного прибутку після врахування ризику. Рішення щодо іноземних інвестицій зазвичай враховують умови ринкового попиту, торговельні обмеження, інвестиції, витрати на оплату праці та транспортування. Прямі іноземні інвестиції приносять користь країні, до якої переміщуються інвестиції, не лише шляхом закачування грошей в економіку, а й як передачу технологій за рахунок ефекту масштабу. Торговельні обмеження можуть зменшити переваги країни-експортера у витратах виробництва або порівняльні переваги. У цих випадках прямі іноземні інвестиції є єдиним можливим способом проникнення на зовнішні ринки. З усіма позитивними сторонами, які супроводжуються прямими іноземними інвестиціями, є й деякі недоліки. Політичні плани та пропаганда іноді використовують його як козла відпущення для подальшого просування своїх кампаній, і вони не безпідставні. Особливо в країнах, що розвиваються, великі корпорації, які намагаються підтримувати багатонаціональне

підприємство, можуть породити корупцію та вивести багатство з країни, а не вливати його назад у національну економіку. У довгостроковій перспективі глобалізація та прямі іноземні інвестиції покращують загальний рівень життя та економічні можливості нації, але ці переваги зазвичай реалізуються лише в довгостроковій перспективі. У короткостроковій перспективі існують такі недоліки, як нижча заробітна плата та посилення конкуренції для компаній, що виробляють імпортні конкуруючі товари та послуги. У країнах, де існує демократія, більшість виборців, як правило, тримаються подалі від політиків, які вітають іноземні інвестиції. Тому бідні країни зазвичай залишаються бідними, а багаті залишаються багатими.

У 2020 році Китай витіснить США з першого місця за загальним обсягом інвестицій, залучаючи \$163 млрд. у порівнянні з інвестиціями в США у розмірі \$134 млрд.

Іноземні інвестиції можуть здійснюватись різними способами, включаючи відкриття дочірньої або асоційованої компанії в іноземній державі, придбання контрольного пакета акцій існуючої іноземної компанії, а також шляхом злиття або створення спільного підприємства з іноземною компанією.

Відповідно до рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), мінімальною ознакою прямої іноземної інвестиції, є володіння не менше 10% акцій іноземної компанії, що забезпечує контрольний пакет акцій. Це визначення не є суворим. Існують випадки, коли ефективний контрольний пакет акцій компанії може бути встановлений шляхом придбання менше ніж 10% акцій компанії.

Прямі іноземні інвестиції можуть передбачати злиття, поглинання або партнерство в роздрібній торгівлі, послугах, логістиці або виробництві. Вони вказують на багатонаціональну стратегію розвитку компанії.

ППІ можуть сприяти і підтримувати економічне зростання як в країні-одержувачі, так і в країні, яка здійснює інвестиції.

Країни, що розвиваються, заохочують ППІ як засіб фінансування будівництва нової інфраструктури та створення робочих місць для своїх місцевих працівників.

З іншого боку, транснаціональні компанії виграють від ПШ як засобу розширення свого присутності на міжнародних ринках.

Недоліком ПШ, однак, є те, що вони включають регулювання та нагляд з боку багатьох урядів, що призводить до більш високого рівня політичного ризику.

Прямі іноземні інвестиції зазвичай поділяються на горизонтальні, вертикальні та конгломератні.

З горизонтальними прямими інвестиціями компанія створює в іноземній країні такий самий вид діяльності, як і в своїй країні. Прикладом є постачальник мобільних телефонів у США, який купує мережу телефонних магазинів у Китаї.

У вертикальному інвестуванні підприємство набуває додатковий бізнес в іншій країні. Наприклад, американський виробник може придбати частку в іноземній компанії, яка постачає йому необхідну сировину.

У конгломератному типі прямих іноземних інвестицій компанія інвестує в іноземний бізнес, який не має відношення до його основної діяльності. Оскільки компанія-інвестор не має попереднього досвіду роботи в сфері компетенції іноземної компанії, це часто приймає форму спільного підприємства.

1.2 Теорії і моделі міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки ТНК

Самі транснаціональні корпорації є відносно новим суб'єктом міжнародних економічних відносин, і тому не дивно, що багато дослідників в науковців останнє століття активно намагаються пояснити причини іноземного інвестування ТНК.

Проте, можна припустити, що вивчення питань руху капіталу було закладено у неокласичній теорії міжнародної торгівлі. Наприклад, економісти Елі Хекшер і Бертіл Олін розробили теорію співвідношення факторів виробництва, яка стверджує, що кожна країна експортує ті товари, для виробництва яких вона має відносно надмірні фактори виробництва, та імпортує ті товари, для виробництва яких вона відчуває нестачу факторів виробництва. У цій теорії вивезення капіталу сприймається як елемент, який доповнює міжнародну торгівлю і впливає на розподіл праці між країнами. Стверджується, що стимулом міжнародного руху капіталу є гранична

продуктивність капіталу, яка визначається процентною ставкою, тобто. капітал рухається туди, де його продуктивність вища. Крім того, наявність тарифних та нетарифних бар'єрів, що заважають ввезенню товарів, може спонукати закордонних постачальників до експорту капіталу для проникнення на ринок [11].

Інший дослідник – Рагнар Нурксе, вивчаючи взаємозв'язок між рухом факторів, виробництвом та зовнішньою торгівлею, доповнив теорію факторів виробництва Хекшера-Оліна. На його думку, рух факторів між двома ними розпочнеться лише в тому випадку, якщо в одній із них відбудеться зміна обсягу виробництва внаслідок впровадження нових технологій. Якщо це капіталомістке виробництво, то зросте імпорт капіталу; якщо трудомістке – зросте приплив робочої сили та збільшиться експорт капіталу [12].

По суті, ці дослідження могли пояснити появу портфельних інвестицій, які переміщуються між країнами у пошуках високої маржі. Проте, на відміну від портфельних, прямі інвестиції призводять до повного чи часткового контролю над підприємством. Можливо, це було пов'язано з тим, що до закінчення Другої світової війни міжнародне виробництво було обмежене масштабами окремої країни, і тому увага дослідників того періоду була спрямована на ті фактори, які відігравали важливу роль у міжнародній торгівлі, але тільки починаючи з 1950-х років з появою американських ТНК у Європі явищу ТНК та ПІІ стали приділяти дедалі більшої уваги.

У 1960 році Хаймер [13] представив свою роботу з прямим іноземним інвестиціям і ТНК, де показав, що основна функція ТНК, поряд з експлуатацією монопольних переваг та диверсифікацією ризиків, полягає у виключенні структурних збоїв ринку, і, відповідно, ТНК є «продуктами недосконалості ринку».

Він також наголошує на ролі тарифів як інструменту, що стимулює ПІІ. На його думку, ТНК завжди існують з монополістичних причин, і природною реакцією ТНК на недосконалості ринку є інтернаціоналізація (формування та розвиток економічних зв'язків з іншими країнами) зарубіжного ринку, яка, по суті, породжує інтернаціоналізацію компанії.

Інтернаціоналізація може бути продиктована щонайменше такими причинами. Наприклад, якщо продукція компанії істотно залежить від поставок сировини, то для

забезпечення гарантованого постачання в майбутньому вона може вкласти в розробку родовища в іншій країні. Інша причина – компанії, які виготовляють промислові товари, включаючи насичені технологією комплектуючі, з метою забезпечення безперервності процесу в міжнародному масштабі, можуть відкрити виробництво або центри досліджень та розвитку в країнах із відносно високим людським капіталом. І третя причина й у всіх компаній, зацікавлені у збереженні зовнішнього ринку збуту.

У світлі цих аргументів ПП є швидше стратегічне рішення на рівні компанії, а не фінансове рішення на ринку капіталу. При цьому ТНК вимагають контролю за використанням активів, переданих за кордон, щоб мінімізувати ризики та досягти монопольного впливу.

Дана теорія отримала назву – теорія ринкової влади. Підсумувавши, дану теорію можна звести до твердження: підвищення ринкової влади фірми в межах окремої країни на певній стадії розвитку фірми стає неможливим, тому прибуток інвестується за кордон, поширюється практика «захисних інвестицій» з метою придушення конкуренції і збереження контролю над ринком. Завданням фірми є отримання за кордоном прибутків, більших за прибутки «місцевих» фірм.

По суті, Хаймер розвинув теорію прямих іноземних інвестицій із неокласичних теорій торгівлі в теорію промислової організації. Проте теза Хаймера не є повним поясненням ПП, оскільки не пояснює, де і коли вони відбуваються. Відповіді на ці питання частково можна знайти в «Моделі життєвого циклу продукту» Раймонда Вернона [14], де автор визначив шлях міжнародної торгівлі та виробництва нових інноваційних продуктів.

Модель Вернона може пояснити перехід фірми з експорту до ПП. Згідно з моделлю циклу життя продукту, після початкової, інноваційної, фази розвитку продукту в міру досягнення ним зрілості фірма дедалі більше розглядає розгортання зарубіжного виробництва як важливий засіб збереження своїх позицій на ринку. Так, на першій стадії розвитку товару виробництво продовжує концентруватись у країні походження, навіть якщо витрати виробництва в інших країнах є нижчими. Але коли у фазі зростання виробничий процес стандартизується, а на домашньому ринку

з'являються послідовники і конкуренція технологій переходить у площину цінової конкуренції, фірма починає інтенсивно інвестувати за кордон, аби скористатися перевагами місцевих ринків і зберегти експортний потенціал. З метою запобігання імітації нового продукту зарубіжними виробниками і підтримки власних філій фірма вдосконалює товар, здійснює патентний захист та відповідну рекламу.

Через деякий час внутрішнє виробництво країни, що розробила товар, швидко падає, і експорт припиняється, а країна, яка приймала іноземного виробника, починає не тільки постачати товар на свій внутрішній ринок, а й продавати його на ринку країни, що розробила товар, витісняючи з нього місцевих виробників. Далі, за теорією Вернона, з часом експортер може стати імпортером. Це призводить до того, що виробники відносно низької собівартості виробництва стають експортерами технологічно застарілих товарів.

Інший дослідник Кіндлбергер [15], розширивши теорію монополістичних переваг Хаймера, висунув свою теорію про те, як компанія-інвестор отримує переваги від прямих іноземних інвестицій на ринках приймаючої країни в порівнянні з місцевими компаніями. Він стверджував, що переваги, якими користуються ТНК, можуть бути корисними лише у разі недосконалості ринку. Ці переваги можуть бути у формі ноу-хау, патентів, управлінських та маркетингових знань, які спонукають ТНК інвестувати в іншу країну: чим більше шансів на отримання монопольного прибутку, тим вищий стимул буде для фірм інвестувати безпосередньо.

Відповідно до теорії інтерналізації Бакклі та Кессона [16], компанія, яка займається дослідженнями та розробками, може розробити нову технологію. Така компанія, в принципі, може продати технологію іншим непов'язаним сторонам, однак операційні витрати, пов'язані з дослідженнями, можуть бути непідйомними для потенційних покупців. Тому в такій ситуації компанія може ухвалити рішення про інтернаціоналізацію, використовуючи досвід та розробки однієї дочірньої компанії у розвитку іншої дочірньої компанії, розташованої за кордоном, тим самим виключаючи можливість появи конкурентів з аналогічним продуктом. Отже, справжні міжнародні оператори отримують свою конкурентну перевагу через свою здатність інтернаціоналізувати своє ноу-хау замість продажу його іншим (зовнішнім)

організаціям. Вони дорікали попереднім теоріям (зокрема, теорії Хаймера, Кіндлбергера) у надмірному акцентуванні уваги на виробничій функції та нехтуванні іншими унікальними перевагами (уміння лідирувати, міжнародна організація діяльності, маркетингові та постачальні ресурси, розвиток людського капіталу та здоровий фінансовий менеджмент), виходити в лідери та поширювати свої операції на інші ринки та галузі.

Існує ще й концепція охорони національного суверенітету, яка наголошує на тому, що зростання зарубіжних інвестицій у національній економічній системі на певному етапі призводить до їх виходу з-під контролю держави-реципієнта. Це може спричинити зменшення частки внутрішнього виробництва в кінцевому продукті. При цьому держава-реципієнт вдається до політики протидії розширенню впливу країн-експортерів капіталу, або до регулювання експорту та імпорту капіталу; - гіпотеза валютного простору, де головним стимулом ПІІ в матеріальній формі є конкурентні переваги щодо країни-реципієнта. Такі переваги мають інвестори з країн з більш сильною валютою, ніж валюта країн-реципієнтів.

Інша теорія ПІІ, висунута Д.Даннінгом [17], виявляє специфічні переваги компанії над її конкурентами, дозволяючи їй стати ТНК. У своїй еkleктичній теорії Даннінг об'єднав три теорії в одну парадигму: теорію недосконалого ринку (Кіндлбергера та Хаймера), теорію життєвого циклу продукту (Вернона) та теорію інтернаціоналізації (Баклі та Кессона). Даннінг припустив, що діяльність компанії на зовнішніх ринках буде успішною, якщо вона володіє трьома основними перевагами OLI (Ownership, Location, Internalization): володіння, розташування, інтернаціоналізація.

Перше, переваги власності включають інформацію про власність та різні права власності компанії. Вони можуть складатися з торгових марок, авторських прав, прав на торгові марки чи патенти, а також використання та управління внутрішніми навичками. Переваги власності зазвичай вважаються нематеріальними. Вони включають те, що дає конкурентну перевагу, наприклад, репутацію надійності.

Перевага в розташуванні – це друге необхідне благо. Компанії повинні оцінити, чи є порівняльна перевага у виконанні конкретних функцій у межах певної нації.

Часто закріплені в природі, ці міркування стосуються наявності та витрат ресурсів, коли вони функціонують в одному місці порівняно з іншим. Перевага в розташуванні може стосуватися природних або створених ресурсів, але у будь-якому випадку вони, як правило, нерухомі, що вимагає використання партнерства з іноземним інвестором у цьому місці з повною вигодою. Ця перевага може бути у вигляді географічного розташування, або у володінні специфічними перевагами, які роблять ринок приймаючої країни привабливим для іноземних інвесторів. Якщо приймаюча країна не має жодних переваг розташування, то ТНК вважає за краще зберегти виробництво на вітчизняному ринку.

Нарешті, переваги інтерналізації свідчать про те, коли організації краще виробляти певний продукт власним способом, а не укладати договір із третьою стороною. Часом для організації може бути вигідніше працювати з іншого місця на ринку, поки вони продовжують виконувати роботу вдома. Якщо бізнес вирішить передати виробництво на аутсорсинг, йому можуть знадобитися переговори про партнерство з місцевими виробниками. Однак використання маршруту аутсорсингу має фінансовий сенс лише в тому випадку, якщо компанія-підрядник може задовольнити потреби організації та стандарти якості за менших витрат. Можливо, іноземна компанія може також запропонувати більший ступінь знань на місцевому ринку або навіть більш кваліфікованих працівників, які можуть зробити кращий продукт.

Еклектична парадигма OLI показує, що параметри OLI відрізняються від компанії до компанії та залежать від контексту та відображають економічні, політичні, соціальні характеристики приймаючої країни. Отже, цілі та стратегії фірм, масштаби та структура виробництва залежатимуть від проблем та можливостей, що пропонуються різними типами країн.

Як видно з аналізу перерахованих вище теорій, інвестори, вкладаючи кошти в економіку чужої країни, у будь-якому разі насамперед прагнуть вирішити свої завдання, і їхні дії не спрямовані на зростання добробуту іншої економіки. Вихід із цього положення для приймаючої країни пов'язаний з розумінням власних переваг та недоліків та розробкою комплексної стратегії розвитку на їх основі. Тільки в такому

випадку здійснення інвестицій може залишитися взаємовигідним процесом, який приносить користь не лише інвестору, а й отримувачу, якому спрямовуються інвестиції.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок про те, що в економічній літературі існує велика кількість теорій, що пояснюють причини переміщення міжнародного капіталу. Головне завдання цих теорій є пояснення причин рішення ТНК відкрити бізнес там. Деякі з цих теорій ґрунтуються на теорії міжнародної торгівлі в умовах ідеального ринку, тоді як інші теорії були розроблені на основі недосконалих ринкових умов.

Незважаючи на їх різні підходи, автори цих теорій одностайні в тому, що ТНК розміщують свої підприємства за кордоном, щоб пожинати плоди власних переваг. Ці теорії також наголошують на тому, що державна політика щодо внутрішньої економіки також відіграє життєво важливу роль у заохоченні міжнародних впливань з боку ТНК.

Найзручніший спосіб здійснювати аналіз діяльності ТНК на сьогоднішній день є використання різноманітних індексів, що створені міжнародними організаціями, таких як індекс транснаціоналізації (TNI), індекс інтерналізації (II), індекс географічного поширення діяльності (GSI) та інші. У даній роботі для аналізу діяльності ТНК використовується індекс Global 2000 розроблений виданням Forbes. Список Global 2000 складається, з використанням даних з дослідницьких систем FactSet, щоб визначити найбільші компанії за чотирма показниками: продажі, прибуток, активи та ринкова вартість. Аналізуючи географічну структуру районуванням світової економіки, за даними рейтингу Forbes в 2021 р. серед ТНК за багатьма параметрами переважали фірми з США, КНР, Японії, Великобританії, Франції та Німеччини (рис. 1.1). 2 тисячі компаній, що потрапили у щорічний рейтинг найбільших публічних компаній у світі Global 2000, мають щорічний дохід понад 40 трлн дол. США та глобальні активи понад 186 трлн дол. США [1]. У топ-10 за кількістю фірм-мільярдерів увійшли США (575 фірм) та КНР (309) – це єдині країни зі списку, в яких кількість компаній-гігантів істотно збільшується. Круті обмеження ринку та відповідні тарифи – це останні події, що посилюють торговельну

напруженість між США та Китаєм. Якщо коли-небудь стався переломний момент в економічному перетягуванні каната між найбільшими економіками світу, це зараз. 61 країна отримала місце в цьому щорічному рейтингу найбільших компаній світу, але концентрація влади, безсумнівно, на користь США та Китаю [1]. У першу трійку списку держав з найбільшою кількістю крупних компаній, в яких загалом входить 61 країна, попала також Японія (223).

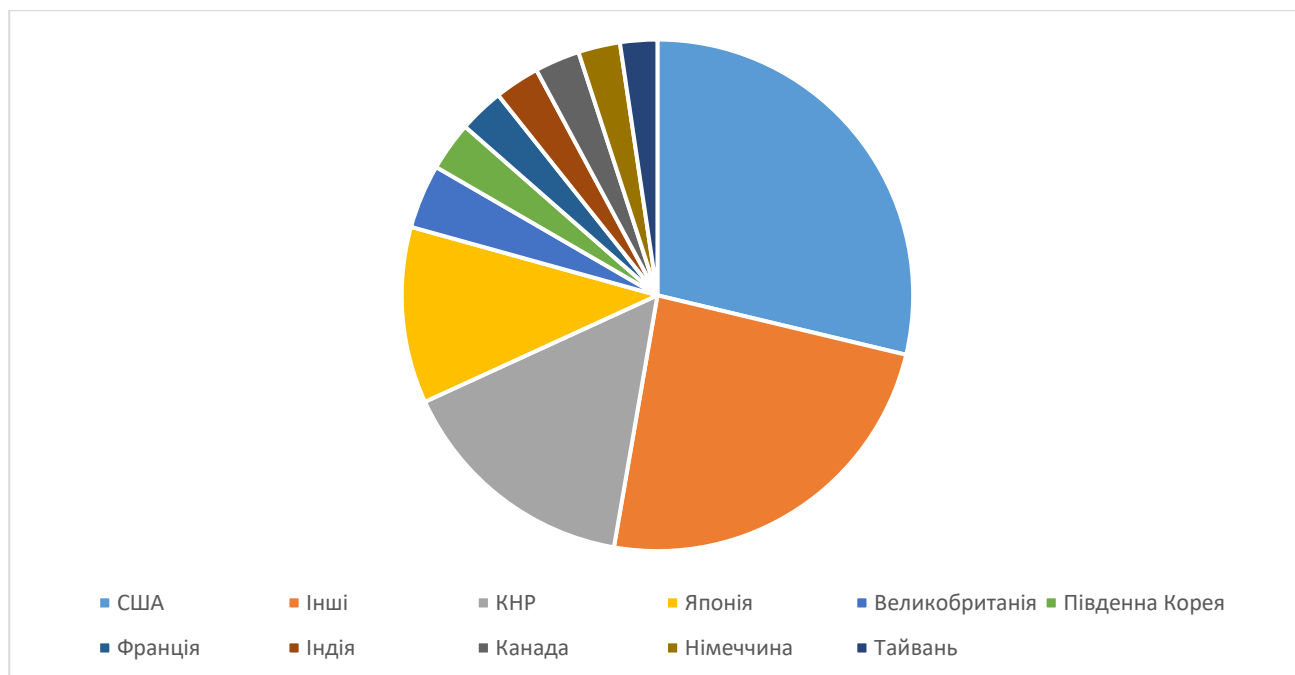

Рис. 1.1 Географічна структура найпотужніших споживчих ТНК в світі за версією Forbes-2021 [11] можна зробити висновок про те, що незважаючи на поточне домінування американських компаній у рейтингу лідерів на глобальному ринку, уповільнення темпів зростання ВВП і багатомільярдні тарифи Трампа, фірми з КНР з кожним роком займають все більшу нішу і у найближчому майбутньому складуть жорстку конкуренцію ustalеним передовим гравцям цього сектора. Також вперше в історії Китай займає найбільше мість у топ-10. На момент запуску рейтингу Global 2000 у 2003 році Китай та Гонконг мали в списку лише 43 компанії проти 776 із США. Загалом, уряди розвинених країн зацікавлені у збереженні й розвитку потужних ТНК, які здатні застосовувати гнучкі адаптивні моделі функціонування, незважаючи на обсяги їх діяльності. Найбільш представленими галузями у списку серед компаній-

лідерів є банківська справа та фінанси, до них входять 453 компанії, або трохи більше п'ятої частини заявок.

Таблиця 1.2

Рейтинг галузей з найбільшою кількістю компаній, що входять в Global 2000 [1]

Галузь	Кількість	Загальні активи, млрд. дол. США	Загальний прибуток, млрд. дол. США
Банківська справа	308	89201,1	6331,8
Фінанси	145	19864,9	3650,3
Будівництво	123	5223,0	1616,2
Нафтогазові операції	110	6494,8	4001,6
Страховання	102		
Матеріали	102	20293,9	2421,9
Товари тривалого користування	90	2382,2	1428,2
Бізнес-послуги та постачання	88	4699,5	1958,4
Комунальні послуги	84	4157,1	1576,1
Їжа, тютюн, напої	75	2174,9	2842,0

Примітка: Побудовано автором на основі World Investment Report 2021 (ЮНКТАД).

Будівельні фірми, такі як China State Construction Engineering Corp., складають наступну найбільш кількісну категорію галузі. 35% із 123 компаній цієї категорії – з Китаю, який за останні десять років зазнав значного інфраструктурного буму. Далі йдуть нафтогазові компанії, за ними йдуть страхові та матеріальні компанії, такі як американський виробник алюмінію Alcoa. Як видно з таблиці 1 компанії, що працюють у банківській сфері також мають найбільший прибуток та найбільші активи. Великі активи також мають компанії у галузі страхування (20293,9 млрд. дол. США) та фінансів (19864,9 млрд. дол. США). У рейтингу прибутку за банківською

сферою слідуєть нафтогазові компанії (4001,6 млрд. дол. США), фінансові (3650,3 млрд. дол. США) та компанії, що працюють у сфері їжі, напоїв та тютюну (2842,0 млрд. дол. США). На рис. 3 подано приріст прибутку компаній за галузями економіки. Як свідчать дані, найбільший приріст прибутку у 2019-му році, що становить приблизно 15-20% спостерігається у компаній, що працюють у нафтогазовій галузі.

1.3 Зарубіжний досвід державного регулювання інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій

Комітет з іноземних інвестицій у Сполучених Штатах (CFIUS) має широкі повноваження щодо перегляду іноземних інвестицій у США та придбань американських компаній, щоб визначити потенційний вплив на національну безпеку країни. CFIUS має повноваження накладати низку обмежень на іноземні інвестиції в Сполучених Штатах, включаючи вжиття заходів щодо пом'якшення, призупинення транзакцій і, за необхідності, рекомендувати президенту блокувати або розгортати транзакції.

Прямі іноземні інвестиції в Сполучених Штатах впали на 9% з 2019 по 2020 рік, що можна пояснити скороченням майже на третину обсягів транскордонних злиттів і поглинань. Причина, чому Сполучені Штати залишаються на першому місці, ґрунтується на їх великій споживчій базі, відкритій операції, яку веде центральний банк, передбачуваній системі правосуддя, високому рівні продуктивності, високорозвиненій інфраструктурі та чудовому середовищі, яке приваблює іноземних інвесторів. Країни, які інвестували найбільше в активи США, це Великобританія, Японія, Люксембург, Канада, Нідерланди та Швейцарія. Ці інвестори дивляться переважно на виробництво, фінанси, торгівлю та комунікації в США. Останнім часом збільшення інвестицій у хімічні речовини з боку зовнішніх інвесторів пояснювалося більшою частиною зростання припливу ПІІ в США. Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку назвала Сполучені Штати першою потенційною економікою, що приймає прямі іноземні інвестиції та багатонаціональні

підприємства, досягнення, яке, безсумнівно, співвідноситься з найбільшою кількістю ПІІ, отриманих у світі.

Посівши друге місце, Китай лідирує в усіх азіатських економіках за обсягом прямих іноземних інвестицій. Він також займає друге місце за привабливістю для транснаціональних компаній з 2017 року. У 2019 році вони зафіксували найбільше за рік зростання їх ПІІ, коли вони зросли зі 136 мільярдів доларів США до 139 мільярдів доларів США з темпом зростання на 3,7%. Китай впроваджує більшу лібералізацію у своїй економічній та політичній політиці, а також швидкий розвиток у секторі високих технологій і введення зон вільної торгівлі, де всі країни-члени знімають свої торгові обмеження один з одним. Понад 60 000 міжнародних підприємств почалися в Китаї, незважаючи на торговельну війну зі Сполученими Штатами, що призвело до втрати 4 мільярдів доларів США інвестицій, підтриманих США, і продовжило збільшення угоди про злиття та поглинання. Більш масштабні угоди включали придбання у британської транснаціональної компанії з виробництва алкогольних напоїв Diageo компанією Sichuan Swellfun за 9 мільярдів доларів США та інвестиції від BMW у відкриття фабрик і центрів розподілу на суму 4 мільярди доларів США. Китайські покупці походять з більшості азіатських країн, що розвиваються, причому Гонконг є найбільшим, поряд зі Сполученими Штатами та Великобританією.

Економіка Китаю підживлюється припливом ПІІ, спрямованих на високотехнологічне виробництво та послуги в країні.

Одним із найбільших прикладів прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у світі сьогодні є китайська ініціатива, відома як «Один пояс, один шлях» (OBOR).

Ця програма, яку іноді називають ініціативою «Один пояс, один шлях», передбачає зобов'язання Китаю надати значні ПІІ в низку інфраструктурних програм по всій Африці, Азії та навіть частинах Європи.

Програма, як правило, фінансується китайськими державними підприємствами та організаціями, які мають глибокі зв'язки з урядом Китаю.

Подібні програми здійснюють інші країни та міжнародні організації, включаючи Японію, Сполучені Штати та Європейський Союз.

Багатонаціональні підприємства люблять Гонконг за його регіональну штаб-квартиру, яка, на жаль, сильно постраждала у 2016 та 2017 роках через коливання внутрішньофірмових позик. Сектор послуг, такий як регіональні штаб-квартири та офіси фінансових операцій, спостерігали основну частину притоку іноземних інвестицій. Китай, Велика Британія, Нідерланди, Британські Віргінські острови, Кайманові острови, Сполучені Штати, Бермудські острови та Японія є основними джерелами ПІІ Гонконгу. Фінанси становлять 80% інвестицій з-за кордону, включаючи торгівлю, будівництво, зв'язок. Гонконг географічно розташований, щоб служити Китаю, а також бути вільним портом для міжнародної торгівлі, слугуючи майже воротами для захода для проникнення на азіатські ринки. Його надійна фінансова система з простими податковими структурами підтримується потужною судовою системою та сучасною інфраструктурою. Наприклад, дозволи на будівництво та контракти легко отримати з його підходом до інспекцій, що ґрунтується на оцінці ризику.

У Бразилії спостерігалось зниження притоку ПІІ протягом кількох років, перш ніж нарешті відбулися позитивні зміни в 2017 році. Повільний початок 2018 року був викликаний корумпованими президентськими виборами, які призвели до політичної невизначеності, що в кінцевому підсумку призвело до різкого зменшення угод злиттів і поглинань. Шість придбань у китайських фірм і корпорацій були болючим місцем у порівнянні з попередніми роками. Однак сектори, які змогли привернути увагу інвесторів, включали металургійну, добувну та автомобільну промисловість. Майбутнє бразильського притоку іноземних інвестицій залежить від його політичного режиму та від того, як він планує створити приємне середовище для іноземних інвесторів. Основними інвестиційними країнами були Нідерланди, США, Німеччина, Іспанія, Багамські острови, Люксембург, Великобританія, Канада, Франція та Чилі. Нафта і газ були великими переможцями, до них приєдналися фінанси та електроенергія. Внутрішній ринок Бразилії перевищує 210 мільйонів жителів, що робить його невикористаним золотим рудником для певних корпорацій, яким ще належить розширитися до Південної Америки. Він також забезпечує велику кількість природних ресурсів, що робить вертикальну інтеграцію для

багатонаціональних підприємств ще більш привабливою. Бразилія також наділена вигідним географічним положенням і різноманітною економікою, яка постійно зазнавала економічних коливань. Однак існують певні ризики, оскільки процеси оподаткування залишаються не виправдано складними, а бюрократичні затримки щодо законодавства про працю, яке роками було жорстким.

Фінанси та страхування переважають у залученні іноземних інвесторів до Нідерландів, а інвестори надходять із Люксембургу, США, Великобританії та Німеччини. Нідерланди підтримують позитивні стосунки з іноземними інвестиціями, головною рисою яких є те, що нормативні обмеження щодо ПІІ майже відсутні, а більшість корпорацій в межах її кордонів є багатонаціональними підприємствами. Хоча ці інвестиції можуть здатися мрією, вони не обходяться без недоліків. Нідерланди не мають особливо великого населення, а наявність міжнародних конгломератів означає, що ринки надзвичайно конкурентні. Також спостерігається вплив компаній, які хочуть переїхати з Лондона після BREXIT, щоб продовжити роботу без будь-яких фінансових обмежень з боку бюрократичного Європейського Союзу.

Французькі «вільні міські зони», які підтримують малий бізнес і місцеві послуги, спричинили збільшення кількості угод про злиття та поглинання всередині країни. Париж є основним центром транснаціональних підприємств, а у виробництво та фінанси найбільше іноземних інвестицій надходило з Люксембургу, Нідерландів, Великобританії, Швейцарії, Німеччини, Бельгії, США, Італії, Іспанії, Японії та Канади. Мета нинішнього президента Еммануеля Макрона – залучити ще більше іноземних інвесторів для закачування грошей у французьку економіку.

Глобальна фінансова криза 2008 року призвела до того, що Австралія втратила багатьох міжнародних інвесторів, але приплив залишався значним, особливо значним у енергетичному секторі. Сервіси також отримали значні інвестиції з-за кордону, і більшість грошей надійшло зі Сполучених Штатів, Великобританії, Бельгії, Японії, Гонконгу, Сінгапуру, Люксембургу, Нідерландів, Китаю та Франції. Австралія може похвалитися ліберальною фіскальною політикою щодо економічної експансії,

стабільності та прозорості судової влади, а її географічна ізольованість сприяє привабливості іноземних інвесторів для острівної країни.

Швейцарія — одне з найбезпечніших місць у світі для грошей. Його надзвичайно міцна політична та судова система дозволила створити ефективний ринок капіталу. Однак, оскільки велика частина ВВП Швейцарії складається з іноземних інвестицій, є моменти, коли її ринки надзвичайно нестабільні та схильні до коливань на світовому ринку. Нідерланди та Люксембург становлять більшість інвестицій у хімію та пластмаси, тоді як іноземні активи фінансових та холдингових компаній скоротилися з 2008 року.

ПШ є наріжним каменем Кайманових островів, а фінанси та туризм приносять більшість іноземних інвестицій. Останнім часом невелика країна намагається диверсифікувати свою економіку від туризму, спричинивши фіскальний зсув, щоб дозволити проводити ще більш ліберальну політику. Британська законодавча база та прибуткові фінанси є величезними перевагами для країни, яка залучає ПШ.

Британські Віргінські острови є домом для понад 350 000 транснаціональних компаній. Його багата диверсифікація компаній зі списку Fortune 500 є ідеальною платформою для залучення ПШ з усього світу. Глобальні інвестори отримують стимули для відкриття магазину на острові. Фінанси приваблюють більшість іноземних інвесторів, а її майже відсутня система оподаткування є величезним плюсом для міжнародних інвесторів.

Ірландія має велику частку транснаціональних підприємств, але, як і у Швейцарії, це призвело до того, що її ринки були нестійкими до глобальних коливань. Багато американських інвесторів вирішили повернутися додому зі своїми інвестиціями в 2017 році, що призвело до різкого падіння ірландських ПШ. Незважаючи на це, бізнес-клімат сприятливий, єдиним серйозним недоліком є нещодавня зміна податку на нерухомість.

Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку включила Індію до 10 найбільших країн за обсягом ПШ. У виробництво, комунікації та фінанси були значні прямі іноземні інвестиції з Сінгапуру, Маврикію, Нідерландів, США, Японії, Великобританії, Німеччини, Франції, ОАЕ та Кіпру. Після здобуття

незалежності від Сполученого Королівства країна повністю змінила своє економічне здоров'я. Поряд із численним населенням Індії багатонаціональні підприємства приваблюють її стабільні економічні параметри, включаючи фінансування дефіциту державного бюджету та інфляцію.

Виробництво та електроенергія, а також вода та газ приваблюють інвесторів із Сполучених Штатів, Іспанії та Канади. Його вступ до Північноамериканської угоди про вільну торгівлю призвів до припливу іноземних інвесторів зі Сполучених Штатів і Канади. На жаль, у Мексиці є велика кількість організованої злочинності у великих містах, а корупція в її політичній системі привела до того, що більшість іноземних інвесторів відмовилися від них.

Зниження світового попиту на капітальні товари спричинило зниження темпів зростання іноземних інвестицій, спрямованих у німецькі активи, останнім часом. Нещодавній спалах COVID-19 змусив Міжнародний валютний фонд передбачити, що темпи зростання його ВВП впадуть на -7%. Попри все це, торгівля та фінанси залучили інвесторів зі Швейцарії, Франції, Італії, Бельгії, Австрії, Японії, Іспанії та Данії. Німецька економіка надзвичайно диверсифікована, і в країні немає як соціальної, так і політичної корупції. Єдиним недоліком є висока ставка податків і дещо суворе трудове законодавство.

Послаблені правила щодо ПІІ в Індії тепер дозволяють 100% прямих іноземних інвестицій у роздрібну торгівлю одним брендом без схвалення уряду. Як повідомляється, регуляторне рішення полегшує бажання Apple відкрити фізичний магазин на індійському ринку. До цього часу айфони фірми були доступні лише через сторонніх фізичних та онлайн-магазинів.

Міжнародні інвестиції також можуть зіткнутися з регуляторними проблемами. Американська компанія Nvidia оголосила про придбання ARM, британського розробника мікросхем. У серпні 2020 року британський орган нагляду за конкуренцією оголосив про розслідування, чи зменшить угода на 40 мільярдів доларів конкуренцію в галузях, які залежать від напівпровідникових чіпів.

Висновки до розділу 1

Отже, прямі іноземні інвестиції – це один із основних інструментів інвестиційної діяльності іноземного інвестора, використання якого набуває різноманітних форм довгострокового вкладення капіталу для досягнення безпосереднього управлінського контролю (з часткою інвестора не менше 10% у статутному капіталі даного об'єкта) у системі менеджменту об'єкта інвестування в країні-реципієнті з метою забезпечення розширення і стійкого розвитку бізнесу іноземного інвестора та успішної реалізації двосторонніх економічних та інших очікуваних інтересів (інноваційного, соціального, екологічного тощо) в залежності від причин та мотивів ТНК (які пояснюються різними теоріями) у довгостроковій перспективі.

Що стосується динаміки руху та регіональної структури прямих іноземних інвестицій, тут варто відмітити, що під впливом пандемії COVID-19, картина суттєво змінилась і темпи прямого іноземного інвестування ТНК в світі в загальному знизились, однак були регіони, які не відчули значних коливань в припливі ПІІ, наприклад, країни Азії. Не дивлячись на значний спад інвестиційної діяльності ТНК в 2020 році, в 2021 році вже була помітна тенденція до зростання і повернення на показники до пандемічного 2019 року.

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНОСТІ ТНК ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ COVID-19

2.1. Інвестиційна поведінка глобальних корпорацій в умовах глобальної кризи та невизначеності

Постійні трансформації турбулентного середовища сприяють активній зміні напрямків та об'ємів інвестицій ТНК та їх інвестиційній поведінці. Тому моніторинг сучасного стану міжнародних інвестицій є надзвичайно важливим у дослідженні даного питання. Прямі іноземні інвестиції мають вирішальне значення для країн, що розвиваються. Дослідження руху ПІІ завжди актуальне питання, враховуючи постійні зміни стратегічних цілей ТНК.

Транснаціоналізація в умовах глобальної турбулентності збільшує залежність між країнами, впливаючи на всі процеси життєдіяльності компаній. Такі трансформації світової економіки змушують транснаціональні корпорації постійно шукати нові ринки збуту, дешеві ресурси та розширювати ринки для інвестування.

Глобальні потоки ПІІ не відображали значних позитивних показників ще задовго до пандемії COVID-19, яка вплинула на світову економіку, вони досягали позначок нижчих за ті, які востаннє спостерігались після світової фінансової кризи десять років тому. Падіння було більш концентрованим у країнах із високим рівнем доходу, де приплив ПІІ за останні роки впав майже на 60%.

Прогнози експертів ЮНКТАД на 2022 рік зазначають, що потоки ПІІ залишатимуться низькими внаслідок невизначеності відповідно до розвитку пандемії COVID-19 і війни в Україні.

Директор інвестиційного підрозділу ЮНКТАД підсумовує, що вплив пандемії на інвестиції буде продовжуватися, а інвесторі будуть обережними у залученні свого капіталу до нових зарубіжних виробничих активів [52].

За даними World Investment Report 2021 Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) у 2019 році світові потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) зросли на 3% до 1,54 трлн. дол. США в порівнянні з 1,495 трлн. дол. США в 2018 році. У 2020 році під впливом пандемії COVID-19 глобальні потоки ПІІ скоротилися до 859 млрд. дол. США, що на 42% менше порівняно з 2019 роком, настільки низький показник ПІІ востаннє був зареєстрований у 1990-х роках, крім того, він на 30% нижчий за рівень після світової фінансової кризи 2008-2009 років [52].

За прогнозними даними в 2021 році глобальні потоки ПІІ скоротяться до 800 млрд. дол. США, і лише в 2022 році почнеться процес відновлення до 1,26 трлн. дол. США [52, 54], (рис. 2.1.):

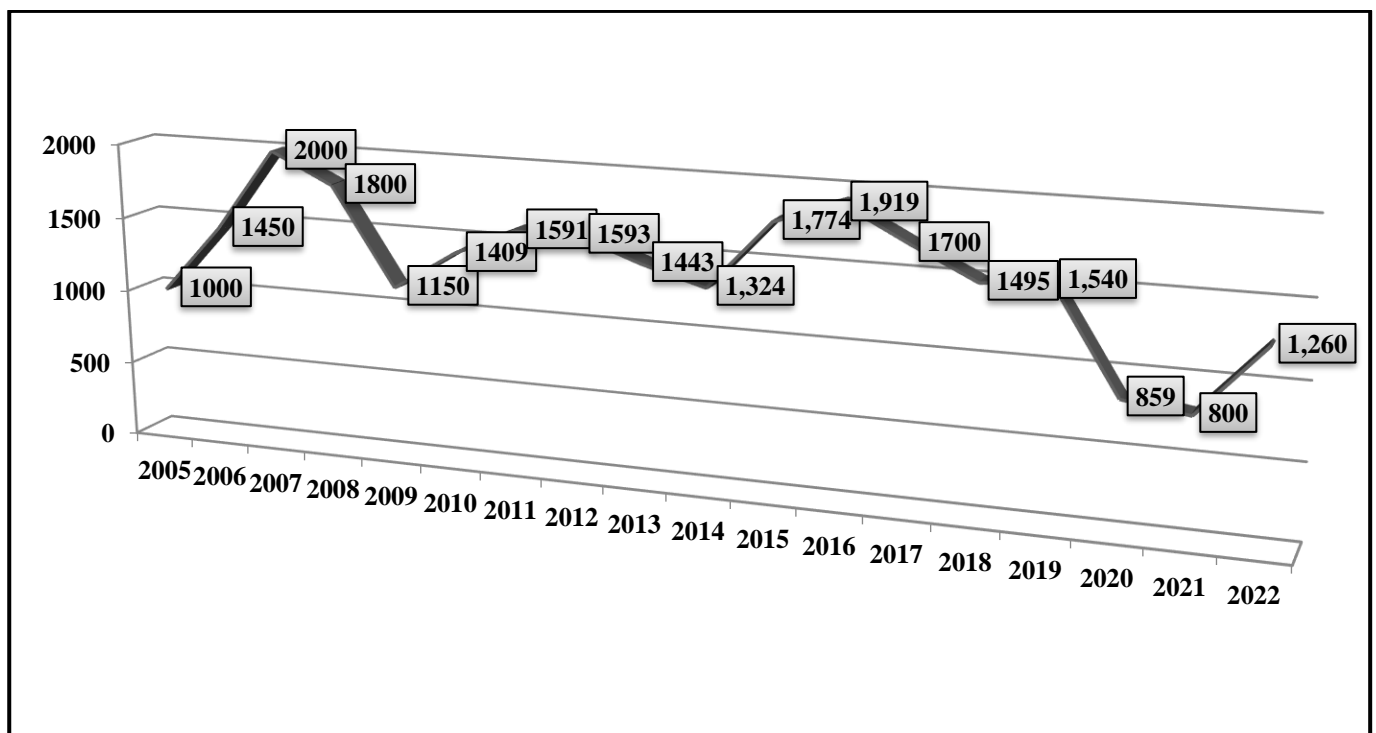

Рис. 2.1. Глобальні потоки прямих іноземних інвестицій у 2005–2022рр.

та прогноз на 2021-2022рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2021 (ЮНКТАД).

Падіння глобальних потоків прямих іноземних інвестицій тісно пов'язане з перебоями в глобальних ланцюгах поставок, в результаті пандемії COVID-19. Перспективи після 2021 року вкрай невизначені. Траєкторія з відновленням ПІІ до своєї докризової лінії до 2022 року можлива, але лише на верхній межі очікувань. Економічна та геополітична невизначеність буде домінувати в інвестиційному середовищі в середньостроковій перспективі. На нижній межі прогнозу подальша стагнація в 2022 році призведе до того, що значення глобальних ПІІ буде нижче рівня 2019 року. Тенденція в ПІІ може перейти до фази поступової стабілізації на структурно нижчому рівні, ніж до кризи.

У 2021 році обсяг ПІІ в Азію становив 476 млрд дол. США, що практично відповідає показнику 2020 року. ПІІ в Латинській Америці і Карибському басейні зменшилися на 37% до 101 млрд дол. США. Обсяги ПІІ в Африку скоротилися на 18% до 38 млрд дол. США, а в Північній Америці впали на 46% до 166 млрд дол. США [52], (рис. 2.2.):

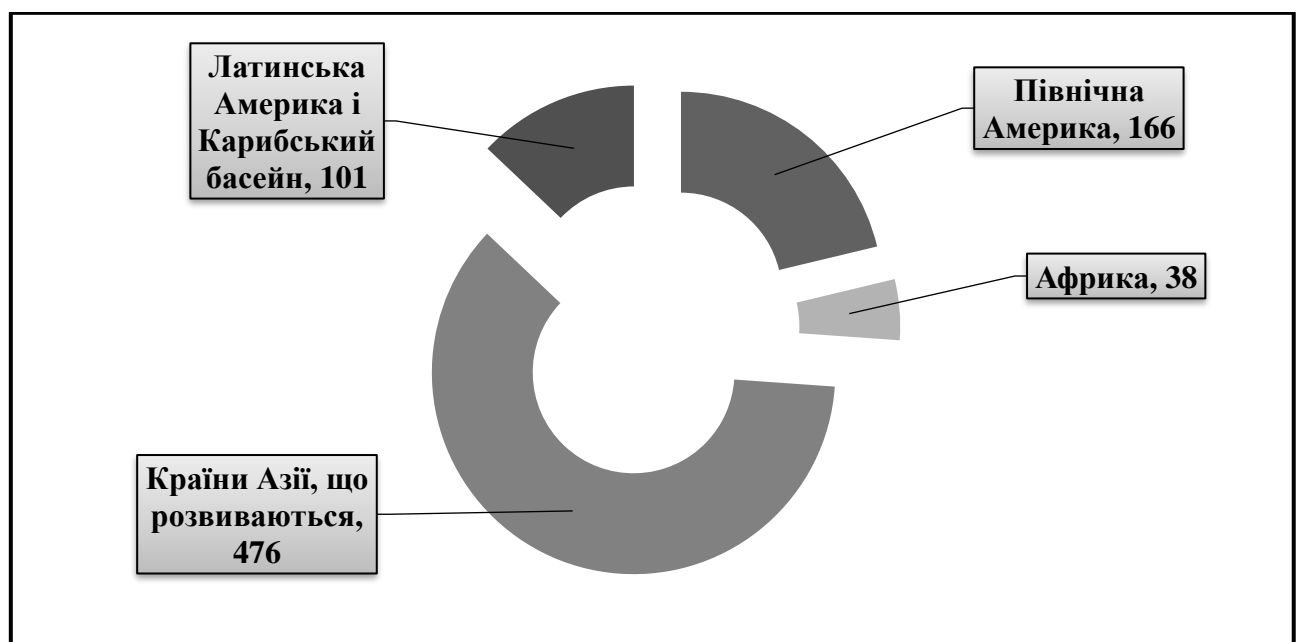

Рис. 2.2. Регіональний розподіл притоку глобальних ПІІ в 2021 році,
(млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2022 (ЮНКТАД).

Скорочення ПІІ особливо сильно вплине на країни, що розвиваються. Причинами цього є: по-перше, очікування, що приплив ПІІ до країн, що розвиваються, впаде навіть більше, ніж у середньому у світі, враховуючи, що на ті сектори, які зазнали серйозного впливу пандемії, припадає більша частка надходження ПІІ в країни, що розвиваються. По-друге, країни, що розвиваються, стали більш залежними від ПІІ за останні кілька десятиліть, а приплив ПІІ до країн, що розвиваються, зменшився до 616 млрд. дол. США [52].

Згідно з попередніми даними 2020 року, зниження ПІІ було зосереджено в розвинених країнах, де потоки склали 229 млрд. дол. США [52, 54], (рис. 2.3.):

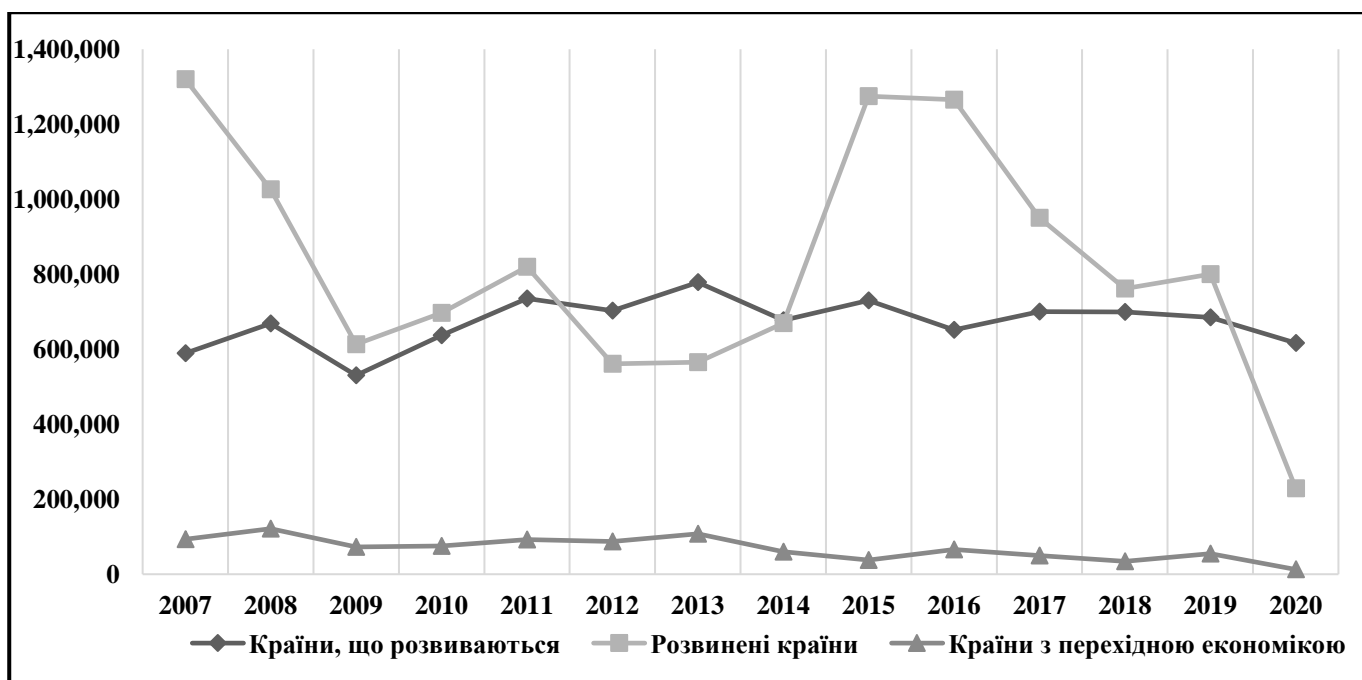

Рис. 2.3. Обсяги прямих іноземних інвестицій по групах країн

у глобальних потоках в 2007-2020рр., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Регіональне падіння потоків до Європи (більш ніж на 100%) та Північної Америки (- 46%) найбільше сприяло світовому спаду ПІІ.

В країнах, що розвиваються Азії потоки ПІІ впали незначно, всього на 4%. Внаслідок таких регіональних змін частка економік, що розвиваються, зросла до 72% від кількості країн світу [54].

Потоки до Північної Америки впали на 46% до 166 млрд. дол. США. У 2020 році економіки країн, що розвиваються, склали рекордну частку ПІІ [54].

Незважаючи на те, що ПІІ до країн, що розвиваються в 2020 році, зменшилися на 12% і становили, за попередніми оцінками 616 млрд. дол. США, зниження було дуже нерівномірним у даних регіонах: у Латинській Америці та Карибському басейні падіння на 37%, у Африці падіння на 18% та у країнах, що розвиваються Азії падіння на 4%. ПІІ в країни з перехідною економікою знизилися на 77% порівняно з 2019 роком до 13 млрд. дол. США (табл. 2.1):

Таблиця 2.1

Приплив ПІІ за групами економік та регіонами у 2018– 2022 рр.

(млрд. дол. США)

Група економіки, регіон	2018	2019	2020	2021
Світ	1700	1495	1540	859
Розвинуті економіки	950	761	800	229
Європа	570	364	429	-4
Північна Америка	304	297	297	166
Економіки, що розвиваються	701	699	685	616
Африка	42	51	45	38
Країни Азії, що розвиваються	502	499	474	476
Латинська Америка та Карибський басейн	156	149	164	101
Перехідні економіки	50	35	55	13

Приміта. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Загальна тенденція до спаду торкнулася і «greenfield project», які зменшилися в 2020 році на 35%, а угоди щодо проектного фінансування на 2% [54].

Оголошені «greenfield» інвестиції часто є показником майбутньої інтенсивності ПІІ-проектів. Вони також є найбільш сприятливим видом інвестицій, оскільки вони передбачають розширення наявного капіталу в економіці, що створює робочі місця та короткострокове зростання.

Варто зазначити, що експерти ЮНКТАД визначають обсяги проектів «greenfield» шляхом вирахування угод злиття та поглинання, тобто інвестицій «brownfield» від загального припливу прямих іноземних інвестицій.

Незважаючи на те, що потоки ПІІ в країнах, що розвиваються, залишаються відносно стійкими в 2020 році у звіті анонсується, що тенденція для проектів «з нуля» є негативною.

Відповідно, проекти «greenfield» у 2020 році впали на 35% порівняно з 2019 роком та отримали 547 млрд. дол. США [54], (рис. 2.4.):

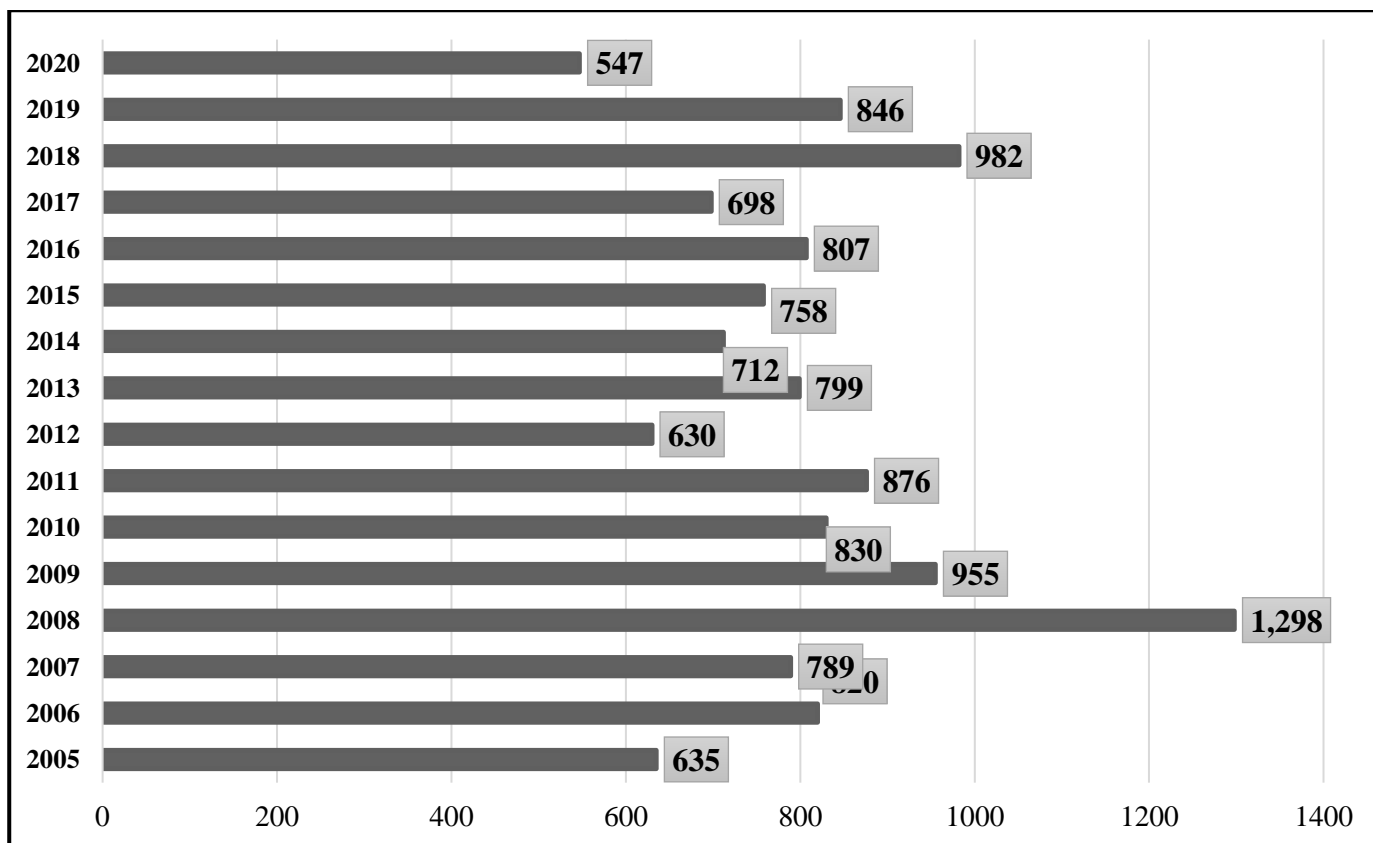

Рис. 2.4. Вартість анонсованих «greenfield» проектів ТНК в 2005-2020 рр.,
(млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Інвестиції «Greenfield» відіграють важливу роль у виробничому потенціалі та розвитку інфраструктури, тому вони є вирішальними у перспектив відновлення потоків ПП. У попередньому звіті зауважують, що обмежена змога країн, що розвиваються, розгорнути акції економічної підтримки з метою залучення інвестицій в інфраструктуру, що призведе до асиметричного відновлення ПП, керованих проектом.

До найбільш привабливих в 2021 році галузей проектів ТНК «greenfield» у вартісному вираженні потрапили наступні: комунальні послуги – 97 млрд. дол. США, інформація та комунікації – 78 млрд. дол. США, електроніка – 46 млрд. дол. США, хімікати – 40 млрд. дол. США, будівництво – 36 млрд. дол. США, кокс та нафтопродукти – 28 млрд. дол. США (ця галузь порівняно впала найбільше – на 70%

з 94 млрд у 2020 році). Крім того, інформація та комунікації були однією з галузей, яка показала зростання вартості проєктів, недивлячись на те, що їх кількість зменшилась, але становила більше п'ятої частини [54].

Таким чином, тенденції анонсованих проєктів «з нуля» за секторами економіки у 2020 році розподілилися наступним чином: найбільше інвестицій у сектор послуг – 311 млрд. дол. США, виробничий сектор – 224 млрд. дол. США та закономірно найменша кількість у первинний сектор – 12 млрд. дол. США [54], (рис. 2.5.):

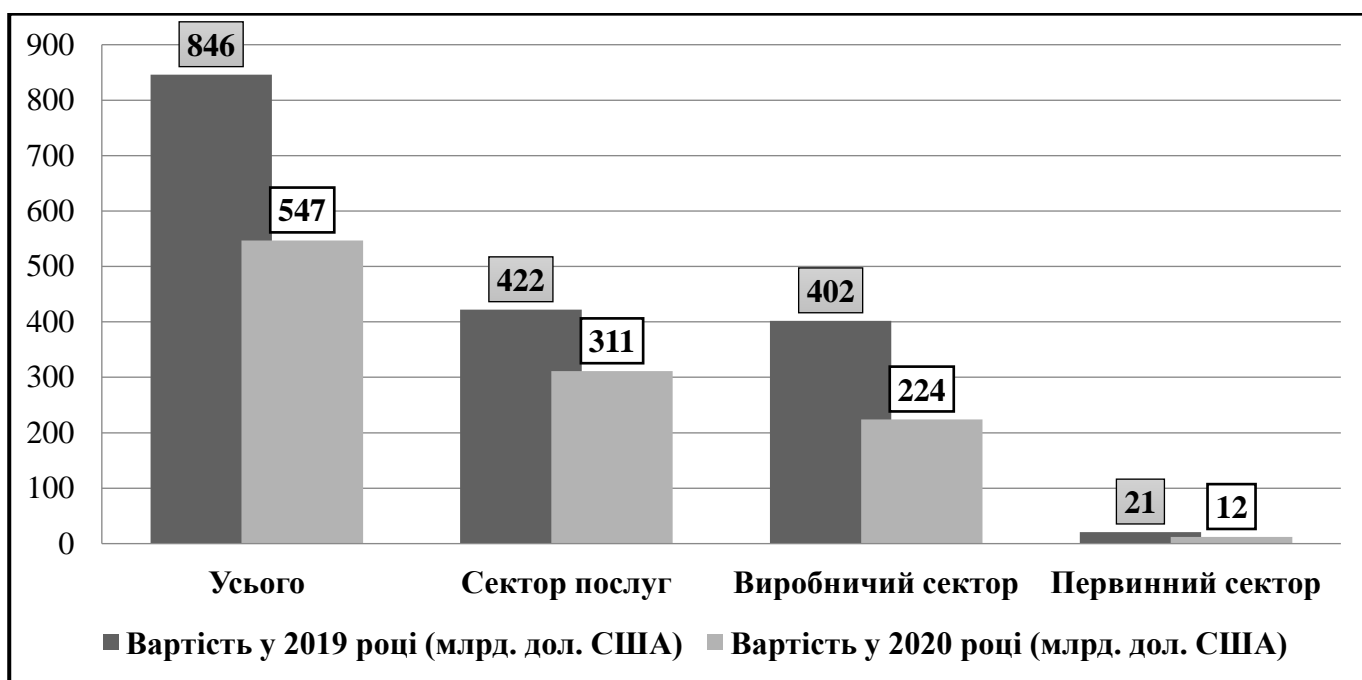

Рис. 2.5. Значення анонсованих проєктів «greenfield» ТНК за секторами економіки в 2019-2021 рр., (млрд. дол. США).

Пріімтка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Транскордонні злиття та поглинання в 2020 році становили 456 млрд. дол. США, що на 10% менше, у порівнянні з 2019 роком [54].

У розвинених країнах дане інвестування в 2020 році впало на 43% у Північній Америці, у той же час в Європі відбулося збільшення на 26%, яке стало наслідком корпоративної реконфігурації «Unilever», яка додала регіону 81 млрд. дол. США. В

країнах, що розвиваються Азії, продажі злиттів та поглинань підвищилися на 31%, у Латинській Америці та Карибському басейні спостерігався спад на 67%, а у Африці на 45% [54].

Угоди злиття та поглинання зменшилися в 2020 році впали у галузі виробництва та послуг, але в первинному секторі вони зросли удвічі, хоча за вартістю зменшилися [54].

Після стрибка в 2019 році вартість злиттів та поглинань становила 505 млрд. дол. США, на відміну від 456 млрд. дол. США у 2020 році [54], (рис. 2.6.):

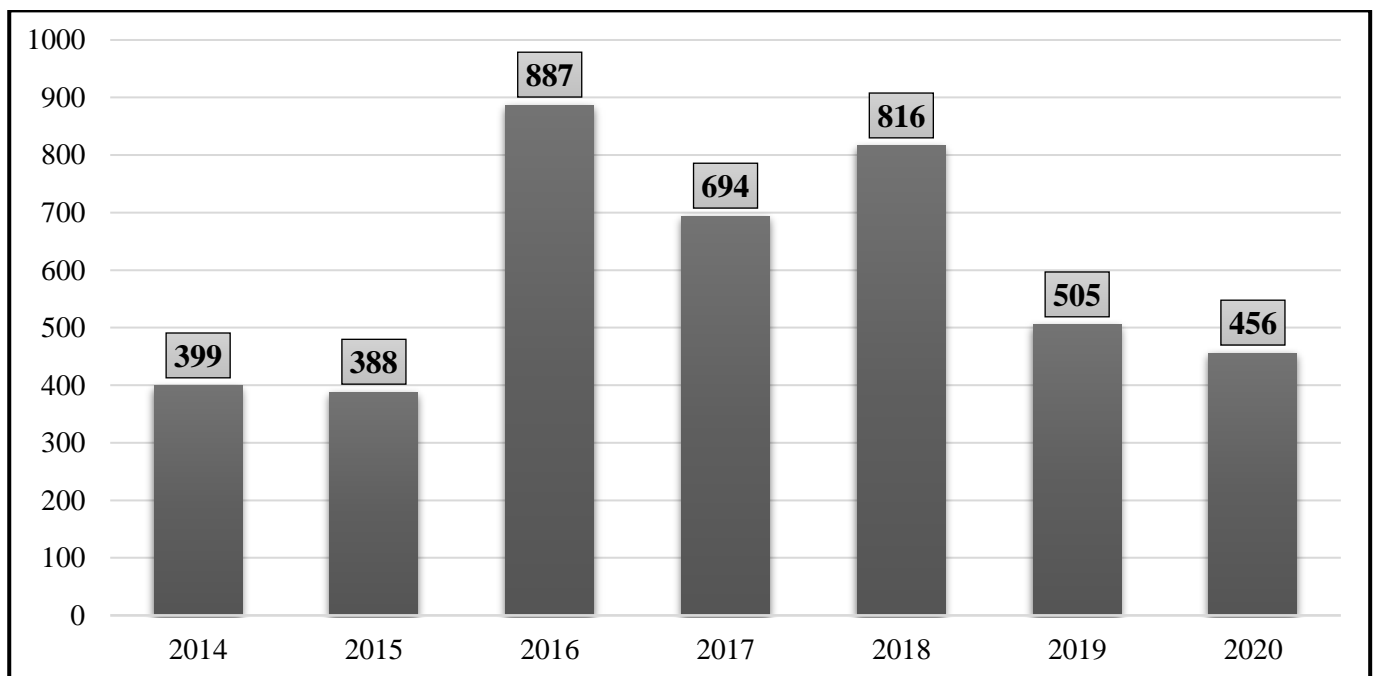

Рис. 2.6. Динаміка обсягів угод злиття та поглинання ТНК

у період з 2010 по 2020 роки, (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Таким чином, велика кількість угод злиття та поглинань були тимчасово призупинені. Дані угоди, як і проекти «з нуля», як правило, є довгостроковими зобов'язаннями за кордоном, не дивлячись на це, завершення вже оголошених операцій злиття та поглинання затримується, що може призвести до анулювання

угоди. Виходячи з цього, загальна тенденція для даних видів інвестицій продемонструвала падіння, внаслідок спаду глобальних потоків ПІІ.

Варто відмітити, що у 2020 році зниження відобразилося на всіх формах ПІІ, як зазначалося раніше, проекти «greenfield» впали на 35%, обсяг угод злиття та поглинання на 10%, а транскордонні угоди про фінансування проектів, які є надзвичайно важливими в інфраструктурі, зменшилися на 2% (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Інвестиційні тенденції ТНК за видами та регіонами у 2020 році

та зміни порівняно з 2019 роком

Регіони	Угоди M&As, %	Проекти «greenfield», %	Транскордонне інвестування проектів, %
Світ	-10	-35	-2
Розвинені економіки	-11	-19	7
Європа	26	-15	7
Північна Америка	-43	-29	-2
Економіки, що розвиваються	-4	-46	-7
Африка	-45	-63	-40
Латинська Америка та Карибський басейн	-67	-51	-9
Азія	31	-38	17
Перехідні економіки	147	-60	-50

Примітка. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Експерти ЮНКТАД зазначають, що збільшення глобальних потоків ПІІ в 2021-2022 роках буде відбуватися не за рахунок нових інвестицій у виробничі активи, завдяки транскордонним злиттям та поглинанням, зокрема в технологічні галузі та охорону здоров'я. Інвестиційна активність цих індустрій на початку 2020 року сповільнилась, але зараз вони користуються перевагами знижених відсоткових ставок та зростаанням ринкових цінностей для придбання активів на ринках.

Транскордонні продажі активів США іноземним інвесторам за угодами M&A впали на 41%, у більшості в первинному секторі.

Вартість транскордонних продажів злиттів та поглинань в 2020 році впала у первинному секторі (зокрема у видобувній промисловості, кар'єрах та нафті) на 8% відбулося зменшення у виробництві та спад на 6% у сфері послуг [54].

Кількість угод скоротилася у виробництві та послугах, але в первинному секторі вони зросли удвічі, хоча за вартістю зменшилися. Інформація та комунікації залишилися сектором з найбільшим показником транскордонних угод з продажу та поглинання. Після стрибка в 2019 році вартість злиття та поглинання фармацевтичних препаратів знизилася на 43% до 55 млрд. дол. США, але кількість угод M&As і далі зростала, досягнувши рекордного показника у 206 угод, порівняно із 184 у 2019 році. Сукупна вартість транскордонних продажів злиттів та поглинань знизилася на 52% у первинному секторі (головне падіння припало на видобувну промисловість, та нафту), (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Транскордонні злиття та поглинання за секторами та галузями у 2019-2020рр.

Сектор/галузь	Вартість, млрд. дол. США		Кількість проектів, одиниць	
	2019 рік	2020 рік	2019 рік	2020 рік
Всього	505	456	6 921	6 000
Первинний сектор	34	17	425	654
Виробничий сектор	243	225	1 605	1 117
Сектор послуг	228	215	4 891	4 229
Продукти харчування, напої та тютюн	20	85	187	133
Інформація та комунікації	25	79	1 260	1 212
Фармацевтика	97	55	184	206
Електроніка	20	40	273	162
Комунальні послуги	12	33	189	184
Фінанси та страхування	49	28	587	543
Нерухомість	35	21	427	316
Торгівля	16	18	553	481

Автомобільна промисловість	6	17	80	38
Видобувна промисловість	32	15	344	523

Пріімтка. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Ефективність ПІІ в Європі перекиває декілька важливих регіональних точок. Потоки до Швеції у 2020 році зросли удвічі з 12 млрд. дол. США у 2019 році до 29 млрд. дол. США. Зростання в Іспанії до 52% завдяки угодам, зокрема придбанням приватних акцій США Cinven (інвестиційна компанія), ККР (фонд приватних інвестицій) та Providence (інвестиційна компанія), які викупили 86% акцій Masmovil (надають телекомунікаційні послуги).

Загалом європейські компанії планують залучити понад 60% технологічних угод. Індія та Туреччина помітно сконцентрували свою стратегію на залученні рекордної кількості угод у сфері ІТ-консалтингу та цифрового сектору, враховуючи платформи електронної комерції, послуги з обробки даних та цифрові платежі [54].

Ще однією тенденцією у зміні інвестиційної поведінки ТНК є те, що приблизно 80% компаній-поглиначів базуються в країнах з розвиненою економікою, зокрема в Європі, але невелика кількість транснаціональних корпорацій з країн, що розвиваються стали активними покупцями. Так, південноафриканські інвестори планують придбання частки компанії у постачальниках медичних послуг по регіону Африки та Азії, а ІТ-компанії з Індії оголосили про наміри до збільшення обсягів щодо придбання частки послуг інформаційних технологій в Європі на 30%.

Отже, проведений аналіз інвестиційної поведінки ТНК в умовах глобальної турбулентності, як основного гравця на ринку прямих іноземних інвестицій дав змогу виокремити наступні тенденції. Світові потоки прямих іноземних інвестицій в 2020 році зникли до 859 млрд. дол. США з 1,5 трлн. дол. США у 2019 році [54].

Потоки до Європи зазнали найбільшого краху до -4 млрд. дол. США. Різке падіння також зафіксували в США (-49%). Зниження в країнах, що розвиваються лише на 12%. Криза після пандемії вплинула на всі види та форми ПІІ в 2020 році,

проекти «greenfield» зменшилися на 35%, обсяг угод злиття та поглинання на 10%, а транскордонні угоди про фінансування проектів, які є надзвичайно важливими в інфраструктурі, зменшилися на 2%. Ризики, пов'язані з розвитком пандемії та невизначеність трансформацій глобального середовища для інвестицій будуть мати вплив на ПІІ в 2021 році.

2.2. Аналіз регіональної структури прямих іноземних інвестицій у світі

Останні декілька років для світової економіки виявились повними шоківих подій, серед яких пандемія, а тепер ще й війна в Україні, яка матиме наслідки не лише для нашої держави. Якщо глобальні зміни в розподілі інвестицій після подій в Україні світове товариство побачить згодом, то наслідки пандемії і те, як численні локдауни вплинули на регіональну структуру прямих іноземних інвестицій світ вже побачив.

Глобальні потоки ПІІ впали у 2020 році на 35% до 1 трлн дол. США з 1,5 трлн дол. США у попередньому році [18]. У всьому світі обмежувальні заходи у відповідь на пандемію COVID-19 уповільнили започатковані інвестиційні проекти, а перспективи спаду змусили багатонаціональні підприємства переоцінити нові проекти. Падіння стосувалось в основному розвинених країн, де ПІІ впали на 58%, частково через корпоративну реструктуризацію та внутрішньофірмові фінансові потоки.

Завдяки стійкості потоків ПІІ у Азії, на країни, що розвиваються, припадало дві третини світових потоків, порівняно з трохи менше ніж половиною в 2019 році (рис. 2.1.):

Рис. 2.1. Приплив ПІІ у всьому світі та за групами країн у 2007–2020рр.,
(млрд дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD.

Динаміка ПІІ різко контрастувала з динамікою нових проектів, в яких на країни, що розвиваються, лягла основна тяжкість інвестиційного спаду. У цих країнах кількість нещодавно оголошених інвестицій з нуля скоротилася на 42%, а кількість міжнародних угод з фінансування проектів, важливих для інфраструктури, — на 14%. При цьому в розвинених країнах скорочення інвестицій у нові підприємства становило 19%, а міжнародне проектне фінансування зросло на 8% (див. табл 2.1). Інвестиції в нові підприємства та у фінансування проектів мають вирішальне значення для розвитку виробничого потенціалу та інфраструктури, а значить і для перспектив сталого відновлення [18].

Спад показали всі складові ПІІ. Загальне скорочення активності у нових проектах у поєднанні із уповільненням міжнародних злиттів та поглинань призвело до падіння потоків інвестицій в акціонерний капітал більш ніж на 50 %. Оскільки прибуток ТНК знизився в середньому на 36%, реінвестовані доходи зарубіжних філій — важлива частина ПІІ у звичайні роки також знизилася.

Тенденції інвестицій за видами та регіонами

	Транскордонне злиття та поглинання	Грінфілд-проекти*	Міжнародне фінансування проектів**
Світ	-10%	-35%	-2%
Розвинені країни	-11%	-19%	+7%
Європа	+26%	-15%	+7%
Північна Америка	-43%	-29%	-2%
Країни, що розвиваються	-4%	-46%	+7%
Африка	-45%	-63%	-40%
Латинська Америка та Карибський басейн	-67%	-51%	-9%
Азія	+31%	-38%	+17%
Транзитивні економіки	+147%	-60%	-50%

* Тенденція до нових проектів стосується перших 9 місяців 2021 року.

** Міжнародне фінансування проектів стосується кількості угод, оскільки вартість проектів за останні місяці недоступна.

Примітка. Складено автором за даними UNCTAD.

Прямі іноземні інвестиції – це пряма демонстрація решті світу того, що інвестори зацікавлені та впевнені в економіці певної країни. Це також дозволяє країнам охопити ширший діапазон секторів, які вони не змогли б торкнутися без ресурсів і фінансування зовнішніх інвестицій. Ці покращення для однієї країни можуть потім поширитися на інші в цьому регіоні, спричиняючи більший дохід для всіх. Це призводить до кращої інфраструктури, покращення охорони здоров'я, підвищення рівня грамотності та модернізації деяких галузей. Країни можуть збільшити приплив готівки, створюючи бізнес-середовище, яке змушує інвесторів відчувати, що їхні гроші в безпеці. Аналіз ризику країни розглядає фактори, які впливають на те, наскільки безпечно було б інвестувати в певну країну. Політичний аспект розглядає стабільність політичної сфери, наприклад, корупцію, внутрішні конфлікти, релігійні чи етнічні напруження. Далі йде фінансовий ризик, який досліджує здатність країни фінансувати боргові зобов'язання. Він розглядає зовнішній борг як відсоток від реального ВВП, дефолт за кредитами та стабільність обмінного курсу. Нарешті, аналіз економічного ризику розглядає його економічні сильні та слабкі сторони. Це включає темпи зростання ВВП, ВВП на душу населення та інфляцію. Ці дані об'єднуються, щоб сформуванати зведену оцінку ризику ведення

бізнесу в зазначеній країні, оцінюючи їх за шкалою від 0 до 100, причому 100 є найбільш надійним.

Таблиця .2.3

Топ 15 країн за отриманням ПІІ інвестицій

Ранг	Країна	Надходження ПІІ(US \$ Mill)
1	США	275,400
2	Китай	136,000
3	Гонг Конг	104,300
4	Бразилія	62,700
5	Сінгапур	62,000
6	Нідерланди	58,000
7	Франція	49,800
8	Австралія	46,400
9	Швейцарія	41,000
10	Індія	39,900
11	Британські Вірджінські Острови	38,400
12	Кайманові Острови	37,400
13	Німеччина	34,700
14	Мексика	29,700
15	Ірландія	29,000

Примітка. Складено автором за даними Міжнародного валютного фонду та Світового банку, 2020

1. США. Прямі іноземні інвестиції в Сполучених Штатах впали на 9% з 2019 по 2020 рік, що можна пояснити скороченням майже на третину обсягів транскордонних злиттів і поглинань. Причина, чому Сполучені Штати залишаються на першому місці, ґрунтується на їх великій споживчій базі, відкритій операції, яку веде центральний банк, передбачуваній системі правосуддя, високому рівні продуктивності, високорозвиненій інфраструктурі та чудовому середовищі, яке приваблює іноземних інвесторів. Країни, які інвестували найбільше в активи США, це Великобританія, Японія, Люксембург, Канада, Нідерланди та Швейцарія. Ці інвестори дивляться переважно на виробництво, фінанси, торгівлю та комунікації в США. Останнім часом збільшення інвестицій у хімічні речовини з боку зовнішніх інвесторів пояснювалося більшою частиною зростання припливу ПІІ в США. Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку назвала Сполучені Штати першою потенційною економікою, що приймає прямі іноземні інвестиції та багатонаціональні підприємства, досягнення, яке, безсумнівно, співвідноситься з найбільшою кількістю ПІІ, отриманих у світі.

2. Китай. Посівши друге місце, Китай лідирує в усіх азіатських економіках за обсягом прямих іноземних інвестицій. Він також займає друге місце за привабливістю для транснаціональних компаній з 2017 року. У 2018 році вони зафіксували найбільше за рік зростання їх ПІІ, коли вони зросли зі 136 мільярдів доларів США до 139 мільярдів доларів США з темпом зростання на 3,7%. Китай впроваджує більшу лібералізацію у своїй економічній та політичній політиці, а також швидкий розвиток у секторі високих технологій і введення зон вільної торгівлі, де всі країни-члени знімають свої торгові обмеження один з одним. Понад 60 000 міжнародних підприємств почалися в Китаї, незважаючи на торговельну війну зі Сполученими Штатами, що призвело до втрати 4 мільярдів доларів США інвестицій, підтриманих США, і продовжило збільшення угоди про злиття та поглинання. Більш масштабні угоди включали

придбання у британської транснаціональної компанії з виробництва алкогольних напоїв Diageo із Сичуань Swellfun за 9 мільярдів доларів США та інвестиції від BMW у відкриття фабрик і центрів розподілу на суму 4 мільярди доларів США. Китайські покупці походять з більшості азіатських країн, що розвиваються, причому Гонконг є найбільшим, поряд зі Сполученими Штатами та Великобританією.

3. Гонконг. Багатонаціональні підприємства люблять Гонконг за його регіональну штаб-квартиру, яка, на жаль, сильно постраждала в 2016 та 2017 роках через коливання внутрішньофірмових позик. Сектор послуг, такий як регіональні штаб-квартири та офіси фінансових операцій, спостерігали основну частину притоку іноземних інвестицій. Китай, Велика Британія, Нідерланди, Британські Віргінські острови, Кайманові острови, Сполучені Штати, Бермудські острови та Японія є основними джерелами ПІІ Гонконгу. Фінанси становлять 80% інвестицій з-за кордону, включаючи торгівлю, будівництво, зв'язок. Гонконг географічно розташований, щоб служити Китаю, а також бути вільним портом для міжнародної торгівлі, слугуючи майже воротами заходу для проникнення на азіатські ринки. Його надійна фінансова система з простими податковими структурами підтримується потужною судовою системою та сучасною інфраструктурою. Наприклад, дозволи на будівництво та контракти легко отримати з його підходом до інспекцій, що ґрунтується на оцінці ризику.

4. Бразилія. У Бразилії спостерігалось зниження притоку ПІІ протягом кількох років, перш ніж нарешті відбулися позитивні зміни в 2017 році. Повільний початок 2018 року був викликаний корумпованими президентськими виборами, які призвели до політичної невизначеності, що в кінцевому підсумку призвело до різкого зменшення угод злиттів і поглинань. Шість придбань у китайських фірм і корпорацій були болючим місцем у порівнянні з попередніми роками. Однак сектори, які змогли привернути увагу інвесторів, включали металургійну, добувну та автомобільну промисловість. Майбутнє бразильського притоку іноземних інвестицій залежить від його політичного режиму та від того, як він планує створити приємне середовище для іноземних інвесторів. Основними інвестиційними країнами були Нідерланди, США,

Німеччина, Іспанія, Багамські острови, Люксембург, Великобританія, Канада, Франція та Чилі. Нафта і газ були великими переможцями, до них приєдналися фінанси та електроенергія. Внутрішній ринок Бразилії перевищує 210 мільйонів жителів, що робить його невикористаним золотим рудником для певних корпорацій, яким ще належить розширитися до Південної Америки. Він також забезпечує велику кількість природних ресурсів, що робить вертикальну інтеграцію для багатонаціональних підприємств ще більш привабливою. Бразилія також наділена вигідним географічним положенням і різноманітною економікою, яка постійно зазнавала економічних коливань. Однак існують певні ризики, оскільки процеси оподаткування залишаються не виправдано складними, а бюрократичні затримки щодо законодавства про працю, яке роками було жорстким.

5. Сінгапур. Фінансова та страхова діяльність у Сінгапурі залучала інвесторів із США, Британських Віргінських островів, Кайманових островів та Нідерландів. Наголошуючи на важливості відкритості та торгівлі під час ведення бізнесу, Сінгапур підтримує позитивні відносини з багатьма своїми економічними знайомими. Зберігаючи відносно слабку податкову систему, вони змогли залучити міжнародний бізнес до створення багатонаціональних підприємств або проведення ПІІ. Тут також мало корупції та достовірна історія політичної стабільності.

6. Нідерланди. Фінанси та страхування переважають у залученні іноземних інвесторів до Нідерландів, а інвестори надходять із Люксембургу, США, Великобританії та Німеччини. Нідерланди підтримують позитивні відносини з іноземними інвестиціями, головною рисою яких є те, що регуляторні обмеження щодо ПІІ майже відсутні, а більшість корпорацій в межах їх кордонів є багатонаціональними підприємствами. Хоча ці інвестиції можуть здатися мрією, вони не обходяться без недоліків. Нідерланди не мають особливо великого населення, а наявність міжнародних конгломератів означає, що ринки надзвичайно конкурентні. Також спостерігається наплив компаній, які хочуть переїхати з Лондона після BREXIT, щоб продовжити роботу без будь-яких фінансових обмежень з боку бюрократичного Європейського Союзу.

7. Франція. Французькі «вільні міські зони», які підтримують малий бізнес і місцеві послуги, спричинили збільшення кількості угод про злиття та поглинання всередині країни. Париж є основним центром транснаціональних підприємств, а у виробництво та фінанси найбільше іноземних інвестицій надходило з Люксембургу, Нідерландів, Великобританії, Швейцарії, Німеччини, Бельгії, США, Італії, Іспанії, Японії та Канади. Мета нинішнього президента Еммануеля Макрона – залучити ще більше іноземних інвесторів для закачування грошей у французьку економіку.

8. Австралія. Глобальна фінансова криза 2008 року призвела до того, що Австралія втратила багатьох міжнародних інвесторів, але приплив залишався значним, особливо значним у енергетичному секторі. Сервіси також отримали значні інвестиції з-за кордону, і більшість грошей надійшло зі Сполучених Штатів, Великобританії, Бельгії, Японії, Гонконгу, Сінгапуру, Люксембургу, Нідерландів, Китаю та Франції. Австралія може похвалитися ліберальною фіскальною політикою щодо економічної експансії, стабільності та прозорості судової влади, а її географічна ізольованість сприяє привабливості іноземних інвесторів для острівної країни.

9. Швейцарія. Швейцарія — одне з найбезпечніших місць у світі для грошей. Його надзвичайно міцна політична та судова система дозволила створити ефективний ринок капіталу. Однак, оскільки велика частина ВВП Швейцарії складається з іноземних інвестицій, є моменти, коли її ринки надзвичайно нестабільні та схильні до коливань на світовому ринку. Нідерланди та Люксембург становлять більшість інвестицій у хімію та пластмаси, тоді як іноземні активи фінансових та холдингових компаній скоротилися з 2008 року.

10. Індія Конференція. Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку включила Індію до 10 найбільших країн за обсягом ПІІ. Виробництво, зв'язок та фінанси відзначали значну присутність ПІІ із Сінгапуру, Маврикію, Нідерландів, США, Японії, Великобританії, Німеччини, Франції, ОАЕ та Кіпру. Після здобуття незалежності від Сполученого Королівства країна повністю змінила своє економічне здоров'я. Поряд із великою кількістю населення Індії багатонаціональні підприємства

приваблюють її стабільні економічні параметри, включаючи фінансування дефіциту державного бюджету та інфляцію.

11. Британські Віргінські острови . Британські Віргінські острови є домом для понад 350 000 транснаціональних компаній. Його багата диверсифікація компаній зі списку Fortune 500 є ідеальною платформою для залучення ПІІ з усього світу. Глобальні інвестори отримують стимули для відкриття магазину на острові. Фінанси приваблюють більшість іноземних інвесторів, а її майже відсутня система оподаткування є величезним плюсом для міжнародних інвесторів.

12. Кайманові острови. ПІІ є наріжним каменем Кайманових островів, а фінанси та туризм приносять більшість іноземних інвестицій. Останнім часом невелика країна намагається диверсифікувати свою економіку від туризму, спричинивши фіскальний зсув, щоб дозволити проводити ще більш ліберальну політику. Британська законодавча база та прибуткові фінанси є величезними перевагами для країни, яка залучає ПІІ.

13. Німеччина. Зниження світового попиту на капітальні товари спричинило зниження темпів зростання іноземних інвестицій, спрямованих у німецькі активи, останнім часом. Нещодавній спалах COVID-19 змусив Міжнародний валютний фонд передбачити, що темпи зростання його ВВП впадуть на -7%. Попри все це, торгівля та фінанси залучили інвесторів зі Швейцарії, Франції, Італії, Бельгії, Австрії, Японії, Іспанії та Данії. Німецька економіка надзвичайно диверсифікована,

Попри все це, торгівля та фінанси залучили інвесторів зі Швейцарії, Франції, Італії, Бельгії, Австрії, Японії, Іспанії та Данії. Німецька економіка надзвичайно диверсифікована, і в країні немає як соціальної, так і політичної корупції. Єдиним недоліком є висока ставка податків і дещо суворе трудове законодавство.

14. Мексика. Виробництво та електроенергія, а також вода та газ приваблюють інвесторів із Сполучених Штатів, Іспанії та Канади. Його вступ до Північноамериканської угоди про вільну торгівлю призвів до припливу іноземних інвесторів зі Сполучених Штатів і Канади. На жаль, у Мексиці є велика кількість

організованої злочинності в її великих містах, а корупція в її політичній системі привела до того, що більшість іноземних інвесторів відмовилися від них.

15. Ірландія. Ірландія має велику частку транснаціональних підприємств, але, як і у Швейцарії, це спричинило нестабільність її ринків до глобальних коливань. Багато американських інвесторів вирішили повернутися додому зі своїми інвестиціями в 2017 році, що призвело до різкого падіння ірландських ПІІ. Незважаючи на це, бізнес-клімат сприятливий, єдиним серйозним недоліком є нещодавня зміна податку на нерухомість.

2.3. Вплив пандемії COVID-19 та інших факторів невизначеності на інвестиційну діяльність ТНК

Коронавірусна хвороба (COVID-19) вперше була зареєстрована в Ухані, Китайська Народна Республіка у грудні 2019 року і поширився по всьому світу. Намагаючись контролювати розповсюдження вірусу, багато країн запровадили соціальне дистанціювання та заборону на в'їзд для іноземців, різко згортаючи економічну діяльність. За даними Міжнародного валютного фонду (2021), світова економіка в 2020 році скоротилася на 3,2%, а світова торгівля – на 8,3%. Пандемія викликала ще більш драматичний характер падіння прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2020 році. Згідно з даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (2021), глобальні потоки ПІІ знизилися на 35% до 1 трлн доларів у 2020 році з 1,5 трлн доларів у 2019 році.

Таким чином, у 2020 році глобальні ПІІ знизилися значно більше, ніж світовий валовий внутрішній продукт або торгівля.

ПІІ часто вразливі до економічних та інших видів шоків. Попередні дослідження відзначали негативний вплив фінансових криз і катастроф, викликаних стихійними лихами, на ПІІ. Фінансові кризи призводять до обмежень ліквідності для інвесторів, тоді як стихійні лиха, викликані небезпеками, руйнують фізичну інфраструктуру, таку як дороги та промислові парки. У порівнянні з цими потрясіннями, один з

Найбільш характерними ознаками пандемії COVID-19 є вимушене вжиття заходів профілактики інфекцій, таких як карантин та соціальне дистанціювання. Ці заходи підвищують витрати на передінвестицію розслідування, витрати на пошук місця розташування та працівників, а також поточні витрати на ПІІ. Крім того, пандемія COVID-19 ще раз продемонструвала вразливість глобальної торгівлі та ланцюгів створення вартості до зовнішні потрясіння. Коли країна в глобальному ланцюжку створення вартості страждає від великого спалаху COVID-19, що призводить до зупинки її фабрик, весь глобальний ланцюг постачання може бути порушений. Щоб мінімізувати та диверсифікувати ризики збоїв, багато компаній мали спокусу зменшити свою залежність від концентрованого виробництва в іноземних країнах. Потенційний зсув у напрямі та моделях глобального ланцюга поставок може вплинути на рішення щодо ПІІ з огляду на взаємодоповнюваність торгівлі проміжними товарами та ПІІ.

У нашій вибірці глобальні нові ПІІ (лише «відкриті») у виробничому секторі скоротилися на 44,7% з 84 мільярдів доларів у 2019 році до 47 мільярдів доларів у 2020 році; за проектом, він зменшився на 40,2% з 4407 в 2019 року до 2636 у 2020 році. Більше того, транскордонні М&А (лише завершені) зменшилися на 19,4% з 452 мільярдів доларів до 364 мільярдів доларів і зменшилися на 29,8% за кількістю угод з 8670 до 6086.

Більше того, глобальні ПІІ у сфері послуг скоротилися на 30,5%, зі 157 млрд доларів у 2019 році до 109 млрд доларів у 2020 році, тоді як глобальні ПІІ злиття та поглинання в секторі послуг скоротилися на 7,2% з 766 мільярдів доларів США у 2019 році до 711 мільярдів доларів США у 2020 році.

Ми використовуємо щоквартальні дані про двосторонні потоки ПІІ із 173 країн, що приймають, у 192 країни перебування з першого кварталу 2019 року до другого кварталу 2021 року. Я вимірюю серйозність збитків від COVID-19 за трьома показниками: кількість підтверджених випадків, кількість смертності, а також індекс жорсткості урядової політики, яка обмежує діяльність людей. Ми досліджуємо вплив цих показників COVID-19 на нові ПІІ та транскордонні злиття та поглинання.

у виробничому секторі. у 2 кварталі 2020 року як вартість долара США, так і кількість нових проектів різко знизилися, а в наступних кварталах 2020 та 2021 років ПІІ в нових напрямках були меншими, ніж у період до COVID-19. Навпаки, транскордонні злиття та поглинання у другому кварталі 2020 року різко зросли, особливо у доларах США. У наступних кварталах 2020 року як вартість, так і кількість злиття та поглинання були меншими, ніж у тих же кварталах 2019 року. У 1 та 2 кварталах 2021 року відбулося поступове відновлення ПІІ злиття та поглинання як за вартістю, так і за кількістю.

Подібно до результатів виробничого сектору на рисунку 1, як значення і кількість нових проектів ПІІ почало зменшуватися у 2 кварталі 2020 року, тоді як вартість та кількість ПІІ злиття та поглинання зросли у 2 кварталі 2020 року та зменшилися лише у 3 кварталі 2020 року. Таким чином, транскордонні М&А реагували на пандемію повільно.

Як зазначалося, ми оцінюємо масштаби збитків, завданих COVID-19, за трьома шкалами. Перше та друге – це кількість підтверджених випадків і смертей за квартал, дані, отримані з сховища даних COVID-19 Центром системної науки та інженерії Університету Джона Хопкінса. Показники за 2019 рік встановлені на нуль. Потім до цих чисел додаємо значення одиниці і беремо журнали. Третім показником є індекс суворості, який розраховується проектом Оксфордського проекту Coronavirus Government Response Tracker. Цей індекс є складовою мірою дев'яти показників відповіді, що приймає значення від 0 до 100. 8 Вищий бал означає більш сувору відповідь. Ми використовуємо просте середнє добових індексів для кожного кварталу.

За даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку, у 2020 році прями іноземні інвестиції скоротилися у всьому світі через пандемію COVID-19. Загальний обсяг глобальних інвестицій становив 859 млрд доларів порівняно з 1,5 трлн доларів попереднього року.

Найбільше на глобальні ПІІ пандемія вплинула у першій половині 2020 року. У другому півріччі міжнародні угоди злиття та поглинання та міжнародне проектне фінансування показали значне поживлення. Але інвестиції в нові підприємства, які

важливіші для країн, що розвиваються, протягом 2020 року і в першому кварталі 2021 року, як і раніше, демонстрували знижувальну тенденцію.

Падіння припливу ПІІ в регіонах, що розвиваються, було нерівномірним: -45% в Латинській Америці і Карибському басейні і -18 % в Африці. У 2020 році потоки ПІІ до країн Азії зменшилися всього на 4% та становили 476 млрд. дол. США, порівняно з 495 млрд дол. США у 2019 році (див. рис. 1.2.). У країнах із перехідною економікою ПІІ скоротилися на 58 % [18].

Пандемія ще більше зменшила ПІІ у країнах зі структурно слабкою та вразливою економікою. Хоча в найменш розвинених країнах приплив ПІІ залишався стабільним, кількість новостворених підприємств скоротилася удвічі, а кількість угод із фінансування міжнародних проєктів – на третину. Також скоротився приплив ПІІ в малих острівних державах, що розвиваються, на 40 %, як і в країнах, що розвиваються, і які не мають виходу до моря, на 31 % [18].

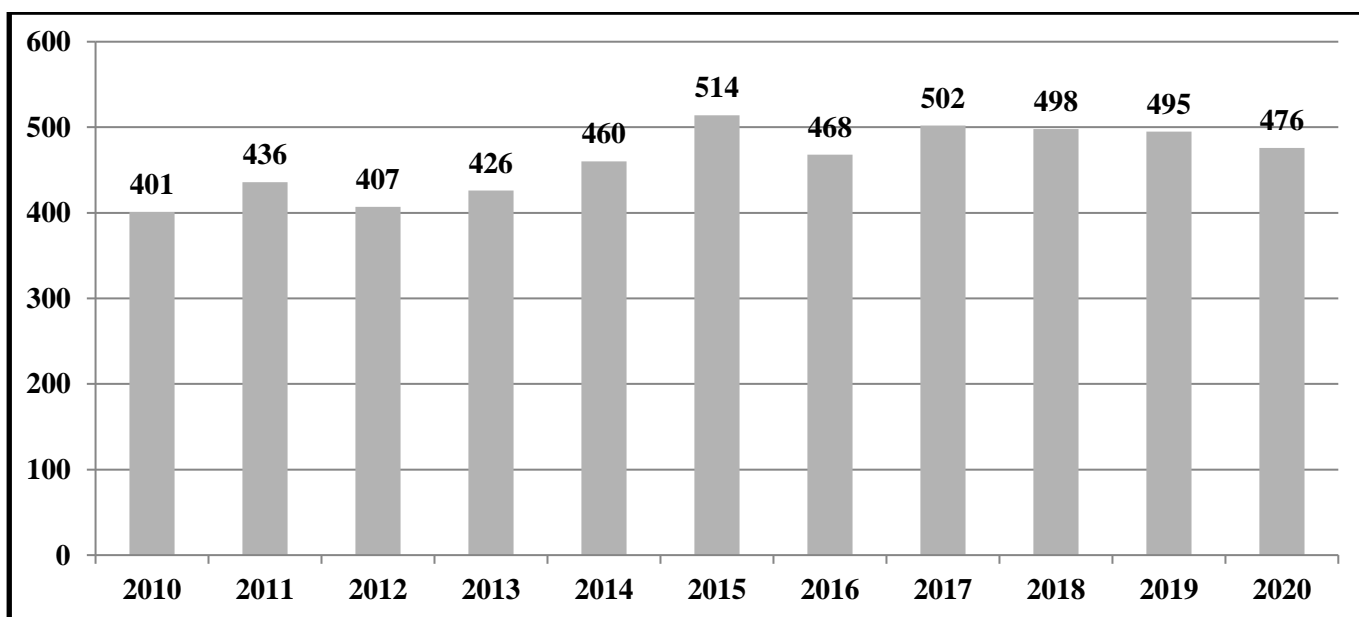

Рис. 2.2. Потоки ПІІ до країн Азії з 2010 по 2020 роки, (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD.

У Європі приплив ПІІ зменшився на 80%, тоді як у Північній Америці його падіння не було настільки різке (-42 %). Сполучені Штати залишалися найбільшою приймаючою країною ПІІ, за ними слідував Китай (див. Рис. 2.3.).

У 2020 році ТНК розвинених країн скоротили свої закордонні інвестиції на 56% до 347 млрд дол. США — найнижчого значення з 1996 року. В результаті їхня частка у світовому вивезенні ПІІ впала до рекордно низького рівня, 47 %.

Як і у разі припливу, скорочення капіталовкладень найбільших країн-інвесторів посилювалося високою волатильністю інвестицій через проміжні юрисдикції. Сукупне вивезення інвестицій європейських ТНК знизилося на 80% до 74 млрд дол. США. У Нідерландах, Німеччині, Ірландії та Сполученому Королівстві спостерігалось скорочення вивезення інвестицій. У Сполучених Штатах відтік інвестицій залишився на рівні 93 млрд. дол. США. Інвестиції японських ТНК — найбільших зовнішніх інвесторів останні два роки — знизилися вдвічі, до 116 млрд дол. США. Вивезення інвестицій із країн із перехідною економікою, пов'язаний переважно з діяльністю російських видобувних ТНК, також різко скоротилось на 75% [18].

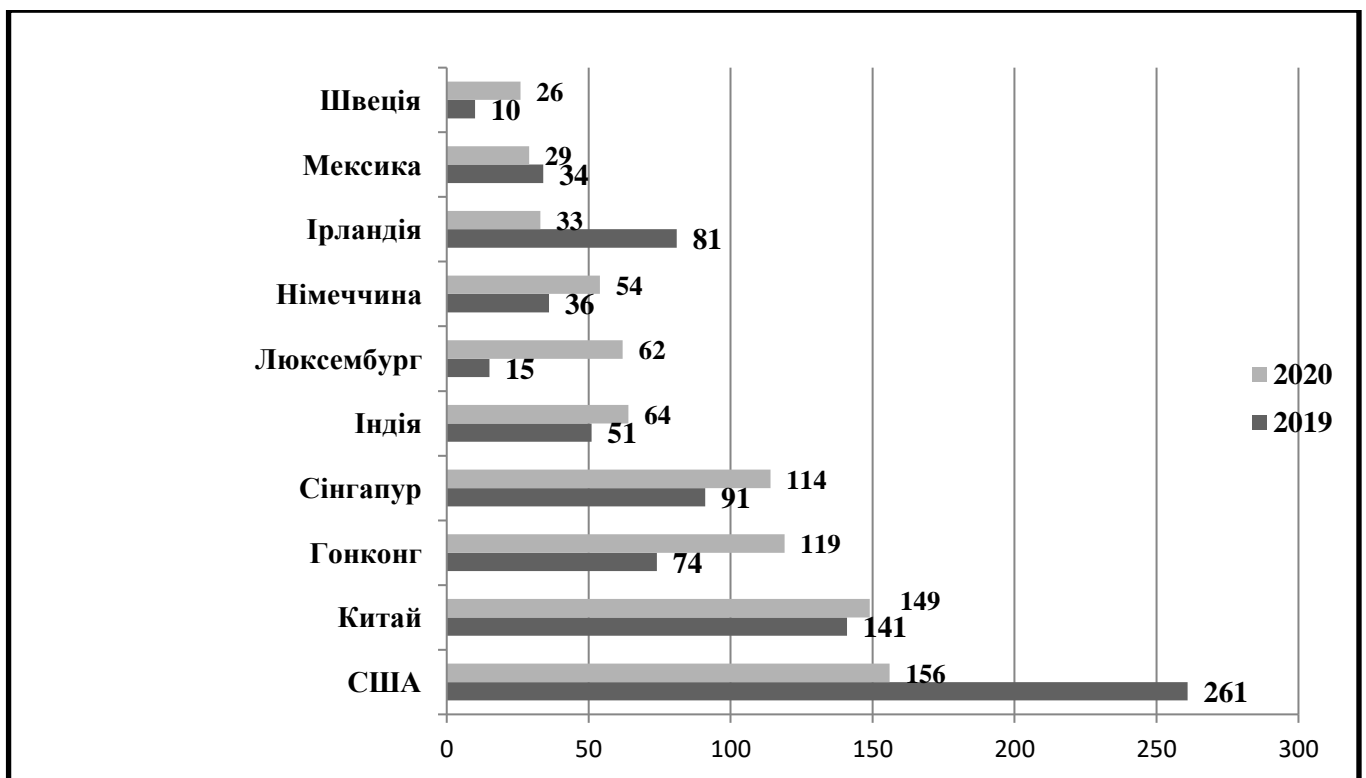

Рис. 2.3. Топ-10 приймаючих країн у 2019 та 2020рр., (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD.

Обсяг зарубіжних інвестицій ТНК країн, що розвиваються, знизився на 7%, досягнувши 387 млрд дол. США. Вивезення інвестицій латиноамериканських ТНК також знизилось, склавши –3,5 млрд дол. США, через ввезення інвестицій ТНК Бразилії та скорочення інвестицій з Мексики та Колумбії. При цьому вивезення ПІІ з Азії збільшилося на 7% до 389 млрд дол. США, тому Азія стала єдиним регіоном, у якому відбулося зростання відтоку інвестицій.

Це було обумовлено високим рівнем вивезення ПІІ з Гонконгу (Китай) та Таїланду. Відтік ПІІ з Китаю стабілізувалося на рівні 133 млрд дол. США, і таким чином країна стала найбільшим інвестором у світі (рис. 2.4.). Розширення китайських ТНК і розпочаті проекти ініціативи «Пояс і шлях» стали основою вивезення капіталу в 2020 році [18].

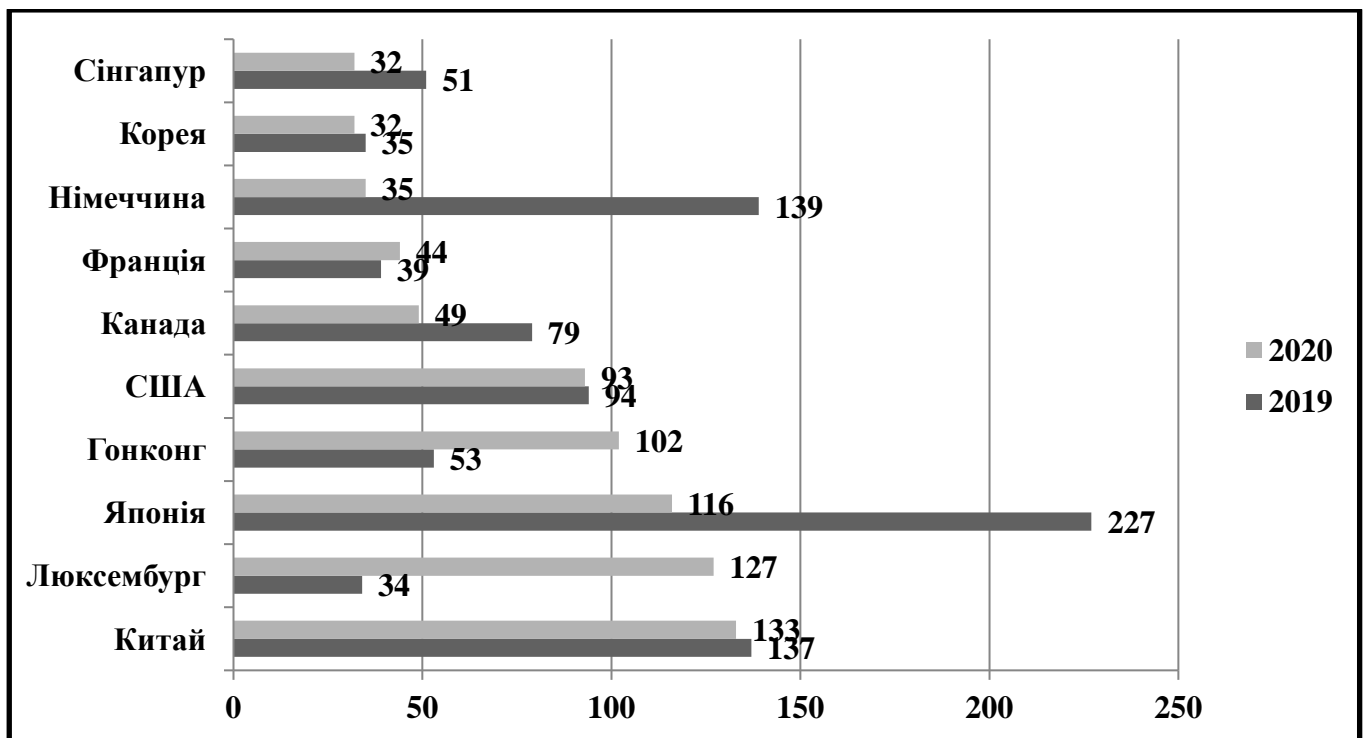

Рис. 2.4. Топ-10 домашніх економік світу в 2019 та 2020рр., (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD.

Міжнародні потоки інвестицій приватного сектору до країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою, у секторах, що відповідають цілям сталого розвитку, в 2020 році впали приблизно на третину через пандемію COVID-19. За 2020 рік вартість анонсованих нових інвестицій зменшилась на 40%, а міжнародного

проектного фінансування (що використовується для великих інфраструктурних проектів, що потребують кількох інвесторів) на 15% [18]. За винятком відновлюваної енергетики, де зростання нових проектів продовжувався, але було скорочене до третини допандемійного рівня, інвестиційна активність різко впала в усіх секторах, пов'язаних з Цілями сталого розвитку (див. Табл. 1.3).

У 2020 році у політиці ПП посилилася тенденція вживання нових регулятивних або обмежувальних заходів. Зі 152 вжитих нових заходів інвестиційної політики 50 передбачають нові норми регулювання чи обмеження. При цьому кількість нових заходів, спрямованих на лібералізацію, заохочення або полегшення іноземних інвестицій, залишалася стабільною (72 заходи). 30 заходів мали нейтральний характер [18].

Таблиця 2.3

Вплив пандемії на інвестиції у цільові інвестиційні сектори

Сектор	Зміни у потоці інвестицій в сектор
Транспортна інфраструктура, виробництво та розподіл електроенергії (крім відновлюваних джерел енергії), телекомунікації	-54%
Відновлювана енергія	-8%
Водопостачання і санітарна гігієна	-67%
Інвестиції в інфраструктуру охорони здоров'я, напр. нові лікарні	-54%
Продукти харчування та сільське господарство. Інвестиції у сільське господарство, дослідження, розвиток сільських територій	-49%
Освіта. Інфраструктурні інвестиції, наприклад, нові школи та ін.	-35%

Примітка. Складено автором за даними UNCTAD.

Таким чином, відношення числа обмежувальних або регулятивних заходів до заходів, спрямованих на лібералізацію або полегшення інвестицій, досягло 41% - найвищий показник за весь час (рис. 2.5.):

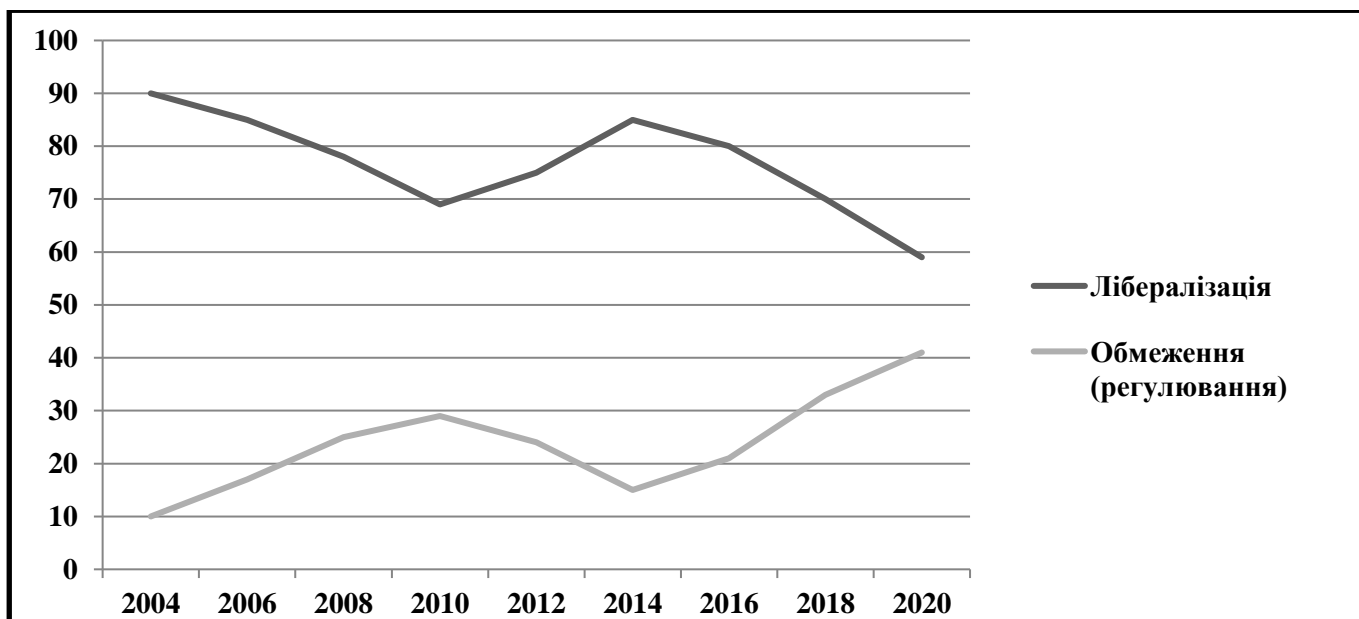

Рис. 2.5. Зміни у національній інвестиційній політиці у 2003–2020 роках, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD.

Обмежувальні або регулюючі заходи були більш поширені в розвинених країнах, де вони становили 35 із 43 вжитих заходів політики. Криза, викликана пандемією, спонукала кілька розвинених країн вжити запобіжних заходів для захисту вразливих вітчизняних підприємств від поглинання іноземними компаніями.

Посилення міркувань національної безпеки не призвело до різкого збільшення кількості міжнародних угод злиття і поглинання, офіційно заблокованих приймаючими країнами з регулятивних або політичних причин: з таких причин було припинено 15 великих угод злиття і поглинання (на суму понад 50 млн дол. США), на дві більше, ніж у 2019 році [18].

Що стосується післяпандемічного 2021 року, то тут вже краща тенденція. Глобальні потоки прямих іноземних інвестицій продемонстрували сильне відновлення у 2021 році, збільшившись на 77% до приблизно 1,65 трлн дол. США з 929 млрд дол. США у 2020 році, перевищивши доковідний рівень. У розвинених країнах відбулося найбільше зростання: ПІІ досягли приблизно 777 млрд дол. США у 2021 році, що втричі перевищує надзвичайно низький рівень у 2020 році.

У Європі понад 80% збільшення потоків було обумовлено великими коливаннями в економіці каналів. Припливи в Сполучені Штати зросли більш ніж

удвічі, причому збільшення повністю пояснювалося сплеском транскордонних злиттів і поглинань.

Потоки ПІІ в країни, що розвиваються, зросли на 30% до майже 870 млрд дол. США, прискоривши зростання в Східній та Південно-Східній Азії (+20%), відновлення майже до пандемічного рівня в Латинській Америці та Карибському басейні та зростання в Західній Азії [19].

Зросли також припливи в Африку. Більшість реципієнтів по всьому континенту спостерігали помірне зростання ПІІ; Загальна сума для регіону зросла більш ніж вдвічі, за рахунок однієї внутрішньофірмової фінансової операції в Південній Африці у другій половині 2021 року.

Із загального збільшення світових потоків ПІІ у 2021 році (718 млрд дол. США) понад 500 млрд дол. США, або майже три чверті, було зафіксовано в розвинених країнах. У країнах, що розвиваються, особливо в найменш розвинених країнах, відбулося більш помірне зростання [19].

Отже, постійні трансформації турбулентного середовища сприяють активній зміні напрямків та об'ємів інвестицій ТНК та їх інвестиційній поведінці. Такі трансформації світової економіки змушують транснаціональні корпорації постійно шукати нові ринки збуту, дешеві ресурси та розширювати ринки для інвестування. І такі зміни світ побачив в 2020 році – під впливом пандемії інвестиційна діяльність ТНК суттєво скоротилась та значно змінився географічний розподіл інвестицій. Причинами стали і побоювання інвесторів, і спеціально направлені дії держав для захисту національних економік.

Коронавірусна хвороба (COVID-19) вперше була зареєстрована в Ухані, Китайська Народна Республіка у грудні 2019 року і поширився по всьому світу. Намагаючись контролювати розповсюдження вірусу, багато країн запровадили соціальне дистанціювання та заборону на в'їзд для іноземців, різко згортаючи економічну діяльність. За даними Міжнародного валютного фонду (2021), світова економіка в 2020 році скоротилася на 3,2%, а світова торгівля – на 8,3%. Пандемія викликала ще більш драматичний характер падіння прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2020 році. Згідно з даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку

(2021), глобальні потоки ППІ знизилися на 35% до 1 трлн доларів у 2020 році з 1,5 трлн доларів у 2019 році.

Таким чином, у 2020 році глобальні ППІ знизилися значно більше, ніж світовий валовий внутрішній продукт або торгівля.

ППІ часто вразливі до економічних та інших видів шоків. Попередні дослідження відзначали негативний вплив фінансових криз, катастроф, викликаних стихійними лихами, війна на ППІ. Фінансові кризи призводять до обмежень ліквідності для інвесторів, тоді як стихійні лиха, викликані небезпеками, руйнують фізичну інфраструктуру, таку як дороги та промислові парки. У порівнянні з цими потрясіннями, один з Найбільш характерних ознак пандемії COVID-19 є вимушене вжиття заходів профілактики інфекцій, таких як карантин та соціальне дистанціювання. Ці заходи підвищують витрати на передінвестицію розслідування, витрати на пошук місця розташування та працівників, а також поточні витрати на ППІ. Крім того, пандемія COVID-19 ще раз продемонструвала вразливість глобальної торгівлі та ланцюгів створення вартості до зовнішні потрясіння. Коли країна в глобальному ланцюжку створення вартості страждає від великого спалаху COVID-19, що призводить до зупинки її фабрик, весь глобальний ланцюг постачання може бути порушений. Щоб мінімізувати та диверсифікувати ризики збоїв, багато компаній мали спокусу зменшити свою залежність від концентрованого виробництва в іноземних країнах. Потенційний зсув у напрямі та моделях глобального ланцюга поставок може вплинути на рішення щодо ППІ

Висновки до розділу 2

Коронавірусна хвороба (COVID-19) вперше була зареєстрована в Ухані, Китайська Народна Республіка у грудні 2019 року і поширився по всьому світу. Намагаючись контролювати розповсюдження вірусу, багато країн запровадили соціальне дистанціювання та заборону на в'їзд для іноземців, різко згортаючи економічну діяльність. За даними Міжнародного валютного фонду (2021), світова економіка в 2020 році скоротилася на 3,2%, а світова торгівля – на

8,3%. Пандемія викликала ще більш драматичний характер падіння прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2020 році. Згідно з даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (2021), глобальні потоки ПІІ знизилися на 35% до 1 трлн доларів у 2020 році з 1,5 трлн доларів у 2019 році.

Таким чином, у 2020 році глобальні ПІІ знизилися значно більше, ніж світовий валовий внутрішній продукт або торгівля.

ПІІ часто вразливі до економічних та інших видів шоків. Попередні дослідження відзначали негативний вплив фінансових криз, катастроф, викликаних стихійними лихами, війна на ПІІ. Фінансові кризи призводять до обмежень ліквідності для інвесторів, тоді як стихійні лиха, викликані небезпеками, руйнують фізичну інфраструктуру, таку як дороги та промислові парки. У порівнянні з цими потрясіннями, один з Найбільш характерних ознак пандемії COVID-19 є вимушене вжиття заходів профілактики інфекцій, таких як карантин та соціальне дистанціювання. Ці заходи підвищують витрати на передінвестицію розслідування, витрати на пошук місця розташування та працівників, а також поточні витрати на ПІІ. Крім того, пандемія COVID-19 ще раз продемонструвала вразливість глобальної торгівлі та ланцюгів створення вартості до зовнішні потрясіння. Коли країна в глобальному ланцюжку створення вартості страждає від великого спалаху COVID-19, що призводить до зупинки її фабрик, весь глобальний ланцюг постачання може бути порушений. Щоб мінімізувати та диверсифікувати ризики збоїв, багато компаній мали спокусу зменшити свою залежність від концентрованого виробництва в іноземних країнах. Потенційний зсув у напрямі та моделях глобального ланцюга поставок може вплинути на рішення щодо ПІІ.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ЩОДО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ COVID-19

3.1. Сучасний стан та тенденції інвестування ТНК в Україні

В усі часи іноземні інвестиції були невід'ємною частиною розвитку будь-якого національного господарства. Майже всі країни світу спрямовують свої зусилля на підвищення власної інвестиційної привабливості та збільшення обсягів іноземних інвестицій у національній економіці.

Глобальні потоки ПІІ не відображали значних позитивних показників ще задовго до пандемії COVID-19, яка вплинула на світову економіку, вони досягали позначок нижчих за ті, які востаннє спостерігались після світової фінансової кризи десять років тому.

За прогнозами експертів ЮНКТАД у 2021 році потоки ПІІ залишатимуться низькими, внаслідок невизначеності пов'язаної з розвитком пандемії COVID-19.

Директор інвестиційного підрозділу ЮНКТАД вважає, що вплив пандемії на інвестиції буде продовжуватися, а інвестори будуть обережними у залученні свого капіталу до нових зарубіжних виробничих активів [37].

За даними World Investment Report 2021 Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) у 2019 році світові потоки прямих іноземних інвестицій зросли на 3% до 1.54 трлн. дол. США у порівнянні з 1.495 трлн. дол. США в 2018 році. У 2020 році під впливом пандемії COVID-19 глобальні потоки ПІІ скоротилися до 859 млрд. дол. США, що на 42% менше порівняно з 2019 роком. Настільки низький показник ПІІ востаннє був зареєстрований у 1990-х роках, крім того, він на 30% нижчий за рівень після світової фінансової кризи 2008-2009 років [37].

За прогнозними даними у 2021 році глобальні потоки ПІІ скоротяться до 800 млрд. дол. США і лише у 2022 році почнеться процес відновлення до 1.26 трлн. дол. США (рис. 3.1) [37, 53].

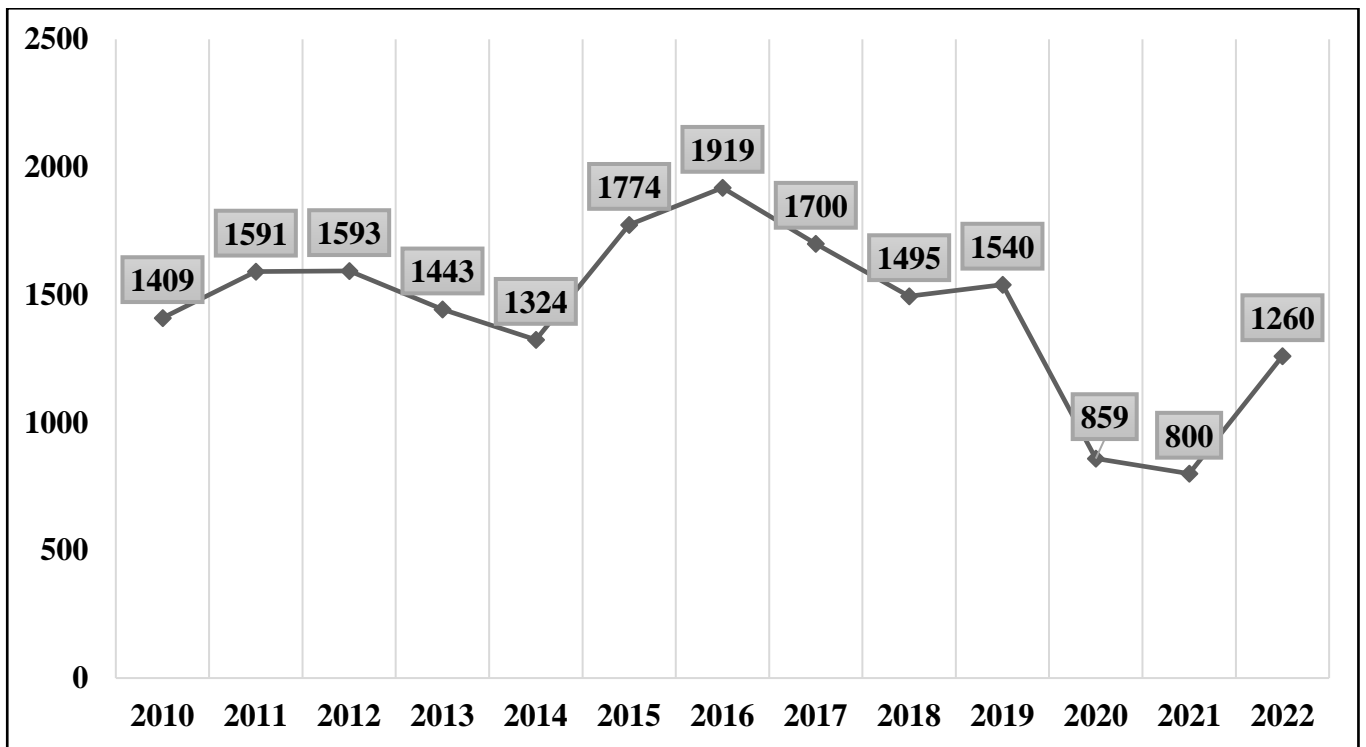

Рис. 3.1. Глобальні потоки прямих іноземних інвестицій у 2010–2020 рр. та прогноз на 2021–2022 рр., (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2021 (ЮНКТАД).

Падіння глобальних потоків прямих іноземних інвестицій тісно пов'язане з перебоями в глобальних ланцюгах поставок через пандемію COVID-19. Перспективи після 2021 року вкрай невизначені. Траєкторія з відновленням ПІ до своєї докризової лінії до 2022 року можлива, але лише на верхній межі очікувань. Економічна та геополітична невизначеність буде домінувати в інвестиційному середовищі в середньостроковій перспективі. На нижній межі прогнозу подальша стагнація у 2022 році призведе до того, що значення глобальних ПІ буде нижче рівня 2019 року. Тенденція в ПІ може перейти у фазу поступової стабілізації на структурно нижчому рівні, ніж до кризи [37].

Скорочення ПІ особливо сильно вплине на країни, що розвиваються. Причинами цього є: по-перше, очікування, що приплив ПІ до країн, що розвиваються, впаде навіть більше, ніж у середньому у світі, враховуючи, що на ті сектори, які зазнали серйозного впливу пандемії, припадає більша частка надходження ПІ в країни, що розвиваються. По-друге, країни, що розвиваються,

стали більш залежними від ПІІ за останні кілька десятиліть, а приплив ПІІ до країн, що розвиваються, зменшився до 616 млрд. дол. США [37].

Регіональне падіння потоків до Європи (більш ніж на 100%) та Північної Америки (-46%) найбільше сприяло світовому спаду ПІІ. У країнах Азії, що розвиваються потоки ПІІ впали незначно, всього на 4%. Внаслідок таких регіональних змін частка економік, що розвиваються, зростає до 72% від кількості країн світу [53]. Потоки до Північної Америки впали на 46% до 166 млрд. дол. США. У 2020 році економіки країн, що розвиваються, склали рекордну частку ПІІ [53].

Незважаючи на те, що ПІІ до країн, що розвиваються у 2020 році зменшилися на 12% і становили за попередніми оцінками 616 млрд. дол. США, зниження було дуже нерівномірним у даних регіонах (табл. 3.1), [53].

Таблиця 3.1

Приплив ПІІ за групами економік та регіонами світу
у 2017-2020 рр., (млрд. дол. США)

Група економіки, регіон	2017	2018	2019	2020
Світ	1700	1495	1540	859
Розвинуті економіки	950	761	800	229
Європа	570	364	429	-4
Північна Америка	304	297	297	166
Економіки, що розвиваються	701	699	685	616
Африка	42	51	45	38
Країни Азії, що розвиваються	502	499	474	476
Латинська Америка та Карибський басейн	156	149	164	101
Перехідні економіки	50	35	55	13

Примітка. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

У цілому, сукупний приплив капіталу до Європи впав на 80%, досягнувши лише 73 мільярдів доларів. Щодо найбільших приймаючих економік, то приплив у США знизився на 40% до 156 мільярдів доларів, переважно через скорочення реінвестованого прибутку. Тим не менш, країна залишалася найбільшим отримувачем прямих іноземних інвестицій у 2020 році. За нею слідує Китай (149 млрд. дол. США), Гонконг (119 млрд. дол. США), Сінгапур (91 млрд. дол. США),

Індія (64 млрд. дол. США), Люксембург (62 млрд. дол. США), Німеччина (36 млрд. дол. США), Ірландія (33 млрд. дол. США), Мексика (29 млрд. дол. США) і на 10 місці – Швеція (26 млрд. дол. США) (рис. 3.2) [54].

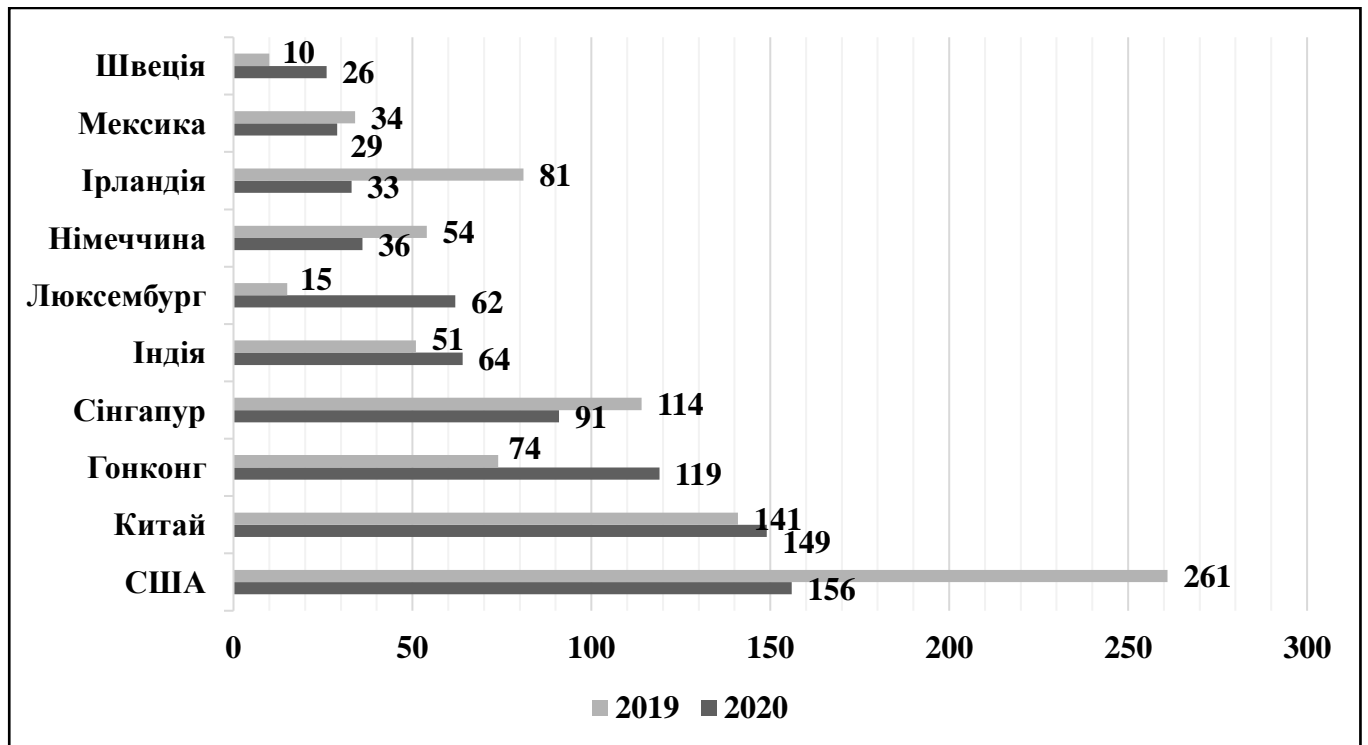

Рис.3.2. Топ-10 приймаючих економік світу у 2019-2020 рр., (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2021 (ЮНКТАД).

Ситуації щодо домашніх економік, тобто тих, які спрямовують потік прямих іноземних інвестицій, дещо інша. Так рейтинг у 2020 році є наступним: Китай (133 млрд. дол. США), Люксембург (127 млрд. дол. США), Японія (116 млрд. дол. США), Гонконг (102 млрд. дол. США), США (93 млрд. дол. США), Канада (49 млрд. дол. США), Франція (44 млрд. дол. США), Німеччина (35 млрд. дол. США), Південна Корея (32) та Сінгапур (32 млрд. дол. США), (рис. 2.3.), [54]:

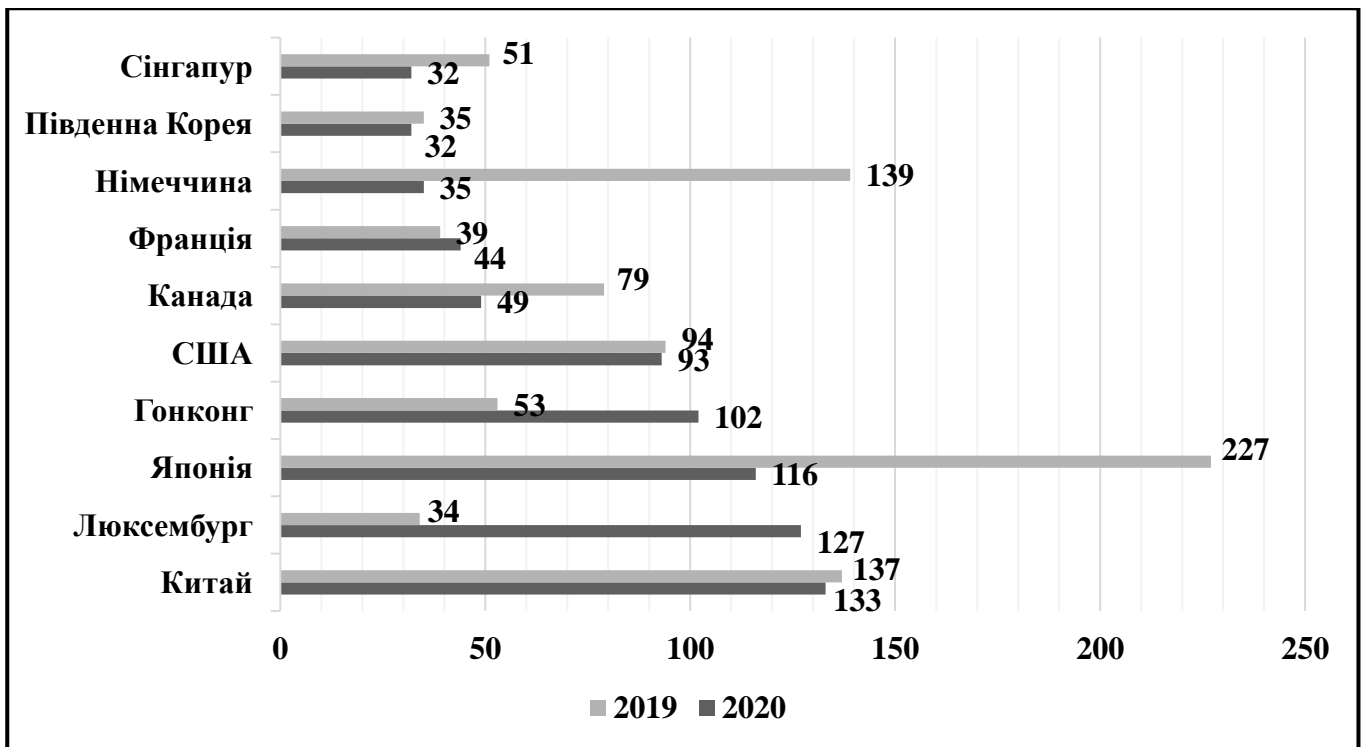

Рис. 3.3. Топ-10 домашніх економік світу у 2019-2020 рр.,(млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2021 (ЮНКТАД).

Оголошені «greenfield» інвестиції часто є показником майбутньої інтенсивності ПІІ-проектів. Вони також є найбільш сприятливим видом інвестицій, оскільки вони передбачають розширення наявного капіталу в економіці, що створює робочі місця та короткострокове зростання.

Варто зазначити, що експерти ЮНКТАД визначають обсяги проектів «greenfield» шляхом вирахування угод злиття та поглинання, тобто інвестицій «brownfield» від загального припливу прямих іноземних інвестицій [53].

Незважаючи на те, що потоки ПІІ в країнах, що розвиваються, залишаються відносно стійкими в 2020 році у звіті показується, що тенденція для проектів «з нуля» є негативною.

Згідно зі звітом проекти «greenfield» у 2020 році впали на 35% порівняно з 2019 роком та отримали лише 547 млрд. дол. США. Детальнішу статистику бачимо нижче (рис. 2.4.) [37].

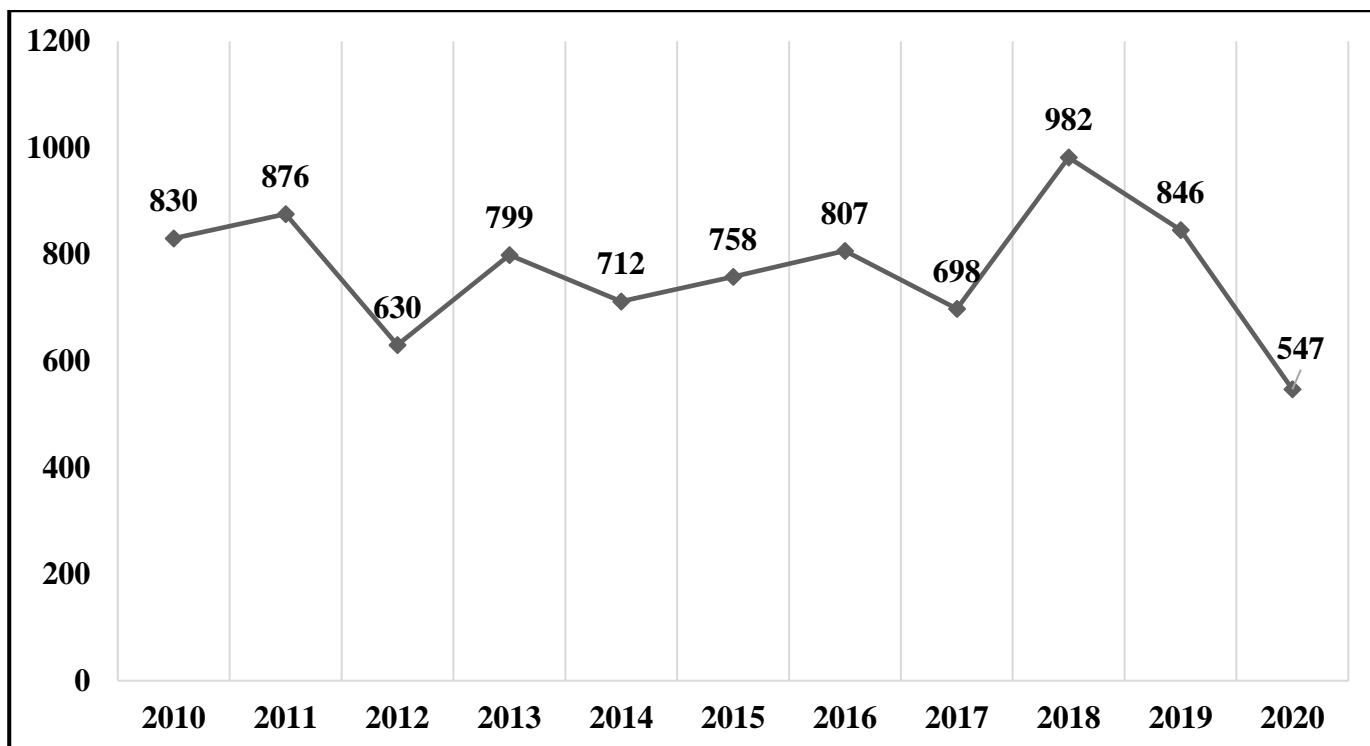

Рис. 3.4. Вартість анонсованих «greenfield» проектів ТНК у 2010-2020 рр.,
(млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Інвестиції «Greenfield» відіграють важливу роль у виробничому потенціалі та розвитку інфраструктури, тому вони є вирішальними у перспектив відновлення потоків ПІІ. У попередньому звіті зауважують, що обмежена змога країн, що розвиваються, розгорнути акції економічної підтримки з метою залучення інвестицій в інфраструктуру, призведе до асиметричного відновлення ПІІ, керованих проектом.

До найбільш привабливих у 2020 році галузей проектів ТНК «greenfield» у вартісному вираженні потрапили наступні: комунальні послуги – 97 млрд. дол. США, інформація та комунікації – 78 млрд. дол. США, електроніка – 46 млрд. дол. США, хімікати – 40 млрд. дол. США, будівництво – 36 млрд. дол. США, кокс та нафтопродукти – 28 млрд. дол. США (ця галузь порівняно впала найбільше – на 70% з 94 млрд. дол. США у 2019 році). Крім того, інформація та комунікації була однією з галузей, яка показала зростання вартості проектів, незважаючи на те, що їх кількість зменшилась, але становила більше п'ятої частини [53].

Відтак, тенденції анонсованих проектів «з нуля» за секторами економіки у 2020 році розподілилися наступним чином: найбільше інвестицій у сектор послуг – 311 млрд. дол. США, виробничий сектор – 224 млрд. дол. США та закономірно найменша кількість у первинний сектор – 12 млрд. дол. США (рис. 3.5) [53].

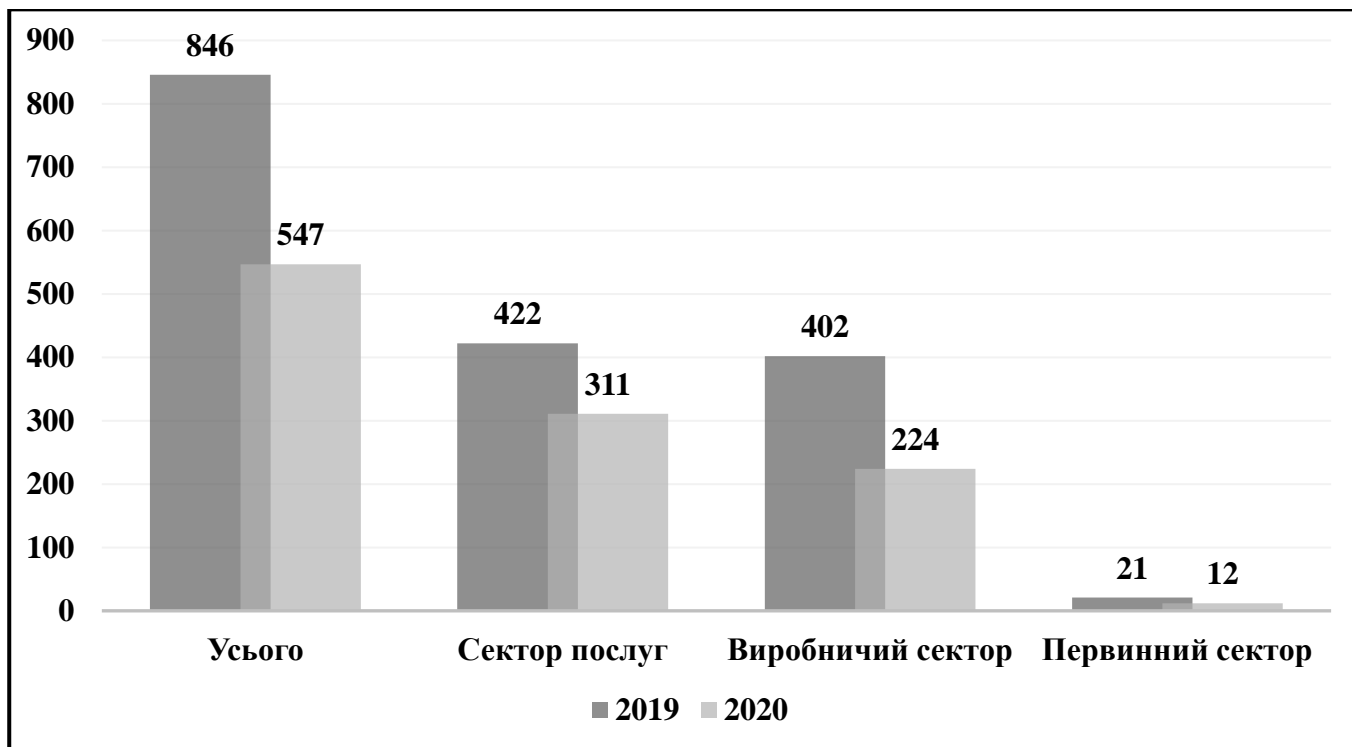

Рис. 3.5. Вартість анонсованих «greenfield» проектів ТНК за секторами економіки у 2019-2020 рр., (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Також варто подивитися на показник злиття та поглинання ТНК по світові. Транскордонні злиття та поглинання у 2020 році становили 456 млрд. дол. США, що на 10% менше у порівнянні з 2019 роком. У розвинених країнах дане інвестування в 2020 році впало на 43% у Північній Америці, у той же час в Європі відбулося збільшення на 26%, яке стало наслідком корпоративної реконфігурації «Unilever», яка додала регіону 81 млрд. дол. США. У країнах Азії, що розвиваються, продажі злиттів та поглинань підвищилися на 31%, у Латинській Америці та Карибському басейні спостерігався спад на 67%, а у Африці на 45% (рис. 3.6.), [53].

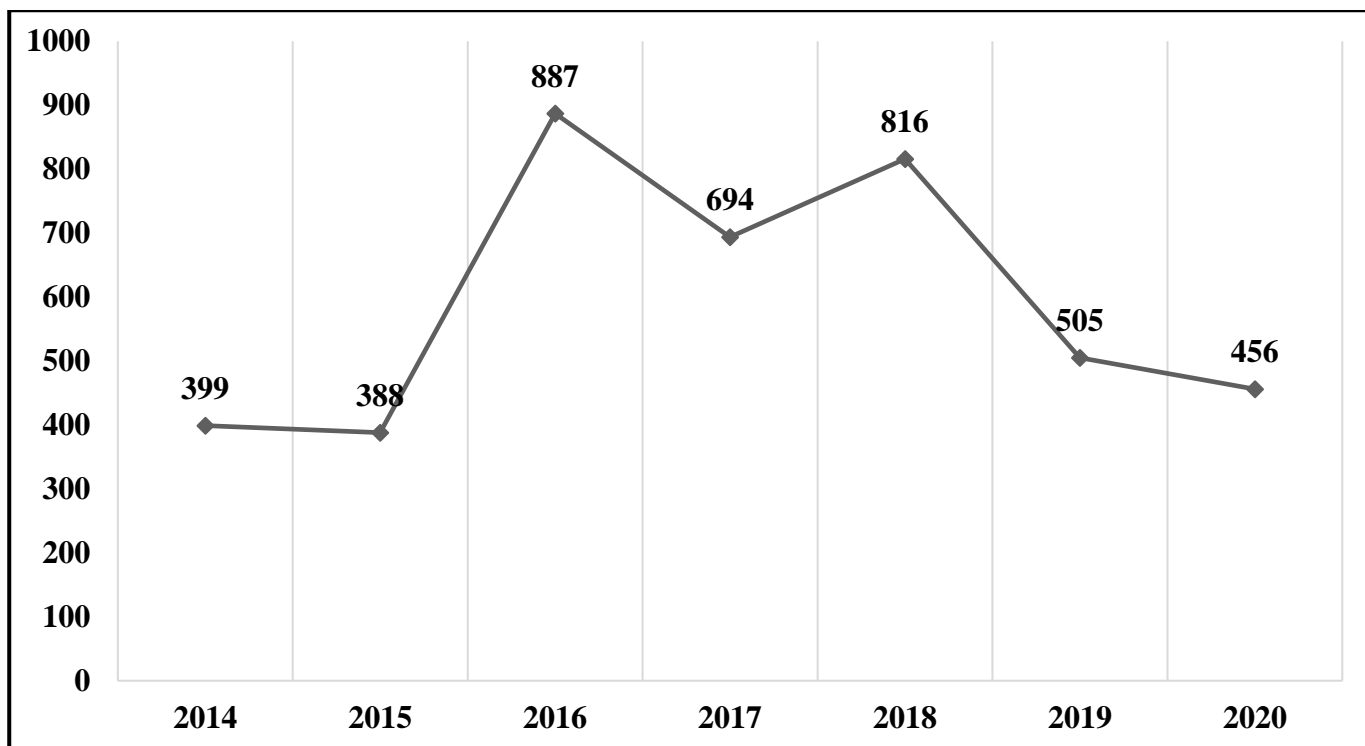

Рис. 3.6. Динаміка обсягів угод злиттів та поглинань ТНК у період з 2014 по 2020 роки, (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Таким чином, проаналізувавши чимало показників, видно, що потік прямих іноземних інвестицій значно скоротився у період пандемії COVID-19, хоча динаміка не була позитивною і до цієї світової кризи. Потоки до Європи зазнали найбільшого краху, а саме -4 млрд. дол. США. Різке падіння також зафіксували в США (-49%). Зниження в країнах, що розвиваються лише -12%. Криза після пандемії вплинула на всі види та форми ПІІ в 2020 році, інвестиції в проекти «greenfield» зменшилися на 35%, обсяг угод злиття та поглинання на 10%, а транскордонні угоди про фінансування проектів, які є надзвичайно важливими в інфраструктурі, зменшилися на 2%.

3.2. Вплив інвестиційної діяльності ТНК на конкурентоспроможність економіки України

Останні роки Україна переживає непрості часи та їй досить складно побудувати якісну політику залучення іноземних інвестицій, більше того створити сприятливе інвестиційне середовище. А прямі іноземні інвестиції є стабільним джерелом надходжень капіталу. Тому з точки зору прогнозованості та фінансової стабільності держави доцільніше стимулювати залучення саме прямих іноземних інвестицій. Також можна додати, що частка іноземних інвестицій у структурі ВВП України упродовж останніх років була порівняно незначною та коливалася в межах 3-5%, що підтверджує проблемність залучення фінансових ресурсів з-за кордону в національну економіку.

Розпочнемо із запасів прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал нерезидентів) України за період 2015-2020 років (рис. 3.7). Бачимо, що починаючи з 01.01.2015 р. (38.3 млрд. дол. США) іноземні інвестори світу і безпосередньо країн ЄС поступово виводять свій акціонерний капітал з України, таким чином станом на 01.01.2021 р. в державі залишилося 35 млрд. дол. США, з яких доля країн ЄС складає 28 млрд. дол. США [32].

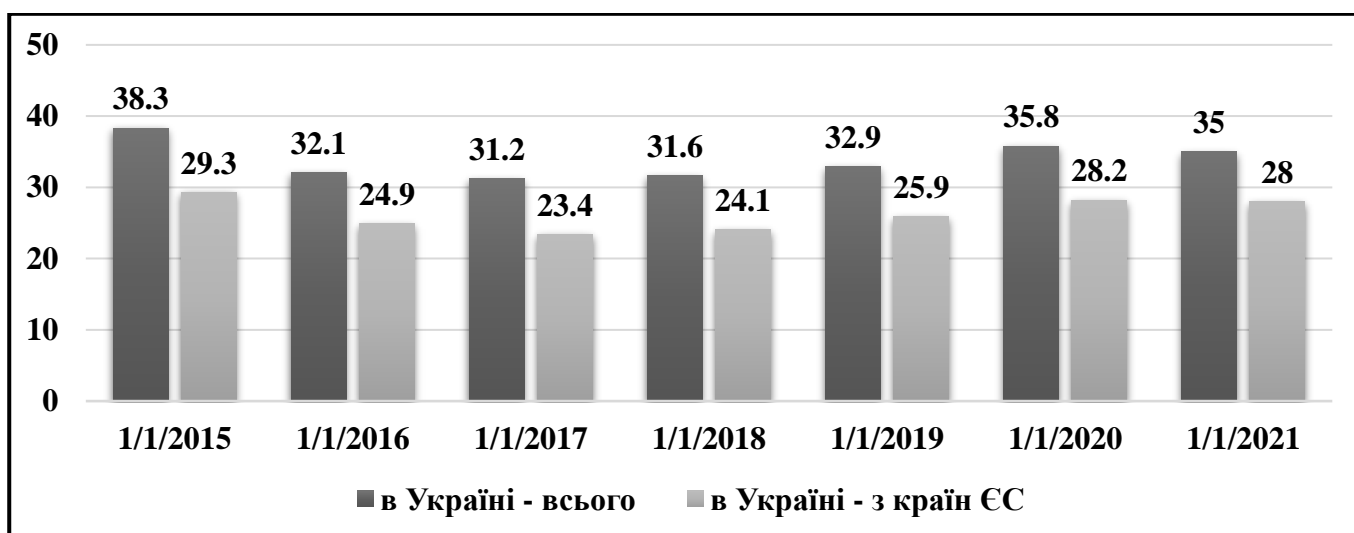

Рис. 3.7. Динаміка запасів прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу нерезидентів) України за період 2015-2020 рр., (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Далі розглянемо безпосередньо саму динаміку надходження прямих іноземних інвестицій в Україну за період 2010-2020 років (рис. 3.8.).

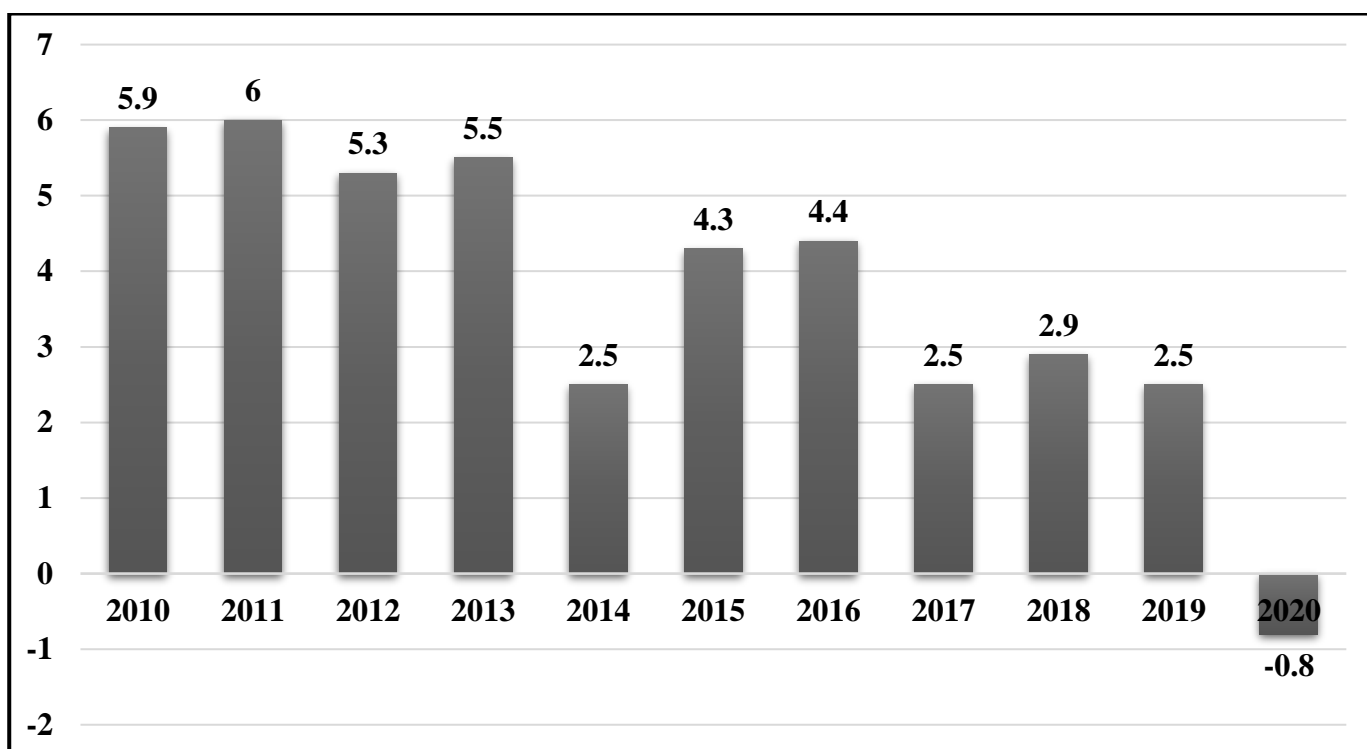

Рис. 3.8. Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій в Україну за період 2010-2020 рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

До 2014 року прямі іноземні інвестиції в Україні надходили на рівні більше 5 млрд. дол. США щорічно, а потім внаслідок війни й політичної дестабілізації, за період 2017-2020 років бачимо, що Україна не може залучити навіть 3 млрд. дол. США щорічно. До того ж 2020 рік для України став переломним, адже внаслідок світової пандемії COVID-19 відбувся відтік ПІІ з України на рівні 0.8 млрд. дол. США [32].

Далі розглянемо географічну структуру прямих іноземних інвестицій в економіку України за країнами світу у 2020 році (див. Рис. 2.9).

Найбільша частка інвестицій надходить з території Кіпру (14.9%), трохи менше інвестують Нідерланди (10%), далі йдуть Великобританія (2.9%), Швейцарія (2.8%),

Німеччина (2.3%), Австрія (1.6%), Люксембург (1.2%), Франція (1.1%), Російська Федерація (1%) та інші країни світу (10%) [33].

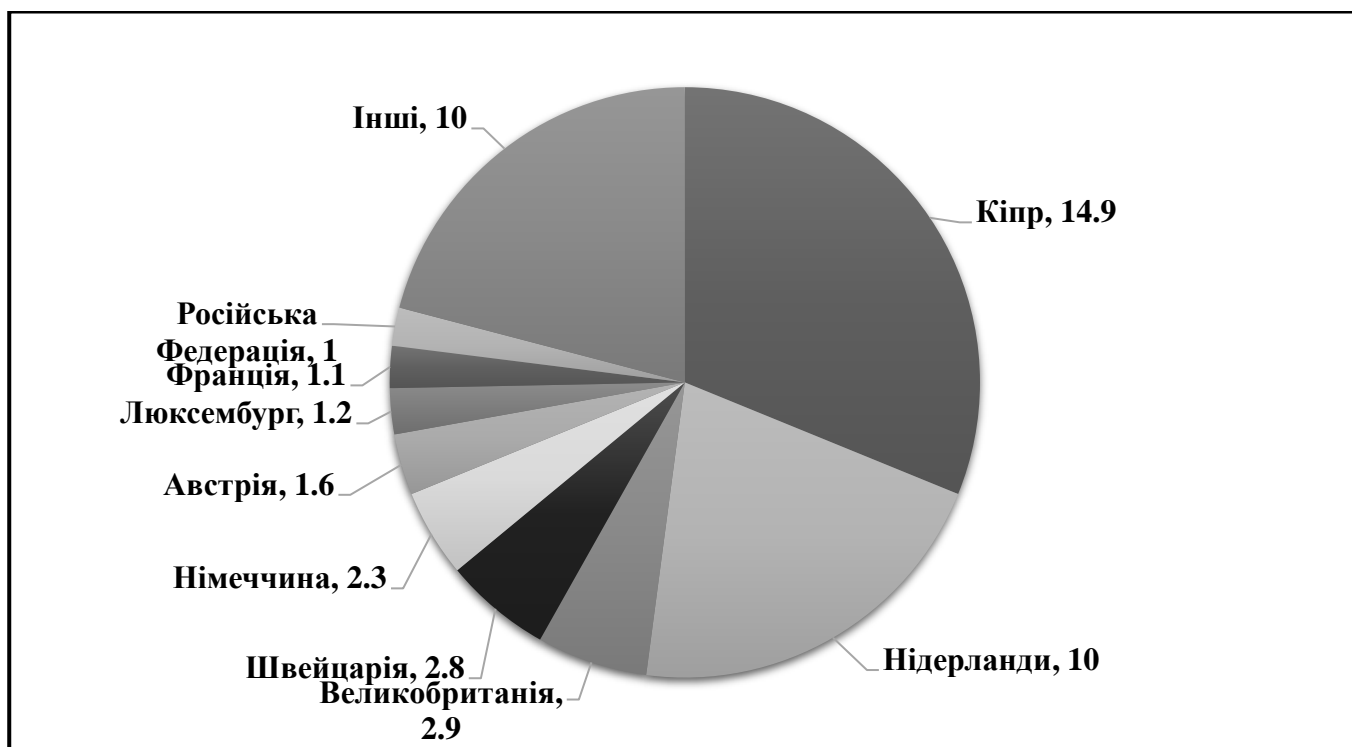

Рис. 2.9. Географічна структура прямих іноземних інвестицій в економіку України за країнами світу у 2020 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України.

Кіпр є країною-офшором, яка вже протягом багатьох років залишається провідним інвестором в Україну. Економічні експерти припускають, що засновниками фірм Кіпру, які здійснюють капіталовкладення в українські галузі є саме громадяни України.

Наявність офшорної компанії на Кіпрі для бізнесу в Україні – це зручний спосіб для здійснення інвестиційної діяльності у великий бізнес на території України. Перевагою такої компанії є низькі або нульові ставки податків, швидке і вільне проведення операцій з валютою без будь-якого контролю обслуговуючого банку України, Національного банку України, податкових інспекторів тощо.

Проте, проблема надходження іноземних інвестицій в Україну з офшорних зон є в тому, що вони не сприяють припливу модернізованих технологій виробництва, новітніх методів з організації бізнесу і передових методик з управління.

Також для порівняння можемо поглянути на топ-15 країн за прямими іноземними інвестиціями в Україну станом на 01.01.2021 (табл. 2.2) [33]. За даними НБУ, найбільшим іноземним інвестором в Україну є Кіпр. Компанії, зареєстровані в цій країні, інвестували в Україну 14.9 млрд. дол. На другому місці – Нідерланди (10.05 млрд. дол.), на третьому – Великобританія (2.9 млрд. дол.).

Компанії з Росії вклали в українську економіку 1.1 млрд. дол. Росія знаходиться на дев'ятому місці, випереджаючи Польщу (926 млн. дол. США).

Таблиця 3.2

Топ-15 країн за ПІІ в Україну станом на 01.01.2021

Країна	Млн. дол.
Кіпр	14 958
Нідерланди	10 005
Великобританія	2 953
Швейцарія	2 603
Німеччина	2 516
Австрія	1 818
Люксембург	1 336
Франція	1 295
Росія	1 150
Польща	926
США	1001
Британські Віргінські Острови	720
Швеція	631
Туреччина	561
Угорщина	467

Примітка. Складено автором за даними Національного Банку України.

Ще одним важливим показником є структура прямих іноземних інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності станом на 01.01.2021 р., опублікована Національним банком України (рис. 3.10.) [33].

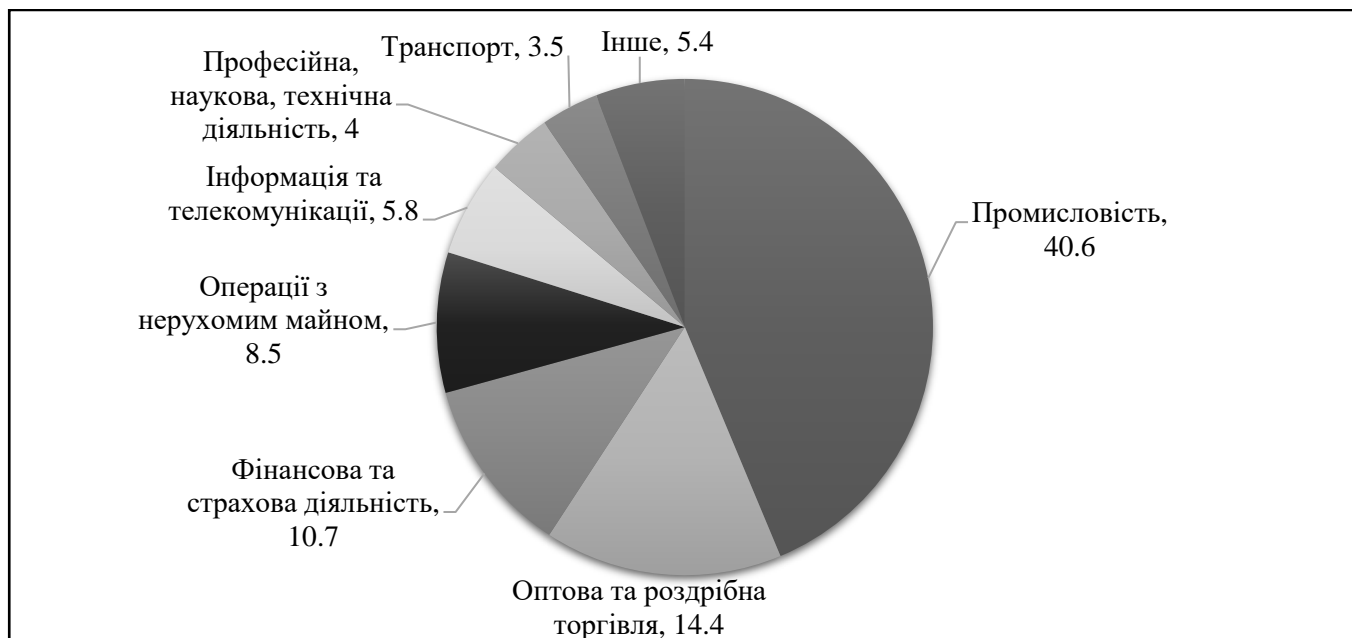

Рис. 3.10. Структура прямих іноземних інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності станом на 01.01.2021 р., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України.

Бачимо, що найбільшими є інвестиції саме в промисловість (40.6%), далі йдуть оптова та роздрібна торгівля (14.4%), фінансова та страхова діяльність (10.7%), операції з нерухомим майном (8.5%), інформація та телекомунікації (5.8%), професійна, наукова, технічна діяльність (4%), транспорт (3.5%) та інше (5.4%).

Виділимо найпривабливіші сектори для інвестицій в Україні [33]:

1) Агробізнес. Україну часто називають потенційною глобальною сільськогосподарською наддержавою. Понад 70% загальної площі країни займає сільськогосподарські угіддя. Це становить трохи більше 42 мільйонів гектарів, з яких 32 мільйони – це рілля, придатна для вирощування зерна та овочів. Приблизно 25% населення України зайнято в аграрному секторі. Аграрний сектор є одним із перспективних секторів економіки України, на який припадає понад 20% ВВП. Україна входить до п'ятірки найбільших експортерів зерна у світі та посідає перше

місце у світі за обсягом експорту соняшникової олії (58%). Найбільша частина поточного сільськогосподарського виробництва України складається з різноманітного поєднання зернових та кормових культур, включаючи пшеницю, кукурудзу, ячмінь, соняшник, цукрові буряки, тютюн, бобові, фрукти та овочі. Україна займає провідні позиції як великий виробник зернових культур, особливо пшениці.

2) Газова галузь. Україна володіє третім за величиною в Європі запасами сланцевого газу, який оцінюється в 5-8 трлн куб.

3) Електроенергетика. Електричний сектор України складається з понад тридцяти електростанцій, з яких чотирнадцять - теплові та ще чотири - атомні. У той час як уряд продовжує розширювати оптовий енергетичний сектор як постачальника та власника національної енергетичної мережі, розподільчий сектор був значною мірою приватизований.

4) Вугільний сектор. Традиційне видобуток вугілля неухильно зменшується, що призвело до необхідності диверсифікації поставок імпорту з таких країн, як США та Австралія.

5) Ядерна енергетика. Ядерна енергетика є основним ресурсом для виробництва електроенергії в Україні. Уряд передбачає, що ядерна енергетика найближчим часом зможе забезпечити половину майбутніх потреб країни в електроенергії. Очікується, що потреба України в електроенергії подвоїться протягом наступних 15 років, що призведе до необхідності значних та стабільних інвестицій протягом багатьох років для забезпечення модернізації її електростанцій, безпеки поставок сировини та конкурентоспроможності різних виробників.

Отже, український ринок іноземного інвестування в цілому переживав не найкращі часи до пандемії COVID-19, однак за умов даної кризи надходження в Україну ПІІ не просто зменшилися, а фактично зупинилися і відбувся відтік іноземного капіталу у 2020 році. Найпривабливішим видом економічної діяльності для інвестування протягом багатьох років залишається промисловість, тоді як держава досі не може себе повноцінно реалізувати в ІТ-секторі, хоча і має високий потенціал.

3.3. Проблемні аспекти та напрями їх вирішення щодо залучення інвестицій ТНК в економіку України

Інвестиційна привабливість країни є тим індикатором, який свідчить про успіх економічної політики як на макро-, так і на мікрорівнях. Як комплексний показник він зазнає впливу багатьох факторів прямої та опосередкованої дії. Водночас достатньо одного фактору, навіть короткотривалого за своєю дією, щоб кардинально знизити привабливість країни для інвесторів. Тому надзвичайно важливо розібратися, власне які фактори спричиняють проблеми інвестиційному клімату України, а також звернути увагу на напрями покращення щодо залучення інвестицій в державу.

Для початку розглянемо оцінку інвестиційної привабливості України міжнародними організаціями.

Одним із найбільш впливових рейтингів є рейтинг конкурентоспроможності, який розробляється Інститутом розвитку менеджменту (IMD, Швейцарія). При складанні цього рейтингу оцінюються досягнення країн за чотирма групами факторів конкурентоспроможності, зокрема враховуються [34]:

- 1) економічні показники;
- 2) ефективність діяльності уряду;
- 3) ефективність бізнесу;
- 4) інфраструктура.

Відмінність цього рейтингу полягає в тому, що він аналізує показники для більшості розвинених країн (усього аналізується інформація для 59 країн) [34]. Це дозволяє не викривляти показники рейтингу, як це відбувається при порівнянні високорозвинених економік із найменш розвиненими країнами світу.

Ще одним впливовим рейтингом є рейтинг за індексом економічної свободи (Index of Economic Freedom), який розраховується американським фондом «The Heritage Foundation» [30].

Експерти цієї організації наголошують на існуванні прямого зв'язку між свободою економіки та успішністю її розвитку, а під економічною свободою розуміють ступінь урядового втручання у виробництво, розподіл і споживання товарів і послуг. Рейтинг складається, починаючи з 1995 року. Методика розрахунку

індексу економічної свободи полягає у визначенні середнього арифметичного десяти показників, до яких входять: свобода ведення бізнесу, торгівлі, інвестицій, фінансового сектору, праці, монетарна та фіскальна свободи, гарантії прав власності, розмір бюрократичного апарату, захист від корупції. Залежно від величини показника країни поділяються на п'ять груп: «вільні», «переважно вільні», «помірно вільні», «переважно невольні» і «невільні» [30].

Нижче можемо побачити місце України в рейтингах за оцінкою провідних світових науково-дослідницьких організацій (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Науково-дослідницькі організації, що оцінюють економічний та соціальний розвиток України на 2020 рік

Організація	Основний рейтинг (індекс)	Місце
Інститут розвитку менеджменту (IMD)	Конкурентоспроможність	42
Фонд «The Heritage Foundation»	Індекс економічної свободи	134
Інститут Като	Економічна свобода	135

Примітка. Складено автором за даними IMD, «The Heritage Foundation» та Інститут Като.

Другою групою рейтингів є такі, що складаються міжнародними організаціями економічного та соціального розвитку. У таблиці нижче наведено перелік таких організацій і місце, яке посідає Україна, у відповідних рейтингах (див. Табл. 3.4) [31, 35-40].

Інформаційною базою для таких рейтингів є макроекономічні показники та статистичні дані, а також у ряді випадків показники, що розраховуються за спеціально розробленими методиками, які узагальнюють найбільш значущі показники та формують підсумкове значення, що надає можливість порівняти дані щодо конкретної країни з даними інших країн.

Найбільш впливовим рейтингом цієї групи є рейтинг ведення бізнесу, який розраховується Світовим банком. Метою цього рейтингу є створення методики оцінки якості правил, що регулюють та визначають умови діяльності підприємств у тій чи іншій країні впродовж повного життєвого циклу, від реєстрації до моменту ліквідації компанії [35].

Розробники рейтингу наголошують на тому, що в економічних системах з ефективними та зрозумілими нормами регулювання підприємницької діяльності доступ до ділових можливостей практично не залежить від особистих зв'язків чи преференцій, а переважна частина бізнесової активності припадає на формальний сектор економіки, де вона належним чином регулюється та приносить користь суспільству [35].

Таблиця 3.4

Міжнародні організації, що оцінюють економічний та соціальний розвиток України на 2020 рік

Організація	Основний рейтинг (індекс)	Місце
Світовий банк	Ведення бізнесу	64
Всесвітній економічний форум у Давосі	Конкурентоспроможність	85
Програма розвитку людства ООН	Індекс людського розвитку	88
PricewaterhouseCoopers	Рівень складності податкової системи	65
Transparency International	Індекс сприйняття корупції	126
Міжнародний валютний фонд	Макроекономічні показники	-
ЮНКТАД	Макроекономічні показники	-

Примітка. Складено автором за даними Світового банку, Всесвітнього економічного форуму у Давосі, ООН, PricewaterhouseCoopers, Transparency International, МВФ та ЮНКТАД.

Іншим впливовим рейтингом цієї групи є рейтинг за індексом конкурентоспроможності економічного зростання, який розраховується Всесвітнім економічним форумом (Давос, Швейцарія). Особливістю цього рейтингу є те, що він оцінює здатність економіки підтримувати стабільне економічне зростання в середньо- і довгостроковому періоді [31]. При складанні рейтингу аналізуються три групи факторів:

1) базові вимоги, до яких належать інститути, інфраструктура, макроекономічні показники, охорона здоров'я та базова освіта;

2) показники ефективності, які оцінюють стан вищої освіти, функціонування товарних ринків, ефективність роботи ринку праці, стан фінансового ринку, технологічний розвиток;

3) інноваційні фактори, серед яких спрощення процедур ведення бізнесу та застосування інновації [31].

Далі варто розглянути індекс інвестиційної привабливості України, який пропонує Європейська Бізнес Асоціація (ЄБА) (рис. 3.11) [49]:

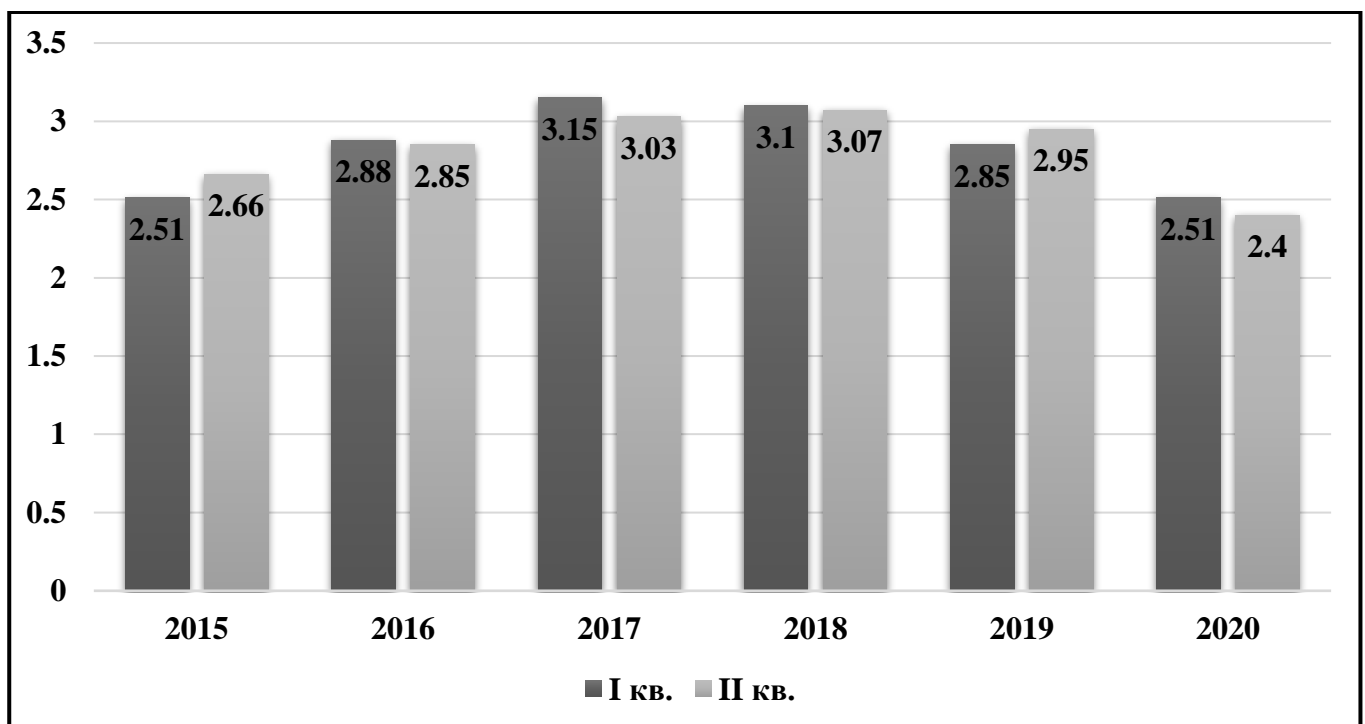

Рис. 3.11. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України за I-II кварталами 2015-2020 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними ЄБА.

У ЄБА зазначають, що 78% генеральних директорів членських компаній Асоціації вважають поточний інвестиційний клімат несприятливим, і цей показник суттєво збільшився з початку року – на 16%. Ще 16% респондентів вважають поточний інвестиційний клімат нейтральним. Лише 6% опитаних вважають інвестиційний клімат сприятливим порівняно із 4% у першій половині 2020 року [49].

Третьою групою суб'єктів, що оцінюють економічний та соціальний розвиток країн є рейтингові агентства. Нижче можемо побачити перелік найбільш впливових з них та їхні оцінки України у 2020 р. (табл. 3.5) [41-43].

Таблиця 3.5

Рейтингові агентства, що оцінюють економічний та соціальний розвиток України на 2020 рік

Рейтингове агентство	Основний рейтинг (індекс)	Прогноз
Moody's	Суверенний рейтинг країни	В3, висока ступінь спекулятивності
Standard and Poor's	Довгостроковий рейтинг за зобов'язаннями в національній валюті	В, висока ступінь спекулятивності
Fitch	Довгостроковий рейтинг дефолту емітента в національній валюті	В, висока ступінь спекулятивності

Примітка. Складено автором за даними Moody's, Standard and Poor's та Fitch.

Moody's є одним із найбільших світових рейтингових агентств. Це агентство оперує 32 рейтинговими системами. Компанія оцінює кредитний рейтинг позичальників за стандартизованою шкалою, та надає оцінки, що відповідають 12 рівням, які використовуються для прийняття інвестиційних та спекулятивних рішень [42].

Інша впливова компанія, що займається аналітичними дослідженнями фінансового ринку, Standard & Poor's. Компанія відома також як автор і редактор

американського фондового індексу S&P 500 та австралійського S&P 200. Довгострокові кредитні рейтинги Standard & Poor's оцінюють здатність емітента дотримуватися своїх боргових зобов'язань. Рейтингові оцінки позначаються лутерами: від найвищої оцінки AAA (виключно надійні емітенти) до оцінки D (емітенти, які оголошують про дефолт) [43].

Тепер розглянемо як проблемні, так і позитивні моменти, які все ще переслідують Україну в 2021 році.

До позитивних можна віднести: запуск ринку землі, валютна лібералізація, продовження співпраці з МВФ, зниження облікової ставки НБУ, цілком стабільна національна валюта.

До традиційних проблемних факторів, що впливають на інвестиційну привабливість України включимо: слабка судова система, високий рівень корупції, тіньова економіка, відсутність верховенства права, ротації в складі Уряду, відсутність прогресу в реалізації реформ, COVID-19, війна на Сході, зміни податкового законодавства.

Узагальнено нижче наведено таблицю позитивних і негативних факторів впливу на інвестиційну привабливість України в 2021 році (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Основні фактори впливу на інвестиційну привабливість України в 2021 р.

Позитивні	Негативні
Запуск ринку землі	Слабка судова система
Валютна лібералізація	Високий рівень корупції
Співпраця з МВФ	Тіньова економіка
Зниження облікової ставки НБУ	Відсутність верховенства права
Стабільність національної валюти	Ротації в складі Уряду
	Відсутність прогресу в реалізації реформ
	COVID-19
	Війна на Сході
	Зміни податкового законодавства

Примітка. Власна розробка автора.

Перейдемо тепер до потенційних шляхів покращення інвестиційної привабливості України. На мою думку, можна вдатися до ряду заходів:

- досягнення консенсусу між різноманітними політичними партіями з приводу вирішення загальнонаціональних проблем виходу України з економічної кризи та поліпшення ситуації в зоні АТО;
- чітке та однозначне визначення пріоритетів у зовнішній політиці України – чітка орієнтація на створення зони вільної торгівлі з ЄС;
- активізація боротьби з інфляцією не тільки монетарними методами;
- впровадження економічного механізму страхування ризиків для іноземних інвесторів;
- забезпечення рівномірного розподілу обсягів іноземних інвестицій по всій Україні, шляхом підвищення інвестиційного потенціалу регіонів, не привабливих для іноземних інвесторів;
- забезпечення стабільності законодавства у сфері інвестування і оподаткування, вдосконалення Податкового та Кримінально-процесуального кодексів;
- усунення технічних бар'єрів в процесі відшкодування ПДВ та митного оформлення товарів, забезпечення пільгового податкового режиму під час здійснення великих капіталовкладень в економіку України;
- не тільки прийняття пакета законів щодо ліквідації корупції, зменшення адміністративного тиску на український бізнес, але й створення системи їх виконання;
- здійснення антимонопольних заходів та забезпечення внутрішнього конкурентного середовища для розвитку інвестиційної діяльності, покарання за їх порушення;
- розвиток системи державних гарантій, що надаються інвестору в пріоритетних для України напрямках інвестування;
- активізація інших заходів, щодо формування позитивного іміджу України.

Узагальнений перелік шляхів покращення інвестиційної привабливості України можна побачити у формі таблиці у додатку Б (див. Табл. Б.1)

Підсумовуючи, варто зазначити, що позиції, які посідає Україна в різних міжнародних рейтингах, формують негативну інвестиційну привабливість. Відповідно в очах іноземних інвесторів Україна є надто ризикованим регіоном для фінансування. Маючи достатній потенціал для залучення інвестицій, Україні не вдається повною мірою його використовувати. Інвестиційна привабливість зазнає дії багатьох несприятливих факторів, як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Зокрема, політична і економічна нестабільність, розвиток корупції, недосконалість правової бази, ведення військових дій на сході України, анексія територій, низька ефективність протидії усім цим негативним явищам тощо.

Якщо на об'єктивні фактори важко вплинути, то дію суб'єктивних чинників реально мінімізувати. Тому, враховуючи потенційно сильні та слабкі сторони інвестиційного середовища України, на рівні держави необхідно надалі здійснити комплекс заходів з усунення наявних проблем і посприяти стимулюванню інвестицій, адже країні є що запропонувати світовій спільноті.

Висновки до розділу 3

Отже, проаналізувавши чимало показників, видно, що потік прямих іноземних інвестицій значно скоротився у період пандемії COVID-19, хоча динаміка не була позитивною і до цієї світової кризи. Потоки до Європи зазнали найбільшого краху, а саме -4 млрд. дол. США. Різке падіння також зафіксували в США (-49%). Зниження в країнах, що розвиваються лише -12%. Криза після пандемії вплинула на всі види та форми ПІІ в 2020 році, інвестиції в проекти «greenfield» зменшилися на 35%, обсяг угод злиття та поглинання на 10%, а транскордонні угоди про фінансування проектів, які є надзвичайно важливими в інфраструктурі, зменшилися на 2%.

Український ринок іноземного інвестування в цілому переживав не найкращі часи до пандемії COVID-19, однак за умов даної кризи надходження в Україну ПІІ не просто зменшилися, а фактично зупинилися і відбувся відтік іноземного капіталу у 2020 році. Найпривабливішим видом економічної діяльності для інвестування

протягом багатьох років залишається промисловість, тоді як держава досі не може себе повноцінно реалізувати в ІТ-секторі, хоча і має високий потенціал.

Варто зазначити, що позиції, які посідає Україна в різних міжнародних рейтингах, формують негативну інвестиційну привабливість. Відповідно в очах іноземних інвесторів Україна є надто ризикованим регіоном для фінансування. Маючи достатній потенціал для залучення інвестицій, Україні не вдається повною мірою його використовувати. Інвестиційна привабливість зазнає дії багатьох несприятливих факторів, як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Зокрема, політична і економічна нестабільність, розвиток корупції, недосконалість правової бази, ведення військових дій на сході України, анексія територій, низька ефективність протидії усім цим негативним явищам тощо.

Якщо на об'єктивні фактори важко вплинути, то дію суб'єктивних чинників реально мінімізувати. Тому, враховуючи потенційно сильні та слабкі сторони інвестиційного середовища України, на рівні держави необхідно надалі здійснити комплекс заходів з усунення наявних проблем і посприяти стимулюванню інвестицій, адже країні є що запропонувати світовій спільноті.

ВИСНОВКИ

Сучасні умови глобальних трансформацій характеризуються ускладненням міжнародних економічних відносин. Наслідком став швидкий розвиток одних із найпотужніших у міжнародному бізнесі гравців, а саме транснаціональних корпорацій, які демонструють сталу конкурентоспроможність в умовах глобальних трансформацій.

Однією із головних складових міжнародного руху капіталу є інвестиції. Сучасний розвиток світогосподарських зв'язків, суперечливі процеси глобалізації та представлені в науці дослідження сутності «інвестицій», їх типів та видів дали змогу створити та постійно удосконалювати не лише класифікацію, а і критеріальні ознаки інвестицій. Говорячи про міжнародне інвестування, варто відмітити, що більшість авторів визначають його як довгострокове переміщення капіталу в різних формах з одних країн в інші або як сукупність практичних дій із реалізації інвестицій за межі країни з метою отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту.

В сучасних умовах міжнародне інвестування набуває характеристики одного із домінуючих напрямків функціонування ТНК, стаючи пріоритетним способом виходу на міжнародний ринок інвестиційної діяльності ТНК. Отже, сутність іноземних інвестицій виражається вкладенням коштів іноземних інвесторів з ціллю отримання прибутку. Класифікація іноземних інвестицій характеризується великою різноманітністю через кількість підходів до їх трактування. Притік капіталу від інвесторів має позитивний вплив на економіку країни, розширюючи обсяги виробництва, розвиваючи різні галузі та залучаючи технології до вітчизняних підприємств.

Основними суб'єктами процесу міжнародного інвестування є ТНК, про що говорить аналіз різних джерел. Формування інвестиційної поведінки цього суб'єкту визначається впливом різних чинників економічного, політичного, інформаційного, культурного, правового та інших середовищ, що дозволяє класифікувати дії ТНК у розрізі даного питання. З недавніх пір, головним чинником, який впливає на інвестиційну діяльність ТНК стала пандемія COVID-19.

Важливим моментом в дослідженні теоретичних основ міжнародного інвестування ТНК є державне регулювання інвестиційної діяльності даного суб'єкту міжнародних відносин та зарубіжний досвід вирішення даного питання. Українське законодавство насичене великою кількістю законів, які спрямовані на регулювання даної діяльності, але існує необхідність до їх перегляду, враховуючи зарубіжний досвід країн, які успішно реалізують політику в регулювання інвестиційної діяльності ТНК.

Таким чином, проведений аналіз інвестиційної поведінки ТНК в умовах глобальної турбулентності як визначального елементу потоків прямих іноземних інвестицій під впливом кризи, спричиненої пандемією COVID-19, продемонстрував наступні світові тенденції. Потоки ПІІ у світі в 2020 році впали до 859 млрд. дол. США з 1,5 трлн. дол. США у 2019 році. Найбільший спад був зафіксований в Європі та становив -4 млрд. дол. США. Також, падіння відбулося в США (-49%). Зниження в країнах, що розвиваються лише на 12%. Проекти «greenfield» у 2020 році зменшилися на 35%, обсяг угод злиття та поглинання на 10%, а транскордонні угоди про фінансування проектів, зменшилися на 2%.

Регіональна структура прямих іноземних інвестицій характеризувалася нерівномірністю розподілу потоків. Прогнози для економік на 2022 рік, згідно з доповіддю ЮНКТАД 2021, виявились завищеними. Потоки ПІІ до країн, що розвиваються загалом впали до 616 млрд. дол. США у 2020 році.

Країни з перехідною економікою в 2021 році показали приплив ПІІ, отримавши 58 млрд. дол. США, але впали в 2022 році та отримали всього 13 млрд. дол. США. Розвинені країни зазнали найбільшого впливу від пандемії, їх потоки в 2021 році становили 229 млрд. дол. США.

Прогнози щодо впливу пандемії на інвестиційну діяльність ТНК базуються на зниженні ПІІ та капіталовкладень найбільших ТОП-5000 ТНК, які відбулися внаслідок глобальної рецесії, зниження транскордонної частини злиття та поглинання протягом 2021 року, безпосередність прогнозованого зменшення капіталовкладень, механічний вплив зменшеного прибутку ТНК на реінвестований компонент доходу ПІІ. Падіння буде залежати від тяжкості та тривалості пандемії у регіонах та країнах,

а також обсязі заходів стримування, які уряди змушені вводити. Важливим є те, що це також залежатиме від характеру та масштабів політичних пакетів, які зараз утворює більшість урядів для підтримки своєї економіки, що визначатиме тривалість рецесії та швидкість відновлення.

Закономірно, що падіння глобальних потоків ПІІ вплинуло на сучасний стан та тенденції інвестування ТНК в Україні. У 2020 році прямі іноземні інвестиції продемонстрували значний відтік, такий показник відслідковується вперше з 2015 року, він склав падіння до -868 млн. дол. США. Безумовно, такий низький показник став причиною кризи, зокрема внаслідок тенденції виведення реінвестованих доходів ТНК.

Крім того, відбулися суттєві зміни потоків ПІІ за країнами-інвесторами, зокрема, в період пандемії інвестували в економіку України наступні держави: Гонконг – 114 млн. дол. США, Швеція – 135 млн. дол. США, Франція – 95 млн. дол. США та інші. Найпривабливішими для інвестицій в 2020 році за даними Національного банку України були такі регіони: м. Київ, Полтавська область, Миколаївська, Харківська та Одеська. Угоди злиття та поглинання в Україні у 2020 році впали до 925 млн. дол. США. Прогнозувалося, що відновлення тенденцій до рівня 2019 року, за попередніми даними почнеться лише в 2022 році, але зараз війна спричинила рійнівного впливу на всі економіки країн Європи, Азії, Африки, і особливо, на стан економічного рівня України - інфляція, безробіття, міграція, а головне – масове руйнування логістичних зв'язків, об'єктів інфраструктури і найстрашніше – загибель людей...

Серед основних проблемних аспектів, які перешкоджають залученню інвестицій ТНК виявлено наступні: недосконалість нормативно-правової бази, для регулювання інвестицій ТНК; високий рівень корупції на всіх рівнях держави; обтяженість регуляторними нормами та складність податкової системи. Для вирішення даних питань варто підвищити інвестиційну привабливість держави шляхом забезпечення державою гарантій всім суб'єктам інвестиційної діяльності незалежно від форм власності.

Крім того, уповноваженим органам нашої держави необхідно створити національну стратегію щодо залучення інвестицій ТНК, оптимізувати податкову систему, враховуючи можливість надання певних пільг.

Слід визнати, що відновлення після закінчення війни з РФ не відбудеться швидко. МВФ прогнозує падіння ВВП України на 35% у 2022 році. Це означає, що лише для відновлення ВВП на рівні 2021 року потрібно буде зростати на 7-10% упродовж 5-7 років. А для компенсації втрачених активів може знадобитися значно більше часу та ресурсів.

За останні 2 місяці, коли Україна присутня на головних сторінках всіх світових видань, обсяг міжнародної фінансової допомоги заявлено у розмірі 15-20 млрд. доларів США, а фактичні надходження, без урахування озброєння – були учетверо меншими. Попри трильйонні оцінки економічного потенціалу України, реальні надходження прямих іноземних інвестицій останні роки становили в кращому випадку кілька мільярдів доларів США, переважно шляхом реінвестування зароблених в Україні прибутків та кредитів материнських компаній.

Завершення бойових дій може швидко охолодити настрої міжнародних партнерів, які швидко згадають про всі зобов'язання, не виконані Україною до початку війни. Не виключено, що в цьому вони будуть підтримані населенням, значна частина якого через зростання цін навіть у країнах з високим рівнем добробуту вже змушена обирати між купівлею продуктів харчування та оплатою рахунків за електроенергію.

Згідно із оновленим прогнозом МВФ війна в Україні та санкції проти РФ, які викликали зростання цін на сировину та порушення виробничої логістики, коштуватимуть світовій економіці близько 1 трильйона доларів США невиробленого ВВП упродовж 2022-2023 рр., у тому числі країнам ЄС – близько 200 млрд. доларів США. Це максимально може зменшити інвестиційну діяльність ТНК на території України.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної реєстрації іноземних інвестицій» від 24.05.2012 / Верховна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4835-17#Text>

2. Закон України «Про захист іноземних інвестицій» від 18.09.1991, № 1560-ХІІ / Верховна Рада України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

3. Закон України «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора» від 30 січня 1997 р. N 112 / Кабінет міністрів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112-97-п#Text>

4. Закон України «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій» від 7 серпня 1996 р. № 928 / Кабінет міністрів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-96-п#Text>

5. Закон України «Про інвестиційну діяльність»: від 18.09.1991, № 1560-ХІІ / Верховна Рада України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

6. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996, № 93/96-ВР / Верховна Рада України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>

7. Закон України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів господарювання, створених з використанням майна та коштів вітчизняного

походження» від 2000, № 12, ст.97 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1457-14#Text>

8. Інвестиційне законодавство: стан, проблеми, перспективи. Роз'яснення від 08.05.2012 / Міністерство Юстиції України. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015323-12#Text>

9. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text

10. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 р. (Вашингтонська конвенція) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060

11. Сеульська конвенція про заснування Багатостороннього агентства по гарантіям інвестицій 1985 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_268

12. Вовчак О.Д. Інвестування: Навч. посібник. – Львів: Новий Світ – 2011. – 544 с.

13. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – 2-ге видання, виправлене та доповнене. – Львів: Вид-во «Центр Європи», 2013, – 576 с.

14. Захарін С.В. Механізм державного регулювання іноземного інвестування: Монографія / НАН України. Інститут економіки; відпов.редактор член-кор. НАНУ, д.е.н. Герасимчук М.С. – К., 2010. – 161 с.

15. Захожай В.Б., Федоренко В.Г. Страховий та інвестиційний менеджмент. – К.: МАУП, 2012. – 344 с.

16. Коваленко С. О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення / С. О. Коваленко // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2012. — № 38. — С. 366–368

17. Косак В.М. Правові засади іноземного інвестування в Україні. – Львів: Центр Європи, 2011. – 223 с.

18. Кравців В.С., Мельник М.І., Антонов В.Б. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації: монографія /

В.С.Кравців, М.І. Мельник, В.Б. Антонов. – Львів: ІРД НАН України, 2011. – 386 с., 13-16 с.

19. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник / за ред. А.С.Довгерта і В. І. Кисіля. - Київ, 2013. – 400 с.

20. Павлова Л.Н. Фінанси підприємств: Підручник для вузів.- М.:Фінанси, ЮНІТІ, 2011. – 639 с.

21. Реверчук С.К., Реверчук Н.Й., Скоморович І.Г. та ін. Інвестологія: наука про інвестування: Навч.посібник – Атіка, 2010. – 264 с.

22. Рут Френклін Р.,Філіпенко А. Міжнародна торгівля та інвестиції / Пер.з англ. – К.:Основи 2013, – 665 с.

23. Международно-правовое регулирование иностранных инвестиций в России. Рецензия на монографию: И.З. Фархутдинов Иностранные инвестиции в России и международное право. Башкирский государственный университет. Уфа. 2010.- 264 с.

24. Aussenwirtschaftslexikon / Herausg.von Butt D.-Koln:Deutscher Wiert John von Freund, 2011 – P. 49.

25. Balasubramanyam V. Foreign Direct Investment and Growth in EP and IS countries / V. Balasubramanyam, M. Salisu, D. Sapsford // The Economic Journal. – 2011. – № 106. – P. 92–105.

26. De Mello L. Foreign Direct Investment-led growth: evidence from time series and panal data / L. De Mello // Oxford Economic Papers. – 2012. – № 51. – P. 133–151.

27. Nikolovová P. Sourcing Patterns of FDI Activity and Their Impact on the Domestic Economy / P. Nikolovová // Czech Journal of Economics and Finance. – 2013. – № 3. – P. 288–302.

28. Olofsdotter K. Foreign direct investment, country capabilities and economic growth / K. Olofsdotter // Weltwirtschaftliches Archi. – 2013. – № 134(3). – P. 534–547.

29. Onaran O. The effect of FDI and foreign trade on wages in the Central and Eastern European Countries in the post-transition era: A sectoral analysis for the manufacturing industry / O. Onaran, E. Stockhammer // Structural Change and Economic Dynamics. – 2010. – № 19. – P. 66–80.

30. Офіційний сайт «Американського дослідного центру «Фонд спадщини» (The Heritage Foundation)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/>
31. Офіційний сайт «Всесвітнього економічного форуму» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.weforum.org/>
32. Офіційний сайт Держстату України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
33. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>
34. Офіційний сайт «Інституту розвитку менеджменту (IMD)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imd.org/>
35. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>
36. Офіційний сайт «Програми розвитку людства ООН» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdrstats.undp.org/>
37. Офіційний сайт «Конференції ООН з торгівлі і розвитку ЮНКТАД» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ga/unctad/>
38. Офіційний сайт компанії «PricewaterhouseCoopers» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pwc.com/>
39. Офіційний сайт організації «Transparency International» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://transparency.org/>
40. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/external/index.htm>
41. Офіційний сайт рейтингового агентства «Fitch Ratings» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fitchratings.com/>
42. Офіційний сайт рейтингового агентства «Moody's» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moody.com/>
43. Офіційний сайт рейтингового агентства «Standard & Poor's» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.standardandpoors.com/>

44. Офіційний сайт World Trade Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wto.org/>

45. Офіційний сайт Organization for Economic Co-operation and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/>

46. ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://bses.in.ua/journals/2016/4-2016/8.pdf>

47. ВПЛИВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/7_2020/56.pdf

48. Міжнародно-правові джерела регулювання іноземних інвестицій [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://minjust.gov.ua/m/str_23408

49. ЕБА: Индекс инвестиционной привлекательности Украины упал до уровня 2013 года. Прогнозы неутешительные [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://minfin.com.ua/2020/12/16/57125486/>

50. Foreign direct investments and their impact on the economic development of Bosnia and Herzegovina [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/200/1/012019/pdf>

51. Jimborean R. Foreign direct investment drivers and growth in Central and Eastern Europe in the immediate aftermath of the global financial and economic crisis / R. Jimborean, A. Kelber [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.touteconomie.org/conference/index.php/afse/aim/paper/viewFile/398/161>

52. The positive and negative impact of Foreign Direct Investment (FDI) on the Home and Host countries [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.linkedin.com/pulse/positive-negative-impact-foreign-direct-investment-fdi-tushar-ahmed>

53. UNCTAD Investment trends monitor. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://unctad.org/webflyer/global-investment-trend-monitor-no-38>

54. WORLD INVESTMENT REPORT 2021 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ		
<p>За типом інвестованих активів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – іноземна валюта; – національна валюта України; – цінні папери (акції, облігації тощо); – грошові вимоги та права на них; – майно (рухоме і нерухоме); – права інтелектуальної власності; – права на здійснення господарської діяльності; – інші активи (не заборонені законодавством). 	<p>За формою інвестування:</p> <ul style="list-style-type: none"> – придбання частки існуючих українських підприємств; – створення спільних підприємств з українськими суб'єктами господарської діяльності; – придбання рухомого або нерухомого майна в Україні; – придбання в Україні цінних паперів та нематеріальних активів, що дають можливість контролю; – придбання прав на користування землею та природними ресурсами в Україні; – угоди про спільну господарську діяльність та розподіл продукції; – інші не заборонені законодавством форми. 	<p>За ступенем контролю:</p> <ul style="list-style-type: none"> – прями; – портфельні
		<p>За джерелом вкладення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – первинні; – реінвестиції.
		<p>За геополітичною спрямованістю:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвинені країни; – країни, що розвиваються; – інтернаціональні.
		<p>За формами державних гарантій:</p> <ul style="list-style-type: none"> – гарантії від зміни законодавства; – гарантії, щодо незаконних дій державних органів та їхніх службових осіб; – гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності; – гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій; – інші гарантії.
<p>За формою власності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – державні; – приватні; – міжнародних організацій; – недержавних організацій; – змішані. 	<p>За величиною:</p> <ul style="list-style-type: none"> – малі (до 10 тис.дол.); – середні (до 100 тис.дол.); – великі (більше 100 тис.дол.). 	
<p>За метою інвестування:</p> <ul style="list-style-type: none"> – досягнення фінансової мети; – досягнення підприємницької мети; – досягнення іншої мети . 		

Продовження додатку А
Продовження таблиці А.1

<p>За ступенем повернення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – інвестиції, що повертаються; – ризикові; – інвестиції, що не повертаються 	<p>За формою оформлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – явні інвестиції; – приховані інвестиції; – «чорні інвестиції». 	
<p>За сферою вкладення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – АПК; – легка промисловість; – лісопромисловий комплекс; – машинобудування; – медична промисловість; – паливно– енергетичний комплекс; – транспортна інфраструктура; – інші сфери. 	<p>За ступенем повернення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – інвестиції, що повертаються; – ризикові; – інвестиції, що не повертаються. 	<p>За режимом оподаткування:</p> <ul style="list-style-type: none"> – загальний режим оподаткування; – пільговий режим оподаткування: <ul style="list-style-type: none"> • податкові канікули; • інвестиційні знижки; • податковий кредит; • прискорена амортизація; • інвестиційні субсидії; інші.

Примітка. Складено автором за даними законодавства України.

Додаток Б

Таблиця Б.1

Шляхи покращення інвестиційної привабливості України

1. досягнення консенсусу між різноманітними політичними партіями з приводу вирішення загальнонаціональних проблем виходу України з економічної кризи та поліпшення ситуації в зоні АТО;
2. чітке та однозначне визначення пріоритетів у зовнішній політиці України – чітка орієнтація на створення зони вільної торгівлі з ЄС;
3. активізація боротьби з інфляцією не тільки монетарними методами;
4. впровадження економічного механізму страхування ризиків для іноземних інвесторів;
5. забезпечення рівномірного розподілу обсягів іноземних інвестицій по всій Україні, шляхом підвищення інвестиційного потенціалу регіонів, непривабливих для іноземних інвесторів;
6. забезпечення стабільності законодавства у сфері інвестування і оподаткування, вдосконалення Податкового та Кримінально-процесуального кодексів;
7. усунення технічних бар'єрів в процесі відшкодування ПДВ та митного оформлення товарів, забезпечення пільгового податкового режиму під час здійснення великих капіталовкладень в економіку України;
8. не тільки прийняття пакета законів щодо ліквідації корупції, зменшення адміністративного тиску на український бізнес, але й створення системи їх виконання;
9. здійснення антимонопольних заходів та забезпечення внутрішнього конкурентного середовища для розвитку інвестиційної діяльності, покарання за їх порушення;
10. розвиток системи державних гарантій, що надаються інвестору в пріоритетних для України напрямках інвестування;
11. активізація інших заходів, щодо формування позитивного іміджу України.

Примітка. Власна розробка автора.